КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БУДІВНИЦТВА І АРХІТЕКТУРИ

_____Архітектурний_____
(факультет)
_____Дизайну_____
(назва кафедри)

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА
ДО АТЕСТАЦІЙНОЇ ВИПУСКНОЇ РОБОТИ
НА ЗДОБУТТЯ ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ МАГІСТРА

на тему:
“Особливості формування предметно-просторового середовища об’єктів для занять екстремальними видами спорту”

Толстеньов Володимир Володимирович
(прізвище, ім’я та по батькові студента повністю)

Київ 2023 р.

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БУДІВНИЦТВА І АРХІТЕКТУРИ

_____Архітектурний_____
(факультет)
_____Дизайну_____
(назва кафедри)

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
Юлія ТРЕТЯК
„___” _____2023 року

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА
ДО АТЕСТАЦІЙНОЇ ВИПУСКНОЇ РОБОТИ
НА ЗДОБУТТЯ ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ МАГІСТРА

“Особливості формування предметно-просторового середовища об’єктів для занять екстремальними видами спорту”
(назва)

Виконав студент групи ДНм-22_____
_____022 - Дизайн_____
(спеціальність)
___Середовищний і промисловий дизайн__
(спеціалізація)
__Толстеньов Володимир Володимирович_
(прізвище, ім’я та по батькові повністю)
Керівники_К. Арх., доц. Косаревська Р. О._
(прізвище та ініціали)
_____доц. Прокопов О. В._____
(вчене звання, науковий ступінь)

Ідентичність підтверджую

Київ - 2023

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БУДІВНИЦТВА І АРХІТЕКТУРИ

Факультет: __архітектурний_____
Кафедра:____Дизайну_____
Освітній рівень: «магістр за ОПП»
Спеціальність:_____022 «Дизайн»_____
Спеціалізація:_____Середовищний і промисловий дизайн_____

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан факультету

_____
„___”_____2023 року

З А В Д А Н Н Я
ДО ВИКОНАННЯ АТЕСТАЦІЙНОЇ ВИПУСКНОЇ РОБОТИ
НА ЗДОБУТТЯ ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ МАГІСТРА

_____Толстеньов Володимир Володимирович_____

_____
(прізвище, ім’я та по батькові студента)

1. Тема роботи _“Особливості формування предметно-просторового середовища об’єктів для занять екстремальними видами спорту”_____

_____
затверджена наказом ректора КНУБА № 2409/2 від «12»09 2023 року

2. Керівник роботи
_____К. Арх., доц. Косаревська Р. О._____
_____доц. Прокопов О. В._____
(прізвище, ім’я та по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

3. Строк подання студентом роботи до захисту_____

4. Зміст пояснювальної записки за розділами:

Р. 1._Передумови та стан дослідженності об’єктів для занять екстремальними видами спорту._____

Р. 2._Аналіз існуючих об’єктів для занять екстремальними видами спорту.__

Р. 3._Основи формування дизайну предметно-просторового середовища об’єктів для занять екстремальними видами спорту._____

Р. 4._Засоби та прийоми проєктування предметно-просторового середовища об’єктів для занять екстремальними видами спорту._____

Р. 5._Розробка елементу меблів/обладнання в предметно-просторовому середовищі об’єкта для проведення спортивних та розважальних заходів._____

5. Графічний матеріал за розділами

Р. 1._Передумови та стан дослідженності об’єктів для занять екстремальними видами спорту._____

Р. 2._Аналіз існуючих об’єктів для занять екстремальними видами спорту.__

Р. 3._Основи формування дизайну предметно-просторового середовища об’єктів для занять екстремальними видами спорту._____

Р. 4._Засоби та прийоми проєктування предметно-просторового середовища об’єктів для занять екстремальними видами спорту._____

Р. 5._Розробка елементу меблів/обладнання в предметно-просторовому середовищі об’єкта для проведення спортивних та розважальних заходів._____

7. Календарний план виконання роботи: а) наукова частина;
б) практична частина.

Види робіт та їх зміст	Дата виконання
Реферат, Клаузура.	10.10.23
Розділ 1. Ескіз-ідея проєкту.	23.10.23
Розділ 2. Робочий ескіз.	13.11.23
Розділ 3, 4. Проєкт інтер’єру.	27.11.23
Розділ 5. Проєкт елементу умеблювання	4.12.23
Остаточне оформлення роботи	14.12.23
Направлення роботи на рецензування, перевірку на плагіат	12.12.23
Попередній захист роботи на кафедрі	14.12.23
Захист роботи перед АЕК	20-21.12.2023

8. Консультанти розділів атестаційної випускної роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Перевірив	
		дата	підпис
Розділ 1.			
Розділ 2.			
Розділ 3.			
Розділ 4.			
Розділ 5			

9. Дата видачі завдання _____27.09.2023_____

Зав. кафедри _____ Третяк Ю.В.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник _____ _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

Студент _____ _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП.....6
РОЗДІЛ І. ПЕРЕДУМОВИ І СТАН ДОСЛІДЖЕННОСТІ ОБ'ЄКТІВ ДЛЯ ЗАНЯТЬ ЕКСТРЕМАЛЬНИМИ ВИДАМИ СПОРТУ
1.1.Історія виникнення та різноманіття екстремальних видів спорту. Утворення субкультур.....11
1.2.Аналіз науково-теоретичних джерел дослідження.....47
Висновки до розділу 1.....53
РОЗДІЛ ІІ. АНАЛІЗ ІСНУЮЧИХ ОБ'ЄКТІВ ДЛЯ ЗАНЯТЬ ЕКСТРЕМАЛЬНИМИ ВИДАМИ СПОРТУ
2.1. Вітчизняний та закордонний досвід проєктування об'єктів для занять екстремальними видами спорту.....54
2.2. Нормативні вимоги до проєктування предметно-просторового середовища об'єктів для занять екстремальними видами спорту.....69
2.3. Забезпечення безпеки просторів для занять екстремальними видами спорту.....74
2.4. Вибір оздоблювальних матеріалів для просторів екстремальних видів спорту.....78
Висновки до розділу 2.....84
РОЗДІЛ ІІІ. ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ДИЗАЙНУ ПРЕДМЕТНО-ПРОСТОРОВОГО СЕРЕДОВИЩА ОБ'ЄКТІВ ДЛЯ ЗАНЯТЬ ЕКСТРЕМАЛЬНИМИ ВИДАМИ СПОРТУ
3.1. Методи дослідження предметно-просторового середовища для проведення спортивних та розважальних заходів.....85
3.2. Систематизація об'єктів та обладнання для занять екстремальними видами спорту.....90
3.3. Функціонально-технологічні процеси, що формують предметно-просторове середовище об'єктів для занять екстремальними видами спорту.....101
3.4. Особливості формування предметно-просторової композиції та естетичного образу об'єктів для занять екстремальними видами спорту.....105

Висновки до розділу 3.....109
РОЗДІЛ IV. ЗАСОБИ І ПРИЙОМИ ПРОЄКТУВАННЯ ПРЕДМЕТНО-ПРОСТОРОВОГО СЕРЕДОВИЩА ОБ'ЄКТІВ ДЛЯ ЗАНЯТЬ ЕКСТРЕМАЛЬНИМИ ВИДАМИ СПОРТУ.
4.1. Вихідні дані. Умови та завдання на проєктування.....111
4.2. Дизайн-концепція формування предметно-просторового середовища об'єктів для занять екстремальними видами спорту.....118
Висновки до розділу 4.....130
РОЗДІЛ V. РОЗРОБКА ЕЛЕМЕНТУ МЕБЛІВ/ОБЛАДНАННЯ В ПРЕДМЕТНО-ПРОСТОРОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ ОБ'ЄКТА ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ СПОРТИВНИХ ТА РОЗВАЖАЛЬНИХ ЗАХОДІВ.
5.1. Особливості конструктивного рішення елементу обладнання / малої архітектурної форми об'єкта для проведення спортивних та розважальних заходів.....131
Висновки до розділу 5.....135
ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК.....136
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....139
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ІЛЮСТРАЦІЙ.....145
Додатки.....148

ВСТУП

Актуальність теми дослідження визначається зростаючою популярністю екстремальних видів спорту у сучасному світі, проте існуючі спортивні об’єкти перебувають у поганому стані або зведені без дотримань вимог та стандартів. Кількість об’єктів, що відповідають сучасним нормам безпеки та вимогам, не відповідає зростаючому попиту на екстремальні види спорту, які постійно розвиваються. Недоліки у наявних інфраструктурних об'єктах можуть суттєво обмежувати розвиток екстремальних видів спорту та створювати загрозу для здоров'я спортсменів. Вимоги країн ЄС до об’єктів для проведення міжнародних змагань не дають спортсменам з України тренуватися та приймати у себе міжнародні першості.

У сучасному суспільстві, де процес діджиталізації набуває обертів, а розповсюдження гаджетів, смартфонів та комп’ютерів стає неухильною реальністю повсякденного життя, акцент на фізичній підготовці та активності, особливо серед молоді, є обґрунтованим. Дітей оточують різноманітні гаджети, з якими їм набагато легше адаптуватися, ніж дорослим. Це призводить до ситуації, коли, замість того щоб проводити час на вулиці з друзями, діти обирають віртуальне спілкування через відеочат та грають в комп’ютерні ігри. Гаджети, безсумнівно, полегшують різні аспекти життя, але відсутність контролю за їхнім використанням може негативно вплинути на фізичний розвиток. Тому виховання в цьому контексті відіграє ключову роль. Важливо заохочувати молодь до занять спортом, оскільки фізична активність є невід’ємною частиною здорового способу життя.

Однак одного заохочення може бути замало, тож необхідно створити усі необхідні умови для занять спортом. Якщо для таких популярних видів спорту як футбол, баскетбол та інших створювались сприятливі умови для занять протягом багатьох років, то для екстремальних видів спорту серйозно це питання почали підіймати відносно нещодавно. Дуже важливим внеском для популяризації екстремального спорту стало включення скейтбордингу та BMX-фрістайлу до програми літніх Олімпійських ігор 2020 року у Токіо.[1] Це міжнародне визнання

як ніщо інше повинно спонукати до створення відповідних умов для занять екстремальними видами спорту, адже участь у Олімпійських іграх - це неймовірно престижно, а для участі треба мати кваліфікованих та підготовлених спортсменів.

Постановка проблематики. Екстремальні види спорту поділяються за ступенем екстремальності та середовищем, в якому вони відбуваються. [2] Виходячи з цього, різноманітними будуть і простори для занять. Особливої уваги заслуговують так звані «вуличні» види екстремального спорту, серед яких найпопулярнішими є скейдбординг, BMX, роллерблейдінг та кікскутерінг. Ці види спорту зародились на вулицях, але з розвитком та зростом популярності вони почали потребувати нових умов.

Формування об'єктів для занять вуличним спортом є дуже важливим завданням, адже з року в рік кількість прихильників цього неформального спорту стає все більше. Такі об'єкти стануть у пригоді не тільки самим спортсменам, а й звичайним громадянам. Справа в тому, що через відсутність належного простору для занять екстремали змушені займатися там, де ці види спорту зародилися - на вулиці. Звичайно вуличну романтику ніхто не відміняв, навіть за наявності потрібних об'єктів для занять знайдуться ті, хто все одно обере вулицю. Проте в будь якому випадку повинен бути вибір. Заняття на вулиці можуть заважати звичайним перехожим, псувати громадський простір, але найголовніше - це небезпечно для самих спортсменів та оточуючих. Однією з найчастіших причин отримання травм серед вуличних екстремалів є наїзди автомобілів, адже через відсутність належного місця для занять їх тягне до проїжджих частин.[3] Окрім цього небезпеку становлять погодні умови: дощ, сніг, мороз, вітер - усе це тільки ускладнює виконання трюків, погіршує зчеплення з поверхнею, перешкоджає утриманню балансу та рівноваги, що в підсумку може призвести до травмування.

Оскільки вуличний спорт є невід'ємною частиною вуличної культури, то в суспільстві досі присутнє негативне ставлення до нього та його представників не дивлячись на сучасну тенденцію інклюзивності та різноманітності, що передбачає прийняття абсолютно різних способів самовираження. З огляду на це формування

об’єктів для занять екстремальними видами спорту є дуже важливим завданням. Це дозволить екстремалам займатися улюбленим спортом в безпечних умовах, покращить ставлення суспільства до неформальних молодіжних рухів та заохотить займатися спортом інших.

Станом на сьогодні зведено чимало відкритих та критих скейт-парків, більшість з них розташовані у США, Канаді, Європі та Австралії. На жаль, у країнах Азії та Африки ситуація бажає кращого. Те саме можна сказати і про ситуацію зі скейт-парками в Україні. Також можна зазначити, що якихось вітчизняних норм чи рекомендацій щодо об’єктів для занять екстремальним спортом практично немає. До того ж ситуація погіршується через небажання влади фінансувати зведення подібних об’єктів. Через відсутність спеціалізованих майданчиків зростає кількість зведених за рахунок волонтерів та небайдужих осіб просторів, що не відповідають будівельним та технологічним нормативам.[4] Нерідко екстремали будують такі майданчики власноруч і за свій кошт. Оскільки, бюджет для таких об'єктів обмежений, то доводиться економити на якості матеріалів та покритті, що призводить до травмувань під час експлуатації. Зацікавленість держави у будівництві об'єктів для занять екстремальним спортом є важливим фактором. Також важливо поповнити базу знань про екстремальні дисципліни, дослідити їх класифікації, стилі та техніки виконання. Такі спортивні дисципліни можуть включати екстремальний велоспорт, скейтбординг, сноубординг, вільне підводне плавання, скелелазіння, паркур, BMX та інші. Врешті-решт, досвід провідних країн світу у цьому напрямку підтверджує, що будівництво спеціалізованих об'єктів для занять екстремальним спортом буде корисним не лише для спортсменів, але й для суспільства в цілому.

Мета дослідження полягає у виявленні особливостей формування предметно-просторового середовища об’єктів для занять екстремальними видами спорту.

Відповідно до мети дослідження запропоновано наступні **завдання**:

• Дослідити та висвітлити актуальність будівництва об’єктів для занять екстремальними видами спорту.

• Дослідити аналоги українських та зарубіжних об’єктів для занять екстремальним спортом.

• Проаналізувати основні риси середовища, що формується з урахуванням специфіки об’єктів для занять екстремальним спортом.

• Дослідити теоретичні та практичні засади проєктування об’єктів для занять екстремальним спортом.

• Дослідити та класифікувати функціональні елементи та об’єкти для занять екстремальними видами спорту для їхнього подальшого формування в середовищі.

• Визначити фактори, які впливають на проєктування об’єктів для занять екстремальним спортом.

• Дослідити важливість впливу естетичного образу на формування середовища для занять екстремальним спортом.

• Визначити методи та принципи естетичної та функціонально-просторової організації елементів для занять екстремальним спортом.

Об’єкт дослідження - предметно-просторове середовище для занять екстремальними видами спорту.

Предмет дослідження - особливості формування предметно-просторового середовища об’єктів для занять екстремальними видами спорту.

Методи дослідження. Представлені методи допоможуть проаналізувати та висвітлити особливості формування середовища для занять екстремальним спортом, його предметного наповнення та важливості естетичного образу.

• Комплексний аналіз теоретичних, практичних та історичних засад формування об’єктів для занять екстремальними видами спорту.

• Аналіз та систематизація даних із проєктних матеріалів, наукових джерел, публікацій та електронних ресурсів.

• Наукометричний метод.

• Метод композиційного аналізу.

• Метод історичного аналізу.

• Метод спостереження.

• Метод порівняння.

• Метод ідеалізації.

• Метод стилізації.

• Метод моделювання.[5]

Наукова новизна полягає у:

• Висвітленні важливості створення об’єктів для занять екстремальним спортом.

• Дослідженні походження екстремального спорту, його різновидів та користі для суспільства.

• Дослідженні функціональності просторового середовища та його елементів на основі специфіки об’єктів для занять екстремальним спортом.

• Розробленні рекомендацій стосовно проєктування простору з використанням цілісного естетичного образу та його предметно-просторової організації.

• Поглибленні та розширенні чинників та вимог до проєктування об’єктів для занять екстремальними видами спорту.

Практичне значення отриманих результатів дослідження. Застосування результатів дослідження полягає у розробці композиції та унікального цілісного естетичного образу об’єкту для занять екстремальним спортом, що будуть відповідати сучасним практичним та технологічним нормам та рекомендаціям для проєктування подібних об’єктів.

Обсяг та структура дослідження: дипломна магістерська робота складається з теоретичної частини, яка містить вступ, п’ять розділів, висновки, список використаних джерел, ілюстрації.

Апробація результатів роботи: здійснювалась наприкінці 2023 року. Основні положення роботи були оприлюднені автором у тезах «ПРОБЛЕМА СТВОРЕННЯ БЕЗПЕЧНИХ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНИХ СКЕЙТПАРКІВ ТА УДОСКОНАЛЕННЯ ЇХ ДИЗАЙНУ» на IX Міжнародній науково-технічній конференції «Архітектура історичного Києва. Інноваційні технології в архітектурі та дизайні» (15-16.11.2023).

РОЗДІЛ І.
ПЕРЕДУМОВИ І СТАН ДОСЛІДЖЕННОСТІ ОБ'ЄКТІВ ДЛЯ ЗАНЯТЬ ЕКСТРЕМАЛЬНИМИ ВИДАМИ СПОРТУ

1.1. **Історія виникнення та різноманіття екстремальних видів спорту. Утворення субкультур**

Екстремальний спорт - вид спорту, який загрожує життю та здоров'ю людини. Такі види спорту найчастіше включають у себе швидкість, висоту, високий рівень фізичних навантажень та вузькоспеціалізоване спорядження. Видів екстремального спорту чимало, усі вони різняться за ступенем ризику та за середовищем, в якому відбуваються. Варто зазначити, що з кожним роком екстремальних видів спорту стає більше, хоча трапляється і так, що спорт який ще минулого року вважався екстремальним, на тепер таким не є.

Останнім часом вимоги до оцінки рівня спортивної майстерності, особистих якостей та можливостей спортсменів тільки зростають. Тому нерідко аби досягнути потрібних результатів спортсмени підходять до межі своїх можливостей, витримуючи неймовірні фізичні та психічні напруги. Можна сказати, що майже кожен вид спорту зараз можна назвати екстремальним. Тож не буде зайвим виконати класифікацію спортивних дисциплін за рівнем екстремальності.[2]

Однак, спорт дуже різноманітний, відповідно різноманітними будуть і екстремальні фактори. До екстремальних факторів можна віднести фізичні, технічні, ситуаційні, психологічні, погодні чинники тощо. Тому виділити якийсь один з них для оцінки екстремальності дуже складно. Отже варто розділити ці екстремальні фактори за ступенем інтенсивності їх впливу на спортсмена на три групи: малої, середньої та великої інтенсивності. Таким чином, у першій групі екстремальні фактори не впливають на спортсмена, або їх вплив мінімальний. У другій групі вплив екстремальних факторів середнього ступеня, а у третій їх вплив максимальний (табл. 1.1)

1 група	бадмінтон, гольф, більярд, настільний теніс, шашки, шахи, боулінг, армреслінг, різні види стрілянини тощо
2 група	легка та важка атлетика, стрибки у воду та на батуті, гімнастика, акробатика, зимові та водні види спорту, велосипедний спорт (шосе та трек), єдиноборства, ігрові види спорту тощо
3 група	парашутний, підводний, гірськолижний, дельтапланерний, мотоциклетний, автомобільний спорт, скелелазіння, альпінізм тощо

Таблиця 1.1. Класифікація видів спорту за ступенем інтенсивності впливу екстремальних факторів

Також не буде зайвим ввести облік фізичних та ситуаційних параметрів в основу критеріїв класифікації видів спорту за ступенем екстремальності(табл. 1.2).

Фізичні параметри факторів
1. Величина (сила) дії екстремальних факторів 2. Швидкість дії екстремальних факторів 3. Час (тривалість) дії екстремальних факторів
Ситуаційні параметри факторів
4. Надлишок або недолік інформації 5. Ступінь вірогідності травматизації 6. Підвищені труднощі: рухові, інтелектуальні, вольові 7. Багато невідомих ситуацій 8. Обмежений час на відповідні дії 9. Несподівана поява екстремальної ситуації 10. Неможливість контролю, некерованість ситуацією 11. Дискомфортні погодні умови 12. Загроза здоров'ю та життю (високий ступінь ризику)

Таблиця 1.2. Критерії класифікації видів спорту за ступенем їх екстремальності

Отже, маючи в розпорядженні дані критерії, можна виділити, які з них більше впливають на той чи інший вид спорту(табл. 1.3).

1-4 фактори	проявляються в кожному виді спорту
5-8 фактори	проявляються в ігрових видах спорту, в єдиноборствах, зимових та водних видах спорту, у велосипедному спорті, акробатиці, гімнастиці, тощо
9-12 фактори	Проявляються в автомобільному, мотоциклетному, дельтопланерному, підводному, гірськолижному видах спорту, а також у скелелазінні і альпінізмі тощо

Таблиця 1.3. Взаємодія факторів, які впливають на ступінь екстремальності спортивної діяльності

З наведеної таблиці видно, що фізичні фактори так чи інакше впливають на усі види спорту, так як і надлишок чи недолік інформації. В той же час ситуаційні фактори цілком можна вважати основними критеріями для класифікації ступеню екстремальності.[2] Для прикладу, застосуємо дані критерії до скейтбордингу та з'ясуємо, являється він екстремальним спортом чи ні (рис. 1.1).

Рис. 1.1. Екстремальні фактори, що впливають на скейтбординг

Виходячі з даної схеми, можна зробити висновок, що скейтбординг являється екстремальним видом спорту, адже майже всі екстремальні фактори з наведених йому властиві:

• 1-4 фактори за замовчуванням впливають на усі види спорту.

• 5 фактор - травматизація - безумовно катання на скейті може призвести до травмування.

• 6 фактор - підвищені труднощі - безперечно, щоб виконувати трюки на скейтборді необхідно для початку проявити силу волі, адже це небезпечно; інтелект необхідний щоб прораховувати маршрути та маневри, аби завчасно запобігти небезпечній ситуації; рухові складнощі безумовно виникають, адже деякі трюки дуже складні і потребують вправних послідовних рухів.

• 7 фактор - невідомі ситуації - можуть виникнути при невдалому виконанні трюку, через пошкодження скейтборду тощо.

• 8 фактор - обмежений час на дії - при виконанні трюку у спортсмена є долі секунди, аби вдало його завершити та приземлитись.

• 9 фактор - несподівані екстремальні ситуації - безумовно мають місце, адже один невдалий рух може призвести до падіння та ушкоджень.

• 10 фактор - неможливість контролю - оскільки трюки це послідовне виконання складних рухів, то невдале виконання одного з елементів може призвести до некерованої ситуації, з якої важко вийти.

• 11 фактор - дискомфортні погодні умови - є доволі рідкісним фактором ризику у скейтбордингу, хіба якщо спортсмен за власної ініціативи піде виконувати трюки у несприятливих погодних умовах.

• 12 фактор - загроза здоров’ю та життю - однозначно заняття скейтбордингом може загрожувати здоров’ю через складність виконання трюків, в рідкісних випадках можлива загроза і для життя.

Отже, скейтбординг підпадає під 11 з 12 екстремальних факторів, тому беззаперечно може вважатись екстремальним видом спорту.

Однак варто враховувати, що екстремальність буде різною у різних видах спорту. Група факторів 4-8 ймовірно повинні у меншій мірі впливати на

спортсменів, ніж група факторів 9-12. Тож спортсмени, які займаються видами спорту що підпадають під 9-12 фактори витримують значно екстремальніші умови ніж у видах спорту на які впливають тільки 4-8 фактори. Окрім того, у видах спорту що знаходяться під впливом 9-12 факторів спортсмени переживають також і вплив 4-8 факторів, через що екстремальність зростає ще більше.[2]

Варто зауважити, що дана класифікація побудована тільки на впливі зовнішніх факторів. Однак на різних спортсменів окремий фактор ризику може спричинити різний вплив: у одного викличе хвилювання, у іншого погіршиться координація рухів, а третій просто може опинитися у ступорі. Тому ступінь екстремальності не є абсолютною, адже дії зовнішніх факторів обов'язково коригуються через внутрішні (психічні) фактори. Психологічні якості залежать від багатьох факторів, таких як спадкові дані, умови виховання, досвід, спортивна кваліфікація, а найголовніше - від психологічної підготовленості. Тому психологічна підготовка дуже важлива складова, яка може бути корисною не тільки в рамках специфіки спортивної діяльності, а й допоможе формуванню стійкості до екстремальних ситуацій.[2]

Також екстремальні види спорту можна умовно поділити за їхньою специфікою (табл. 1.4).

Екстремальні види спорту, які пов'язані з екстремальними умовами зовнішнього середовища	Альпінізм, парашутизм, скелелазіння в горах, хелі-скі, гірські лижі, фрідайвінг, ледолазання в горах тощо
Екстремальні види спорту, які пов'язані з жорстким контактом із суперником	Бої без правил, ММА, бокс, карате, дзюдо тощо
Екстремальні види спорту, які пов'язані з міськими умовами екстриму	Руфінг, паркур, скейтбординг, роллерблейдинг, кікскутеринг, роупджампінг тощо

Таблиця 1.4. Класифікація екстремального спорту за специфікою

Крім того, умовно виділяють три рівня екстремальності (табл. 1.5).

Гіперекстрим	Суперекстрим	Екстрим
Альпінізм	Автоспорт	Флайбординг
Парашутизм	Фріклаймбінг	Стрітрейсинг
Бої без правил	Паркур	Рафтинг
Скелелазіння	Зацепінг	Скайранинг
Руфінг	Ледолазання	Парапланеризм
ММА тощо	Мотофристайл	Маунтинбайк
	Гірські лижі	Серфінг
	Роупджампінг	BMX
	Хелі-скі	Скейтбординг
	Фрідайвінг	Роллерблейдінг
	Сноубординг	Кікскутерінг
	Бокс тощо	Спелеологія тощо

Таблиця 1.5. Рівні екстремальності екстремального спорту

Також екстремальні види спорту поділяються за видом середовища реалізації (табл. 1.6).

На твердій поверхні	На воді, під водою	На висоті, у небі
Скейтбординг	Рафтинг	Скайсерфінг
Роллерблейдінг	Серфінг	Класичний парашутизм
Кікскутерінг	Фрідайвінг	Фріфлаїнг
Спелеологія	Вейкбординг	Бейсджампінг
Маунтинбайк	Аквабайкинг тощо	Скелелазіння
Сноубординг		Парапланеризм
Автоспорт		Польоти у вінгсьюсті
BMX тощо		Альпінізм тощо

Таблиця 1.6. Класифікація за видом середовища реалізації

Для кращого розуміння екстремальних видів спорту варто дослідити історію походження найпопулярніших з них, адже на їх основі формувалися і продовжують формуватися нові види екстремального спорту.

Професійний спорт виник дуже давно, перші згадки про це датуються V-IV ст. до н.е. у Стародавній Греції. Своїй появі спорт завдячує економічному, політичному та соціальному розвитку суспільства. Приблизно в той же період з'являються і Олімпійські ігри. Після завоювання Греції Римською Імперією звичний для греків спорт доповнюється чимось по справжньому екстремальним - гладіаторськими боями та поєдинками з дикими тваринами.[6] Проте, важко назвати такі видовища спортом. Втім, екстремальним спортом для свого часу цілком можна назвати різноманітні лицарські турніри та військові ігри, які влаштовували монархи у період середньовіччя. Зрештою, у період нового часу, спорт як специфічний вид діяльності людини отримав найбільший розвиток та популярність у Англії у XVIII столітті. Приблизно в цей час професійний спорт з'являється у США.[6] Активний розвиток спорту припадає на XIX століття.

На ранніх етапах розвитку загальної теорії фізичного виховання (1917-1930 рр.) види спорту поділяють на літні та зимові. Надалі, відповідно до виникнення нових видів спорту та розповсюдження спорту загалом, оновлювалась і дана теорія. Наразі чисельність видів спорту складається з понад 300 видів. Кожен з них має свої особливості, правила, ступені підготовки та вимоги до спортсменів тощо.[2]

Одним із перших екстремальних видів спорту, який існує і сьогодні, можна справедливо вважати альпінізм(рис. 1.12).

Рис. 1.12. Альпінізм

Днем заснування альпінізму прийнято вважати 26 серпня 1786 року, коли двоє французів, лікар Мішель Паккар та його провідник Жак Бальма, здійснили сходження на найвищу вершину Альп - Монблан (4807 м.). Таким чином, цьому виду спорту вже понад 200 років. У 1865 році групою англійських альпіністів на чолі з Е. Уімпером було здійснено сходження на гору Маттерхон. Цей момент вважають стартом підкорення головних вершин Альп, а згодом і інших гір на різних континентах. У 1953 році новозеландець Едмунд Хілларі та шерп Норгей Тенсінг підкорили найвищу вершину на планеті - Еверест (8848 м.).[7] Альпінізм досі є популярним, щоправда він потребує спеціальних навичок та підготовки, тож кількість прихильників у нього відносно небагато.

Існують декілька різновидів альпінізму, але найекстремальнішим з них можна назвати вільне одиночне скелелазіння. У даному різновиді, на відміну від класичного альпінізму, немає таких факторів ризику як мороз та неймовірна висота. Сходження виконують у теплому кліматі, де немає снігу, на невисокі скелясті гори. Проте є один фактор, який робить цей вид спорту одним із найнебезпечніших, адже сходження відбувається майже вертикально вгору над безоднею та абсолютно без страхування чи якихось захисних елементів. Легкий просторий одяг, гірське взуття, мішечок з крейдою для кращого чіпляння руками

за виступи - от і весь інвентар(рис. 1.13). Як кажуть альпіністи - є тільки людина і скеля. Найдовший підйом був зареєстрований у 2017 році, його виконав Алекс Хоннольд на гору Ель-Капітан (900 м.).[8]

Рис. 1.13. Одиночне скелелазіння

До когорти основоположників екстремального спорту можна віднести автоспорт, який у сьогоденні проходить у різних формах і має купу підвидів. Зародився він наприкінці XIX століття, коли з’явилися перші бензинові двигуни. Перша гонка на автомобілях була проведена під егідою французького журналу Le Petit Journal у 1894 році. Цей вид спорту швидко прижився у США, а згодом став популярним у всьому світі. З часом він став поділятися на види залежно від характеристик автомобіля.[9] Загалом автомобільні перегони являються однією з найпопулярніших спортивних дисциплін, чудовим прикладом цього є Формула 1, прямі трансляції якої дивляться мільйони глядачів зі всього світу(рис. 1.14.).

Рис. 1.14. Формула 1

Разом з винайденням автомобіля було винайдено і мотоцикл, тож зародився новий екстремальний спорт - мотоспорт. Перші мотоциклетні перегони організував «Автомобільний клуб Франції», завдяки чому Франція ще довго залишалася центром мотоциклетного спорту. Як і у автоспорті, у мотоспорті існує чимало підвидів та дисциплін.[10]

Ще одним представником екстремального спорту, що зародився багато років тому є буллрайдінг, або родео. Одним з його засновників можна вважати Біллі Пікетта, який у 1908 році у Мехіко за 7 хвилин здолав гігантського бойового бика. Пікетт присвятив виступам 40 років життя, під псевдонімом “Смаглявий демон” він об’їздив США, Мексику, Канаду та Європу, ставши легендою родео ще за життя(рис. 1.15).[11] Буллрайдінг користується популярністю здебільшого у північній Америці, у Європі зустрічається у країнах з теплим кліматом, наприклад Іспанії.

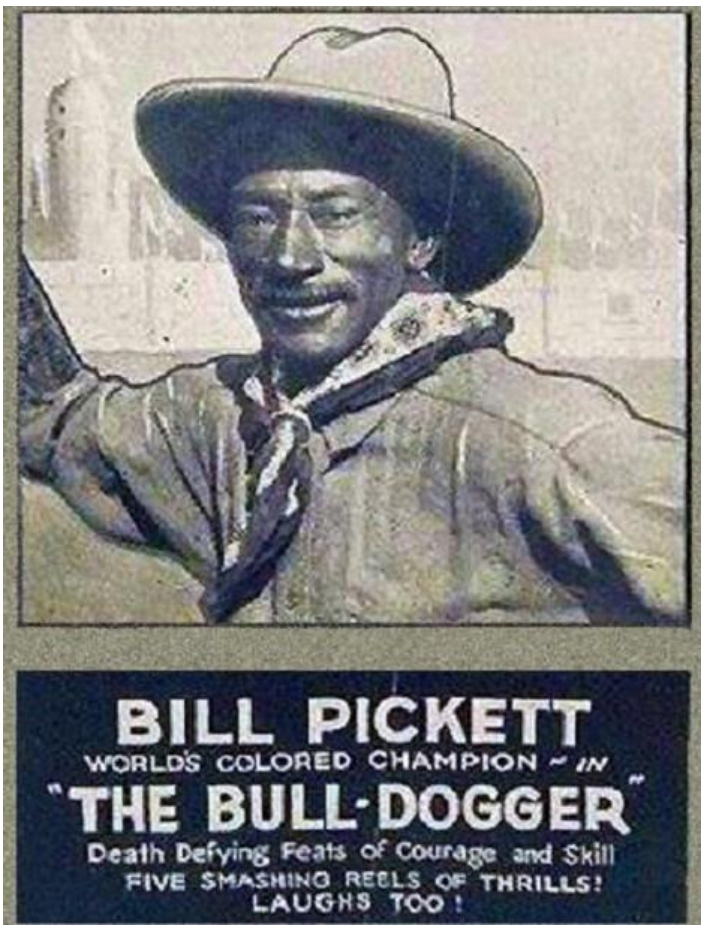

Рис. 1.15. Плакат із зображженням Біллі Пікетта

Отже, на початку XX століття екстремальний спорт тільки почав свій розвиток і був представлений лише декількома дисциплінами і відбувався на твердій поверхні. Однак з плином часу з'являлися все нові та нові види екстремального спорту, а головною їх відмінністю було інше середовище де вони відбувалися - повітря та вода. Одним з них став парашутизм, або скайдайвінг. Перші згадки про пристрій схожий на парашут можна знайти ще в рукописах Леонардо Да Вінчі. Згодом, у XVII столітті італійський вчений Веранчіно також описував схожий апарат. Ідеї цих двох італійських вчених частково втілив у життя француз Лавен. У двадцятих роках XVII століття його було ув'язнено у фортеці, тож він зшив з простирадл намет та прикріпив до його низу пластини з китового вуса та мотузки і вистрибнув з вікна, вдало приземлившись у річку. Також можна згадати вдалий стрибок з прототипом парашута Ленормана з даху обсерваторії у 1783 році та, на жаль, невдалий стрибок вченого Коккінга з

парашутом у вигляді перекинутого конуса у 1834 році. На початку XX століття почала активно розвиватись авіація, і потреба у парашутах стала практичною. У 1911 році Гліб Котельников винайшов ранцевий парашут з вільною дією, що стало справжньою революцією в парашутизмі. Днем парашутного спорту прийнято вважати 26 червня 1930 року, адже саме в цей день був здійснений перший груповий стрибок з парашутом під керівництвом М. Мінова.(рис. 1.16)[12] Якраз у 30-ті роки XX століття були проведені перші змагання з парашутного спорту. Скайдайвінг став більш майнстрімовим під час Другої Світової Війни, коли його почали використовувати як частину воєнних операцій. Після закінчення війни парашутизм набирає популярності, завдяки чому його оголошують національним видом спорту у США у 1952 році. З подальшим розвитком скайдайвінгу почали з'являтись нові види парашутів, а згодом, як і будь який популярний спорт, він отримав чимало підвидів і відгалуджень, наприклад, фріфлаінг, скайсерфінг, бейсджампінг, польоти у вінгсьюсті тощо.[13] До речі, останні два доволі часто фігурують у списках найпопулярніших екстремальних видів спорту у світі у сьогоденні.

Рис. 1.16. Груповий стрибок з парашутом

Першим видом спорту у водному середовищі можна вважати серфінг. Насправді зародження серфінгу відбулось не одне століття тому. Найдавніші свідчення про серфінг можна знайти у Полінезії XII століття, де були знайдені наскельні малюнки, які зображали щось схоже на серфінг. Одним з перших письмових свідчень про серфінг можна знайти у щоденнику європейського капітана Джеймса Кука, який став свідком серфінгу на Таїті у 1778 році. Ось як він описав цей процес: “Я не міг не прийти до висновку, що ця людина відчувала неймовірне задоволення, поки його так швидко і плавно несло по морю”. Ця характеристика навіть зараз чудово передає сутність серфінгу.[14]

Першими серферами вважаються жителі Гавайських островів. У ті далекі часи мистецтво серфінгу було доступно лише обраним. Королі та королеви Гаваїв прагнули розповсюдити свою владу не тільки на суходіл, а й море. Вони вважали серфінг лише власної привілегією і забороняли займатися їм звичайним людям, а непокора каралася стратою. Тогочасні дошки для серфінгу виготовлялись з цільного дерева, мали довжину 2.7-5.5 метрів та важили приблизно 70 кілограм. Гавайська знать влаштовувала регулярні забави на воді. Такі видовищні розваги збирали на березі натовп простого люду. Згодом на Гавайських островах з’явились християнські місіонери, через що серфінг ледь не був забутий, адже викликав побоювання у християнських проповідників. Проте мистецтво серфінгу дбайливо зберігалося і у XIX столітті він почав набирати популярність. Цьому посприяла Гавайська принцеса Каіулані. Отримавши освіту у Британії, вона подорожувала по Європі та демонструвала мистецтво серфінгу.[15] Також посприяли поширенню популярності серфінгу письменник Джек Лондон та Олександр Хьюм Форд, які організували запрошення гавайського серфера Джорджа Фріта до Каліфорнії. Декілька років потому, у 1911 році Лондоном, Фордом та Фрітом був заснований перший серфінгський клуб у Вайкікі - Outrigger Canoe Club. Ну а батьком сучасного серфінгу вважається Дюк Каханамоку, який своїми неймовірними виступами популяризував серфінг у США та Австралії(рис. 1.17).[16]

Рис. 1.17. Дюк Каханамоку та Ізабель Летем у тамдем-серфінгу в Австралії.

Таким чином світ познайомився з новим екстремальним спортом. У 1926 році Томом Блейком була винайдена порожня дошка для серфінгу, що змінило правила гри. Згодом, у 1946 році Піт Петерсон винайшов дошку з пінополіуретана та покриттям зі скловолокна, що дозволило робити дошки коротшими.[17] Зрештою, не випадково на 50-60-ті роки XX століття припадає розквіт серфінгу, який є одним з найпопулярніших екстремальних видів спорту на даний момент, що підкреслюється дебютом серфінгу як олімпійською дисципліною на літніх Олімпійських іграх 2020 року у Токіо.[1]

Якщо вже зайшла мова про серфінг, варто звернути увагу на його ідейного послідовника - скейтбординг. Саме серфери винайшли прообраз сучасного скейтборда. На той час це була свого роду дошка з примітивними колесами, на якій серфери спускались до океану разом зі своїми дошками для серфінгу. У 40-50-х роках таку дошку з коліщатками називатимуть скейтбордом(рис. 1.18).

Рис. 1.18. Прообраз скейтборду.

Катання на скейті в першу чергу цікавило підлітків, хоча тоді вони сприймали його виключно як засіб пересування і не ставилися до цього серйозно аж до 1960 року.[18] Зрештою, серфери почали використовувати скейтборд не тільки як засіб пересування, а як альтернативу серфінгу у дні, коли на океані не було пристойних хвиль. Через це їх прозвали “серферами по тротуару”. Вже у 1959 році у продажу з’явився перший скейтборд Roller Derby, щоправда він відносився до сектору виробництва іграшок. Скейтбординг стрімко набирав популярність, особливо після 1963-го року, коли компанією Makaha був сконструйований перший професійний скейтборд.[19] Ще одним визначним моментом стало проведення перших змагань зі скейтбордингу у 1963-му році, які проходили у Ермоса-Біч у Каліфорнії. Скейтбордисти показали свою майстерність, і різноманітні компанії звернули на це увагу та стали їх спонсорувати. Текстильна промисловість також вловила цю зростаючу тенденцію, і такі бренди як Vans Off The Wall, Converse, DC Shoes и Etnies, почали виробляти взуття та одяг для скейтерів. Також у відповідь на популярність скейтбордингу у 1964-му році був опублікований перший журнал про скейтбординг - The Quarterly Skateboarder.[20]

Втім, не дивлячись на новизну у американському спорті, популярність скейтбордингу впала у 1965-му році. Справжньою революцією та відродженням

скейдбордингу став винахід уретанових коліс Френком Насворті у 1973-му році. Нові колеса, на відміну від старих глиняних, чіплялись за асфальт як шипи до трави. Також знаковою подією стало винайдення Ларрі Стівенсоном у 1969-му році кік-тейла (припіднята задня частина скейтборду), завдяки чому народилось нове визначення професійного скейтборду. Вже у 1976-му році у Флориді з'являється перший скейт-парк, а до кінця десятиріччя вони почали з'являтись по всій Північній та Південній Америці, а згодом і у Європі та Азії. Зріст популярності скейтбордингу у масовій культурі у 1970-ті роки було чудово показано у кінофільмі 2005-го року "Королі Догтауну". У 1975-му році, на змаганнях Ocean Festival у Дель-Марі, Каліфорнія, командою Zephyr на чолі з Тоні Альвою, всьому світу було продемонстровано потенціал скейтбордингу. Цей момент вважається наріжним каменем в історії скейтбордингу і причиною того, як зміняться змагання зі скейтбордингу у найближчі десятиріччя(рис. 1.19).[21]

Рис. 1.19. Джей Адамс у Дель-Марі, 1975 рік.

У 1980 роках скейтбординг зіштовхнувся зі ще одним зниженням популярності. Сумнівні корпорації, що не мали ніякого відношення до скейтбордингу, стали проникати на змагання, до того ж, було очевидне перенасичення змагань. Зведенення скейт-парків скоротилося через стрімкий зріст витрат на страхування через травматизм катання на скейтборді. Разом з тим, більшість батьків не підтримували зацікавленість своїх дітей скейтбордингом.

Усе це стало причиною того, що скейтбординг у ці роки стає більш “вуличним”, зосередженим у порожніх басейнах на задніх подвір’ях Америки. Можна навіть сказати, що катання на скейті стало візитною карткою анти-істеблішментської культури та зростаючої панк-сцени 1980-х.[21] До того ж, підкосило скейтбординг і поява роликів та BMX.[19] Однак не можна сказати, що це був занепад цього спорту. У 1981-му році був заснований журнал Thrasher, який представляв вуличний скейтбординг та спосіб життя панк-року. Згодом, у 1983-му, був заснований ще один журнал - Transworld Skateboarding Magazine, за яким пішли нові журнали та нові скейт-магазини. Таким чином, сформувалась глобальна спільнота, нові трюки та маневри записувались на відеокасети та розлітались з неймовірною швидкістю.[20] Також у ці роки розквітає вертикальний скейтбординг, початок якого було покладено наприкінці 70-х, коли через кризу нерухомості чимало будинків і басейнів залишилися покинутими. У 1982-му році Тоні Хоук виграє свої перші змагання з вертикального скейтбордингу у Дель-Марі. Він придумав чимало трюків і є справжньою легендою скейтбордингу(рис. 1.20).[19]

Рис. 1.20. Тоні Хоук у Дель-Марі, 1982 рік.

На початку 1990-х була чергова хвиля невдач для скейтбордингу, адже через економічну кризу чимало дрібних компаній пов’язаних зі скейтбордингом просто зникли. Але тривало це недовго, і у 1995-му році відбувся останній стрибок популярності, яка не вщухає досі, а тільки набирає оберти. Це пояснюється заснуванням шоу X-Games, яке транслювалось по телебаченню, тим самим завойовуючи нових прихильників.[19] Ще більше привернула увагу до скейтбордингу популярність відеоігор наприкінці 90-х початку 2000-х, а саме гра для PlayStation Tony Hawks' Pro Skater, яка отримала захопливі відгуки. Потім було випущено купу сиквелів цієї гри, що неймовірно піднесло скейтбординг серед молоді. З розвитком технологій, зокрема інтернету, знайти контент про скейтбординг стало значно легше, що ще більше популяризувало його серед мас.[22] Зараз він є одним з найпопулярніших екстремальних видів спорту.

Трохи пізніше утворення скейтбордингу був заснований ще один популярний екстремальний вид спорту - BMX. Його витоки сягають 70-х років XX століття, його батьківщиною, як і скейтбордингу, вважається Каліфорнія. В основному представниками бієміксінгу були підлітки. Вони влаштовували заїзди містом на модифікованих велосипедах, наслідуючи своїх кумирів з мотокросу. Початком популярності BMX можна вважати фільм Брюса Брауна “В будь-яку неділю”. Хоча фільм знятий про мотоцикли, проте на перших 4 хвилинах і 7 секундах стрічки зображено саме тих підлітків, що катаються на велосипедах по місту. За одне літо BMX привернув увагу тисяч підлітків з усіх штатів Америки.[23] У 1974-му році була утворена національна велосипедна ліга, яка була призвана організовувати змагання з набираючого популярність спорту. Райдери займалися не тільки гонками на своїх BMX, також вони популяризували їзду вільним стилем, виконання трюків тощо. Батьком BMX-фрістайлу вважається Боб Харо, засновник компанії Haro Bikes.[24] До 1980-х популярність BMX значно виросла: у гонках по всій Америці приймало участь більш ніж 20 000 учасників. У 1983-му році була заснована Міжнародна федерація BMX для подальшого просування цього спорту по всьому світу. На сьогоднішній день, BMX це популярний вид екстремального спорту у багатьох країнах світу, який

налічує більше 6 мільйонів учасників. Міжнародний олімпійський комітет включив BMX у список олімпійських видів спорту ще у 2008 році, чим підкреслив його популярність(рис. 1.21).[25]

Рис. 1.21. BMX на Олімпійських іграх у Токіо.

Отже, скейтбординг в якомусь сенсі відкрив дорогу для інших вуличних екстремальних видів спорту. Одним з таких є роллерблейдінг. Перші згадки про щось подібне до роликових ковзанів датуються 1743 роком, а першим хто зафіксував дерев'яні колеса під взуттям був голландець Ганс Брікнер у XVIII столітті. Надалі конструкція та вид роликових ковзанів постійно зазнавали змін та поступово вдосконалювались. Поява поліуретанових коліс для роликів у 1979 році повернуло інтерес до роликів, адже завдяки ним можна було без особливих проблем їздити на вулиці і не боятися що колеса швидко вийдуть з ладу. У цей же час хокеїсти Скотт та Бренон Олсони, розуміючи перевагу роликових ковзанів для тренувань у міжсезонні, створюють власний прототип у гаражі своїх батьків. Через деякий час вони створюють компанію Rollerblade Inc, назва якої

укорінюється в масах. Роллерблейдами стали називати не тільки ковзани випущені однойменною компанією, а роликові ковзани загалом.[26]

Врешті решт, на кінець 80-х і на 90-ті роки XX століття припадає бум роликових ковзанів, а під впливом скейтбордингу та BMX виникає роллерблейдінг. На роликах навіть грали в інші види спорту, наприклад, баскетбол та теніс. В принципі, роллерблейдінг це той самий скейтбординг, тільки замість скейту - ролики. У 1995-му році роллерблейдінг з'явився у програмі нещодавно створених X-Games - турніру по екстремальним видам спорту. Отож, на X-Games чекав шалений комерційний успіх, завдяки чому катання на роликах було ще більше популяризовано. Їх популярність сягнула такого рівня, що на протязі наступних декількох років на X-Games було більше змагань з роллерблейдінгу ніж з скейтбордингу та BMX(рис. 1.22).

Рис. 1.22. Роллерблейдінг на X-Games 2004 року.

Зліт популярності роллерблейдінгу був неймовірно стрімким, і, на жаль, так само стрімко він втратив свої позиції. У 2005 році X-Games припинили змагання з роликових ковзанів, падали продажі самих роликів, було припинено спонсорство. Отже, свою конкуренцію зі скейтбордингом та BMX роллерблейдінг програв.[27] Проте, не можна сказати що цей вид спорту зовсім занепав. Так, він вже не має такої популярності, але серед плеяди вуличних видів спорту все одно займає одне з головних місць.

Ще одним ідейним наступником скейтбордингу є кікскутерінг - катання на трюковому самокаті. Взагалі, самокат це своєрідний гібрид скейтборду та BMX: від першого у нього дошка, а від другого - кермо. Можна сказати, що самокат був винайдений тоді ж, коли Карл фон Дрез де Зауербрун винайшов велосипед - а саме у 1818 році. Щоправда перші історичні згадки саме самокатів починаються лише з початку XX століття. Тоді, на початку нового століття, самокати робились з переробленої деревини вручну, і використовувались переважно дітьми.[28] Хоча немає історичних підтверджень промислового виробництва дерев'яних самокатів на початку XX століття, подивившись деякі фотографії того періоду можна дійти висновку, що яке-небудь промислове виробництво все ж мало місце(рис. 1.23).[29]

Рис. 1.23. Самокати початку XX століття.

У 1916 році Артур Х'юго Сесіл Гібсон та Джозеф Ф. Меркель створили перший моторизований самокат, або автопед(рис.1.24). Вже у 1919 році британці придумали самокат ABC Skootamota, який міг похизуватись сидінням. Першим же самокатом, який був схожий на теперішній варіант, був Unibus, який створила компанія Gloucester у 1921 році. У нього були присутні щитки для ніг та елементи, які захищали власника від бруду та двигуна. Наступний бум самокатів у США припав на 1930-ті, а потім на 1950-ті роки. Після цього вони були в моді час від часу, поки їх остаточно не замінили скейтборди у 1980-ті роки.[28]

Рис. 1.24. Моторизований самокат або автопед.

У 1990 році Вім Уботер побачив необхідність у самокаті, адже у його сестри одна нога була коротшою за іншу і їй було незручно їздити на велосипеді. Тоді на ринок вийшла компанія Razor зі своїми зміцненими самокатами з алюмінію. Саме Razor зробив революцію у самокатах, адже вони зробили його стійким та стильним.[30] Перший самокат Razor був представлений на виставці World sports Expo'98 в Чикаго, США, а у 1999 році у Європі на виставці ISPO в Мюнхені. Починаючи з 2000 року самокати почали підкорювати світ.[31] Самокати Razor були дуже різноманітними, починаючи від різних кольорів і закінчуючи трьох-колісним варіантом самоката. Також вони створювали самокати, на яких могли кататися дорослі. Кілька років по тому Razor випустили самокат з кермом, яке могло обертатися на 360 градусів, так званий трюковий самокат. Існує думка, що на такому самокаті Razor можна зробити не менше трюків, ніж на скейтборді(рис. 1.25). Тож включення кікскутерінгу у програму X-Games це лише питання часу.[30] Хоча трюковий самокат не може похизуватись такою популярністю як у скейтборду чи BMX, проте останнім часом цей напрям активно розвивається, тому заслужено посідає почесне місце у вуличній культурі.

Рис. 1.25. Трюковий самокат у експлуатації.

Все там же, у Каліфорнії, і знову ж таки на базі скейтбордингу було винайдено ще один вид екстремального спорту - Street Luging - вуличний санний спорт. Спорт отримав таку назву через схожість зі спусканням з гори на санчатах взимку. Отже, скейтбордисти на початку 70-х років помітили, що здатні розвивати більшу швидкісь, лежачи на скейтбордах. Власне отак просто зміною положення на скейті і було покладено початок нового спорту. Вже у 1975 році Асоціація скейтбордистів США провела перші змагання з вуличного санного спорту, які відбулися у Каліфорнії на пагорбі Сигнал-Хілл. На жаль, травмування гонщиків та навіть глядачів призвели до того, що у 1978 році змагання були припинені. Втім, на початку 80-х організатори змагань змінили правила, запровадили захисне спорядження та заходи безпеки, завдяки чому вуличний санний спорт був відроджений. Справжній розквіт цього спорту припав на 90-ті роки, коли різноманітні організації почали влаштовувати професійні змагання, окрім цього вуличний санний спорт розправив крила у Західній Австрії. В середині 90-х популярна організація Rail, а згодом і Міжнародна асоціація гравітаційного спорту санкціонували висвітлення вуличного санного спорту на каналі ESPN X-Games, завдяки чому він отримав масову популярність. Тим часом

цей спорт почав розвиватися у таких країнах як Швеція, Німеччина, Швейцарія, Австралія, Південна Африка, Великобританія та Канада. Проте незважаючи на це, вуличний санний спорт почав втрачати популярність на початку 2000-х років. Це сталося через те, що чимало компаній, які організовували змагання просто зникли, а X-Games через свій комерційний успіх проводилися лише на стадіонах, де було майже неможливо влаштувати перегони на вуличних санях. Але це не завадило цьому спорту розквітати в деяких інших країнах, де ще проводились змагання.[32] Перший рекорд швидкості встановив Сем Пучіно у 1976 році, який становив 89.13 км/год. Справжньою легендою вуличного санного спорту є Роджер Хікі. У 1987 році він встановив новий рекорд швидкості, розігнавшись до 119 км/год., а у 1990 році побив його своїм результатом у 126.2 км/год. Крім цього, Хікі зробив чи не найбільший внесок у розвиток цього спорту завдяки своїми розробками, інноваціям та аеродинамічним працям. Також варто згадати, що у 2016 році у 58 років Хікі посів друге місце на змаганнях L'Ultime Descente у Квебеку, Канада. Його результат становив 161.47 км/год., що лише трохи менше ніж у Майка Макінтайра, який з результатом у 164 км/год посів перше місце на цих змаганнях(рис. 1.26). Цей результат досі залишається рекордом швидкості у вуличному санному спорті.[33] Не дивлячись на свою відносно невелику популярність, даний вид екстремального спорту продовжує існувати. Його можна порівняти зі змаганнями на швидкість на обтікних мотоциклах, що регулярно проводяться на висохшому солоному озері Бонневілль.

Рис. 1.26. Майк Макінтайр на змаганнях L'Ultime Descente у Квебеку.

Сноубординг - ще один ідейний послідовник серфінгу, а отже і скейтбордингу. Цікаво, що будучи водним спортом, серфінг утворив свої аналоги для вуличного та снігового середовища. Засновником сучасного сноубордингу вважається американець Шерман Поппен. У 60-х роках XX століття, будучи серфінгістом зі стажем, він вирішив придумати нову розвагу - об'єднати разом дві гірські лижі та прикріпити до передньої частини мотузки. Цей винахід він назвав снерф. Згодом було запущено промислове виробництво, а наприкінці 60-х пройшли перші змагання.[34] На початку 70-х, студент Димитрій Міловіч, який був відомим тим що катався засніженими схилами на підносі з кафетерію, розробив свій варіант сноуборду, який був дуже схожий на сучасний. Згодом він створив свою компанію по виготовленню сноубордів, яка існує досі.[35] Наприкінці 70-х початку 80-х Джейк Бертон, Чак Барфут, Том Сімс та інші внесли до конструкції сноуборда чимало принципових вдосконалень. Почали з'являтись нові компанії по виготовленню сноубордів, були проведені перші змагання на сноубордах. В середині 80-х стався справжній сноуборд-бум. Якщо до цього сноубордистів не пускали на траси гірськолижних курортів, то тепер на деяких з них навіть влаштовували курси по сноубордингу. У 1988 році у Європі та США проходить перший Кубок світу. Сприяло розвитку сноубордингу і вдосконалення систем штучного осніження.[34] У 1998 сноубординг дебютує на Олімпійських іграх, що ще більше збільшує його популярність(рис. 1.27).[35] Наразі сноубординг - один з найпопулярніших видів екстремального спорту, особливо у Північній Америці.

Рис. 1.27. Сноубординг на Олімпіаді в Пекіні, 2022 рік.

Отже, проаналізувавши історію екстремальних видів спорту, можна дійти висновку, що багато з них були засновані у США, особливо це стосується вуличних видів спорту, майже всі з яких так чи інакше мають відношення до скейтбордингу. Однак, існує один вид екстремального вуличного спорту, який зародився не у США, проте це не завадило йому стати популярним і посісти визначне місце у вуличній культурі, його назва - паркур.

У 1902 році виверження вулкану знищило місто Сен-П'єр на карибському острові Мартініка, через що загинуло близько 28 000 людей. Молодий французький воєнно-морський лейтинант Жорж Ебер відважно координував евакуацію більш ніж 700 осіб, як європейців, так і корінних мешканців. Цей досвід дуже на нього вплинув. Спостерігаючи за тим, як люди рухаються у ті вирішальні миті, він помітив, що корінні мешканці долали перешкоди з винахідливістю та витонченістю, в той час як європейці намагалися рухатись знайомим шляхом, якого вже не було, тим самим часто заганяючи себе в кут. Ебер зрозумів, що "сучасна людина" втратила здатність ефективно пересуватися в усіх умовах, окрім рутинних. Крім того, після пережитих подій він почав вважати, що щоб бути корисним, спортивні навички повинні поєднуватись з мужністю та альтруїзмом. Так зародився перший девіз паркуру: "Etre fort pour être utile" - будь сильним, щоб бути корисним.[36]

Ебер багато подорожував, спостерігаючи за тим як рухаються корінні народи Африки та інших країн. Використовуючі ці спостереження, він сформував систему фізичної підготовки, яку назвав "природним методом". Цей метод використовував біг, скелелазіння, плавання та штучні смуги перешкод для відтворення природного середовища. Врешті решт "природний метод" став основою всієї французької воєнної підготовки, а у 1950-х натхненні роботою Ебера підрозділи французького спецназу створили те, що зараз відомо як "шлях воїна".[36]

Через роки, на початку 80-х, пожежник і ветеран французького спецназу Раймон Белль повернувся в рідне місто Лісс на околиці Парижа, де познайомив з паркуром та вченням Ебера свого сина Девіда та групу його друзів, які в свою

черну пристосували ці знання та навички до свого звичного оточення, породивши сучасний паркур. Згодом Девід Белль та його кращий друг Себастьян Фукан разом з друзями дитинства організовують групу паркуристів, назвавши її в честь племені воїнів в Африці - “Yamikazi”. Будучи першим угрупуванням з паркуру, вони стали набирати популярність та послідовників, серед яких опинився відомий кінорежисер Люк Бессон. У 2001 році вийшов фільм за сценарієм Бессона “Yamakasi”, завдяки якому розвиток паркуру значно прискорився та розширився на інші країни. Розвитку паркуру у Великобританії дуже посприяв Себастьян Фукан, який переїхав туди. З кінця 90-х початку 2000-х цей андеграундний рух поширювався по всьому світі, однак ніхто поки не сприймав його як спорт, тож і ніяких офіційних змагань не проводилось(рис.1.28).[36]

Рис. 1.28. Подолання перешкод за допомогою паркуру.

Однак все змінилось у 2008 році, коли була заснована Всесвітня федерація фріранінгу та паркуру. Під її егідою у 2009-2010 роках проводились змагання з паркуру “Ultimate Parkour Challenge”, які транслювались на телеканалі MTV та збирали мільйони глядачів біля екранів. З 2012 року Всесвітня федерація паркуру зосередила зусилля на розповсюдженні програм паркуру у закритих приміщеннях, спортзалах тощо, щоб зробити тренування безпечнішими та різноманітнішими. У

2014 році була створена Міжнародна федерація паркуру, покликана просувати паркур як спортивну дисципліну у всьому світі. У тому ж році Федерація звернулась до Sport Accord з проханням почати процес офіційного визнання паркуру як виду спорту. В той же час Федерація продовжує влаштовувати регулярні змагання. Паркур продовжує набирати обертів, а кількість прихильників з кожним роком росте. У березні 2014 року паркур навіть обігнав скейтбординг у трендах Google, що тільки підтверджує його популярність.[36]

Отже, у світі існує чимало екстремальних видів спорту, деякі дуже популярні, деякі ні. Однак, цілком зрозуміло, що таке різноманіття пояснюється постійним розвитком. Наприклад, тільки на базі парашутного спорту з часом було утворено чимало нових видів спорту. Крім того, часто екстремальні види спорту породжують навіть субкультури.

Субкультура - (від лат. **sub** - **під** та **cultura - культура**; subculture - підкультура) - стиль життя окремої соціальної групи, яка має свою відмінну від загальноприйнятої модель поведінки у соціумі в межах домінуючої культури.[37] Перша поява цього терміну датується 30-ми роками XX століття, однак поширився він у 60-70-х роках, коли відбувся розквіт субкультур. Цінності субкультури не завжди виключають загальноприйняті цінності, в більшості випадків вони виступають відгалудженням від них. В основі субкультури можуть бути стиль музики, спосіб життя, політичні погляди, вид спорту тощо. Деякі субкультури демонструють протест проти суспільства або певних суспільних явищ, що часто проявляється екстремальною діяльністю субкультури. Багато субкультур стали популярними серед молоді завдяки поширенню субкультурних ідеологій маркетологами та рекламістами. Вони стимулювали реально існуючі потреби рекламними обіцянками, основною цільовою аудиторією яких була молодь із середнього та нижнього класів.[38] Ще однією причиною приєднання людей до субкультур є бажання втекти від гнітючої реальності, бажання знайти однодумців та бути частиною спільноти, прагнення проявити себе та довести свою значимість.

Найбільш відомими субкультурами вважаються Готи, Металісти, Хіпі, Straight edge, Байкери, Моди, Растамани, Панки, Рейвери, Репери, Емо, Скінхеди, Хакери та кракери, Футбольні вболівальники. Однак більшість з них були основані на стилях музики та способі життя.[38] Серед вищеперерахованих субкультур до спорту можна з натяжкою віднести Футбольних вболівальників та Байкерів, бо серед них можуть бути учасники мотокросу. Проте на базі різноманітних популярних видів спорту, особливо екстремальних, утворилося чимало субкультур. Однак, найвідомішими серед них є Серфери та вуличні субкультури, особливо скейтбординг.

Субкультура серферів не тільки є однією з найвідоміших та найчисельніших, вона ще й стала основою майже для всіх вуличних субкультур, пов'язаних з екстремальним спортом, адже саме серфери створили скейтбординг, на прикладі якого утворились інші види вуличного сорту. Отже, субкультура серферів виникла на хвилі популярності серфінгу у 60-70х роках XX століття. Однак те, що вид спорту популярний, не означає, що він автоматично кваліфікується як субкультура. Серфінг багато в чому відрізняється від інших видів спорту та має багато причин, за якими його можна класифікувати як субкультуру. Стівен Уейн Халл, соціолог, який вивчав культуру серфінгу в Санта-Крус, Каліфорнія, зміг точно визначити, що серфінг є субкультурою. Він зробив висновок, що серфінг встановив стабільні, стратифіковані моделі взаємодії, спеціалізовану культуру у формі мови, матеріальних символів, знань, норм і цінностей, кілька інституційних форм, таких як Західна асоціація серфінгу, спеціалізовані ЗМІ, економічні інтереси та однорідний сегмент населення.[39] Риси субкультури серфінгу:

• тратифікація: визначається як спосіб упорядкування людей за рангом на основі характеристик, які це суспільство вважає важливими. Це очевидно на прикладі серфінгу, тому що ті, хто володіє більшою майстерністю, мають більше привілеїв, престижу та поваги з боку інших, ніж ті, хто новачок у цьому виді спорту (зазвичай їх називають "диваками"). Халл стверджує, що у міру того, як дивак починає спілкуватися з тонкощами субкультури серфінгістів, його навички

вдосконалюються, і він може сподіватися, що повільно досягне більшого статусу серед своїх колег-серферів.

• спеціалізована мова: дуже поширена в культурі та спеціалізована настільки, що стороння людина може навіть не зрозуміти розмову. Крім серферського жаргону, від серфінгістів очікується знання належних серферських народних казок і всіх важливих фігур у серфінгу.

• матеріальні символи: дуже яскравим символом є автомобіль серфера. Підходящими видами транспорту є мікроавтобуси, такі як Volkswagen, пікап, часто з оболонкою, яка накриває ліжко для транспортування та сну, або старий, недорогий старий автомобіль. Інші види авто не сприймаються серферами. Ще одним важливим символом є дошка для серфінгу, адже за цим аспектом можна визначити статус серфера серед інших.

• Норми та цінності. Головною цінністю для серфінгістів є необхідність знайти “ідеальну” хвилю, що є основною метою серфінгу. Редактор журналів про серфінг Дрю Кампіон зазначає, що серфінгісти - це люди, які цінують подорожі, тому що “серфінг - це пошук, а пошук - це блукання”. Серфери також мають сильне почуття територіальності, коли справа доходить до місця для серфінгу. Вони хочуть це місце лише для себе та своєї команди серфінгістів, і вважають за краще, щоб на їх територію не вторгалися туристи чи відвідувачі пляжу.

• Однорідна популяція: серед людей, залучених до культури серфінгу. Загалом команда серфінгістів складається з певного типу людей: молоді люди із довгим кудлатим волоссям, висвітленим сонцем, але не надто довгим, а також засмаглим, м’язистим тілом, у плавках для серфінгу чи гідрокостюмі на пляжі. Поза пляжем серфери носять джинси від Levi’s, сорочки з гавайським принтом і шльопанці. Зовнішність серфінгіста виглядає дбайливо та невимушено, трохи грубо, що демонструє незалежність, такий собі чоловічий образ “повернення до природи”. Такий вигляд мають більшість серферів(рис. 1.29).[39]

Рис. 1.29. Серфери.

Серфери згодом засновують скейтбординг, який швидко стає субкультурою. Станом на 2011 рік кількість скейтбодистів тільки у США коливалась від 12 до 20 мільйонів, отже наразі численність цієї субкультури стала ще більшою.[40] Як і у серфінгу, основою для субкультури скейтерів є переважно молодь. Однак наявність інтересу від підлітків віком 12-14 років або навіть молодше робить скейтбординг молодшим за серфінг у плані загального віку прихильників. Така популярність у підлітків викликана особливим відчуттям свободи, яке може запропонувати скейтбординг. У багатьох видах спорту встановлюються рамки та правила, які допомагають досягати результату, проте катання на скейті не про це. Тому, як протест проти батьківських заборон та контролю, підлітки починають займатись скейтбордингом. Окрім цього, вони стають частиною спільноти однодумців та отримують можливість для самовираження через катання на скейті. Умовно субкультуру скейтерів можна поділити на 4 види: позери, початківці, підлітки та довічно ув’язнені.(рис. 1.30)[40]

Рис. 1.30. Субкультурні види скейтбордингу.

Однак цей поділ не є жорстким, адже один учасник субкультури може підпадати під декілька видів. Цікаво те, що позери - це люди, які майже не мають відношення до скейтбордингу, але вважаються частиною субкультури. Їх суть криється у назві, адже вони не катаються на скейтах, їх цікавить тільки візуальний стиль скейтерів. Позери одягаються як скейтери, читають журнали про скейтбординг, можуть навіть чимало знати про цей спорт, однак їх нога не торкається скейта. Цей вид у субкультурі виник насамперед завдяки медіа та модним брендам, які підловили хвилю популярності скейтбордингу і стали виробляти тематичні товари та рекламувати новоутворене явище. Наступний тип - початківці - також легко зрозуміти по назві. До цієї групи входять люди, які тільки знайомляться зі скейтбордингом. Це може бути дитина, підліток, чи навіть дорослий чоловік. Через цей етап проходить кожен скейтер. Надалі вони можуть або перейти до рангу “довічно ув’язнених”, або перестати займатися скейтбордингом, перетворившись на позера. До групи “підлітки” входять виключно підлітки. Це одна з найчисельніших груп у субкультурі, яка, до речі, створила чимало негативної репутації для скейтбордингу, адже багато підлітків

були причетні до криміналу у певний час. Ну і остання, найменш чисельна група - довічно ув’язнені. Так називають людей, які катаються на скейті усе життя, для яких це не тільки розвага, а частина існування. «Довічно ув’язненим» може бути не тільки людина, яка присвятила скейту чимало років життя, а й 16-річний юнак. Як говорять самі скейтери, іноді людина просто знає, що це назавжди. Не мають значення також навички катання, можна бути і профі з купою перемог на змаганнях, і застрягнути на етапі “початківця”, але все одно бути «довічно ув’язненим».[40]

У кожної субкультури є свій візуальний стиль, який виступає знаком відмінності. Однак у випадку скейтбордингу, цей стиль дуже широкий та різноманітний, адже головне не тільки вигляд, а й комфорт та зручність. Тому з однаковим успіхом на скейті можна побачити людину у вузьких джинсах та у просторих широких штанях. Можна сказати, що скейтбординг як субкультура увібрала у себе відмінні риси інших субкультур та угрупувань. Хоча, звичайно, існує і стереотипний скейтерський стиль, який хоч і був створений на основі стилю реальних скейтерів, проте не враховує усе різноманіття даної субкультури(рис. 1.31).

Рис. 1.31. Стереотипний скейтерський стиль.

Саме тому, якщо спитати у людини, яка досить поверхнево знається на скейдбордингу, яке взуття носять скейтери, та відповість що Converse та Vans. Однак це не зовсім відповідає дійсності, бо багатьом скейтерам все одно яке на них взуття, головне аби воно було зручне. Однак завдяки ЗМІ та рекламі стереотипний скейтерський стиль набрав популярності, і саме він переважає у аспекті візуально відмінного стилю над іншими у субкультурі скейтбордингу. Проте, головним об'єктом стилю цієї субкультури, звичайно, є скейтборд. У масовій культурі часто хибно показують відношення скейтера до свого скейтборду, наприклад, він може бити його ногами або жбурнути об землю після невдалого трюку. Проте, насправді відношення зовсім інше, адже скейтборд - це не просто знаряддя для занять чи дорогий гаджет, це найліпший друг, тому і ставлення відповідне.[40]

Варто зазначити, що у даній субкультурі майже відсутній характер конкурентності, навіть на змаганнях. На першому місці стоїть творчість та естетика, тож навіть можна назвати це своєрідною формою мистецтва. Не дивлячись на те, що переважна більшість скейтерів - хлопці, ніхто не забороняє дівчатам бути частиною субкультури, скоріше навпаки. Взагалі, переважна кількість сучасних скейтерів це толерантна молодь, адже суть скейтбордингу - свобода самовираження та втеча від різноманітних стереотипів. Однак, негативне ставлення до даної субкультури досі має місце, і, на жаль, воно не безпідставне.[40]

Як не дивно, але на своєму початку аж до 1975 року скейтбординг був відносно «чистим та ручним», адже переважна кількість тих хто ним займався були гарно вдягнені та належали до вищого класу. Однак потім все змінилось, коли команда Zephyr виступила на змаганнях у Дель-Марі у 1975 році та показала новий нетрадиційний стиль катання. Вони не тільки катались по іншому, вони одягали інакший одяг та слухали інакшу музику, що дуже вразило публіку, завдяки чому популярність субкультури стрімко зросла(рис. 1.32).[41]

Рис. 1.32. Команда Zephyr у Дель-Марі, 1975.

Можна сказати, що саме звідти ростуть ноги у негативної репутації скейтбордингу. Ставши більш “вуличною” субкультурою у кінці 70-х та на протязі 80-х, скейтбординг став тісно пов’язаний з панк-роком, бунтарським життєвим підходом та іншими принадами вуличної романтики. Вживання наркотичних речовин та їх продаж, алкоголь, вандалізм та багато чого іншого стали частиною субкультури.[42] Скейтери незаконно вдиралися на приватні майданчики з порожніми басейнами, катаючись у них та влаштовуючи вечірки, а втеча від поліції стала для них звичною справою(рис. 1.33). Не дивно що усе це викликало негативний відгук у суспільстві. Однак були і ті, хто не пов’язував скейт та кримінал. Вони продовжували виступати на змаганнях та популяризувати цей вид спорту. Варто зазначити, що у той час майже всі субкультури, утворені на основі вуличного екстремального спорту, зазнали впливу від кримінальної сторони вуличної романтики. На жаль, ця пляма на репутації досі дає про себе знати, адже навіть зараз багато хто вважає вуличний екстрим чимось нерозривно поєднаним з криміналом.

Рис. 1.33. Катання у порожньому басейні. 1976 рік.

Хоча у сьогоденні скейтбординг та інші вуличні субкультури спортивного нахилу не мають явних зв'язків з криміналом, все ж існує невелика частка тих, хто досі дотримується кримінального способу життя. Численні графіті, нанесені там де їм не місце, підтверджують це. Звичайно точно не відомо, чи саме представники екстремальних субкультур займаються таким вандалізмом, проте цілком зрозуміло що графіті є їх частиною, що ставить їх у число підозрюваних.

Проте головною причиною упередженого ставлення на сьогоднішній день є неправильне розуміння субкультури сторонніми людьми. Окрім упередженого ставлення, скейтбординг та інші субкультури зазнають справедливої критики через псування міської архітектури та порушення громадського порядку. Однак причиною цього може бути як бажання самих скейтерів кататися на вулиці, так і відсутнітність альтернативного місця. Не дивлячись на те, що з кожним роком кількість скейт-парків збільшується, основна їх частина не задовольняє більшість потреб вуличних екстремалів. У багатьох країнах на законодавчому рівні заборонено кататися на скейті по вулицях, на архітектурні елементи та малі архітектурні форми встановлюють спеціальні стопери, щоб відвадити від них скейтерів та інших представників вуличного спорту. Проте, навіть якщо будуть створені відповідні умови та скрізь будуть зведені чудові скейт-парки, це не обмежить вуличний спорт, бо завжди будуть ті, для кого вуличну романтику не замінити нічим іншим.[40]

1.2. **Аналіз науково-теоретичних джерел дослідження**

У сучасному світі, де фізична активність та заняття спортом визнаються ключовими елементами здорового способу життя, екстремальні види спорту набувають все більшої популярності серед різних вікових та соціокультурних груп населення. Зростання інтересу до екстремальних видів спорту породжує важливі питання щодо створення відповідних предметно-просторових середовищ для їхнього вільного виконання.

Зокрема, ця тема потребує аналізу та дослідження особливостей формування предметно-просторового середовища об’єктів, призначених для занять екстремальними видами спорту, розкриття та систематизації аспектів, що пов'язані зі створенням інфраструктури для екстремальних спортивних заходів, аналізу вимог до просторових об’єктів, їхньої адаптації до різних видів діяльності, технічних та ергономічних аспектів.

Попередні дослідження дають можливість дослідити дану проблематику.

Ана Циммерман та Сорая Саура у статті «Тіло, оточення та пригоди: досвід та простір» провели дослідження людського простору та його сприйняття в цілому на основі досвіду екстремальних видів спорту. Ці види спорту особливо підкреслюють наш міцний зв’язок зі світом, коли ми беремо до уваги те, як навколишнє середовище бере участь у розвитку людського потенціалу. Спочатку було проаналізовано поняття ризику та нестабільності як важливих елементів екстремальних видів спорту. Потім було досліджено поняття досвіду та простору, розглядаючи спосіб, за допомогою якого ми встановлюємо наші взаємодії з оточенням.[43]

Виходячи з даної статті, можна зробити висновок, що середовище існує не лише як простір для переміщення, але як частина самого руху. Розглядаючи різноманітні екстремальні види спорту стає зрозуміло, що більшість з них потребують природнього навколишнього середовища, наприклад, для серфінгу потрібні хвилі моря чи океану, а для альпінізму - гори. В той же час вуличні види спорту потребують міських просторів. Такі види спорту як скейтбординг, паркур, фріран тощо переосмислюють простори в містах безпосередньо під час руху.

Вуличні екстремали дивляться на вулицю зовсім по-іншому, в якомусь сенсі навіть інноваційно, вони бачать спроєктоване місто як всесвіт викликів і різних можливостей для пересування.[43]

Також у статті підіймається питання досвіду у екстремальних видах спорту. Стає очевидно, що підготуватися до екстремальних ситуацій нелегко, а безпосередній досвід їх подолання можна отримати тільки шляхом практичної участі в них. При цьому дуже важливим чинником є взаємодія з навколишнім середовищем, яка потребує постійної уваги, зосередженності та розуміння ситуації. Таким чином, досвід також здобувається шляхом спостереження та в процесі самовдосконалення, адже простір постійно змінюється, а отже, екстремали повинні завжди бути готовими но нових викликів та перешкод.[43]

Чіхсін Чіу, порівнюючи вуличне та паркове катання, у статті «Контестація та відповідність: вуличний і парковий скейтбординг у громадському просторі Нью-Йорка» досліджує, чому скейтбордисти наполегливо використовують громадський простір, навіть незважаючи на суворе регулювання та створення скейт-парків. Дослідник провів спостереження та опитування учасників у чотирьох місцях у Нью-Йорку: Brooklyn Bridge Plaza, Union Square Park, Riverside Skate Park та Hudson River Skate Park. Також проведено короткий огляд історії скейтбордингу та впровадження скейт-парків.[44]

Стаття висвітлює те, що скейтери використовують публічний простір, адже це розкриває їхнє соціальне розуміння цього простору, що містить унікальні вимоги та прихильності. Іншими словами, публічний простір втілює їх сприйняття та пережитий досвід. Навіть незважаючи на високий рівень соціального контролю з боку влади та громадян, скейтери продовжують привласнювати собі вулиці, тротуари та площі для саморепрезентації та культурного самовираження, заявляючи про своє право на місто. Наполегливість скейтерів також підкріплюється дискурсивними практиками ЗМІ та спільнотою скейтбордистів.[44]

Дослідник стверджує, що ті, хто не сприймає існування скейтбордистів, часто нехтують наслідками, які наступлять, і саме тому запропоновані стратегії

вирішення конфліктів щодо скейтбордингу зазвичай неефективні. Автор акцентує увагу на тому, що не дивлячись на те, що будівництво скейт-парків спрямоване на збалансування інтересів різних користувачів і відповідає на питання безпеки пішоходів, існуючі скейт-парки в місті часто породжують відчуття ізоляції, вигнання та нудьги. Крім того, молоді скейтери зазвичай відчувають прихильність до певних місць, і заборона катання там на скейтборді викликає у них негативні емоції.[44]

Також автор пропонує часткове вирішення даної проблеми шляхом надання офіційного дозволу займатися скейтбордингом у громадських місцях, які мало відвідуються звичайними громадянами, але підходять для скейтбордингу та мають популярність серед скейтерів. Крім цього, пропонується дозволити катання на скейтбордах у деяких громадських місцях у не піковий час, коли там присутня невелика кількість звичайних перехожих. Таким чином, перетворення кількох більш специфічних ділянок на місця, де дозволено кататися на скейтах, може перерозподілити скейтбордистів без додаткових витрат міста на будівництво. Дослідник також наголошує на тому, що скейтбординг може дати деяке уявлення про те, як можна вивчати архітектуру та антропогенне середовище на предмет їх феноменологічного та соціокультурного значення.[44]

Грем Л. Бредлі у дослідженні «Скейт-парки як контекст для розвитку підлітків» вивчав масштаби, природу та співвідношення використання скейт-парків, скейтбордингу та пов’язаних з ними видів діяльності. В ході дослідження автор з’ясував, що парки зайняті в середньому 15 людьми в будь-який момент часу (23 у гарну погоду). Користувачі парку, як правило, хлопчики в підлітковому віці. Чимало отриманого досвіду підлітками було пов’язано з використанням скейт-парків, де скейтери потенційно отримували відчуття досягнення, ідентичності та товариства завдяки досвіду в парку. Всупереч уявленню про те, що лише структуроване дозвілля під наглядом дорослих дає сприятливі результати для розвитку, це дослідження виявило зв’язок між “неструктурованою” діяльністю, яка відбувається в скейт-парках, з одного боку, та можливостями для зосередженості та фокусуванні на завданнях осмисленого розвитку ідентичності

та ширшої соціальної інтеграції, з іншого. Таким чином, на думку автора, участь у скейт-парку може відповідати багатьом критеріям, які, як вважається, сприяють позитивному розвитку молоді.[45]

Хоча ці висновки не спростовують значну кількість доказів, які пов'язують неструктуроване дозвілля з проблемними результатами, вони скоріше доповнюють більш обмежені дані, які свідчать про те, що не всі неструктуровані види дозвілля впливають на учасників однаково негативно. Попередні дослідження показали, що багато дорослих, включно з батьками скейтбордистів, мають негативне ставлення до скейт-парків та їх відвідувачів. Автор вважає, що дане дослідження розширило ці висновки, задокументувавши наявність у підлітків такого ж негативного ставлення. У цьому наборі даних була очевидна полярність поглядів двох скейтбордингових таборів: тих хто не проти занять у скейт-парках та тих, хто підтримує виключно вуличний скейтбординг. Такий конфлікт може підірвати стратегії, спрямовані на розширення привабливості та посилення впливу скейт-парків. Хоча в поточному дослідженні часто висловлювалися негативні стереотипи щодо скейт-парків і скейтбордистів, інші результати ставлять під сумнів правдивість цих поглядів. Наприклад, було мало доказів того, що скейтбордисти конфліктують зі своїми сім'ями, що їм бракує самоповаги або що вони регулярно завдають шкоди громадському майну. Дійсно, здавалося, що більшість скейтерів поважали один одного, свої скейт-парки, а також звичаї та правила скейтбордингу.[45]

Проте, на думку автора, отримані дані не малюють абсолютно райдужну картину скейт-парків і тих, хто їх населяє. Багато респондентів зазначили, що антисоціальна поведінка має місце в парках, хоча переважно пізно вночі і, ймовірно, не вчиняється відданими скейтерами. Багато тих, хто не користується скейт-парками, і навіть деякі користувачі, повідомили, що відчувають страх перед парками та людьми, яких вони приваблюють. Деякі дані свідчать про те, що скейтбордисти в середньому мають нижчі освітні прагнення, ніж інші підлітки. Інші дані показали, що ті, хто користується скейт-парками, особливо ймовірно порушують шкільні правила. Такі асоціації не демонструють, що катання на

скейтбордах або використання скейт-парку спричинило такі наслідки. Проте результати пов'язаних досліджень свідчать про те, що в міру того, як парки приваблюють асоціальних особистостей і відлякують звичайних людей, поєднання користувачів може змінюватися з часом таким чином, що парки будуть сприяти розвитку антисоціальних тенденцій у всіх. Наприклад, більше ніж одне дослідження підтвердило, що молоді чоловіки були найпоширенішою групою користувачів парків, що парки відіграють важливу роль у соціальних мережах серед користувачів і що неформальні норми регулюють поведінку користувачів парків. Також у всіх дослідженнях з'явилися докази особливих чоловічих цінностей - активності, фізичного розвитку, небезпеки, бравади та стоїцизму - в культурі скейт-парку. Ці цінності відрізняються від цінностей агресії, регламентації та конкуренції, які спостерігаються в багатьох організованих видах спорту та інших структурованих видах дозвілля.[45]

В ході дослідження та інтерв'ю, опитувальники показали, що значна меншість користувачів парку - жінки, але дані спостережень не підтвердили це. Досвід товариства та почуття причетності, наголошені в кількох інтерв'ю, не були чітко підтверджені в кількісному аналізі даних опитування. Подібним чином прямі спостереження показали, що просоціальна поведінка рідко трапляється в скейт-парках, однак дані опитуваних і опитувань свідчать про те, що така поведінка зустрічається частіше. У всіх цих випадках позитивні звіти непропорційно надходили від користувачів скейт-парків, що свідчить про те, що ці звіти є ідеалізованими висловлюваннями і мотивовані частково бажанням посилити соціальну прийнятність і очевидну інклюзивність парків. Яким би не було пояснення, суперечливі висновки в дослідженнях служать нагадуванням про необхідність робити висновки обережно, використовуючи дані, отримані з одного дослідження, джерела або методу.[45]

На думку автора, дане дослідження дає змогу зрозуміти потреби сучасної молоді у дозвіллі. Враховуючи різко протилежні погляди щодо скейтбордингу та скейт-парків, виявлених у цьому та інших дослідженнях, отримана інформація буде цінною для управління майбутнім розвитком сектору. Загальна картина

користувачів скейт-парку, яка випливає з цього дослідження, є групою молодих людей, які не є ні непристосованими, ні злими. Вони прив’язані до свого місця (скейт-парків) і ідентифікують себе з субкультурою, яка пронизує скейтбординг. Однак, докази свідчать про те, що «скейтери» в цілому не були відчужені від основних інституцій, таких як сім’я та школа. Більше того, було показано, що скейт-парки та заходи, які в них відбуваються, мають потенціал для посилення особистої інтеграції та соціальних зв’язків учасників. У тій мірі, в якій ці переваги отримують молоді люди, які іншим чином важко охопити, внесок скейт-парків у позитивний розвиток молоді може бути особливо цінним.[45]

Висновки до розділу 1.

На початку дослідження було сформовано актуальність та проблематику формування предметно-просторового середовища об’єктів для занять екстремальними видами спорту. Також було зроблено класифікацію екстремальних видів спорту та досліджено історію походження найпопулярніших з них. Крім цього, було досліджено історію та причини виникнення субкультур на базі екстремальних видів спорту та проведений аналіз науково-теоретиччних джерел.

В ході дослідження було виявлено, що більшість популярних екстремальних видів спорту були засновані у США. Особливо це стосується вуличних видів спорту, майже всі з яких утворилися внаслідок створення серферами скейтбордингу. Також було зроблено висновок, що заняття екстремальним спортом є корисним видом дозвілля, адже вони сприяють фізичному розвитку, допомагають у самовираженні, дозволяють направляти агресію та іншу негативну енергію у правильному руслі та загалом корисні для суспільства.

Проаналізувавши історію походження найпопулярніших видів екстремального спорту, було виявлено, що в переважній більшості вони не потребують створення якихось спеціалізованих об’єктів для занять, бо відбуваються безпосередньо у природньому середовищі, такому як океан, повітря та гори. Однак існують види спорту, які потребують таких об’єктів, а саме вуличні види спорту. Було доведено, що заняття вуличним спортом виключно на вулиці не є корисним та безпечним ні для суспільства, ні для самих спортсменів. Виходячи з цього, зроблено висновок, що будівництво спеціалізованих об’єктів для занять екстремальним вуличним спортом є дуже важливим чинником для забезпечення комфорту та безпеки спортсменів. Однак, варто зауважити, що такі об’єкти потрібно зводити якісними не тільки з функціональної точки зору, а й з естетичної, адже проведене дослідження показує, що чимало з уже зведених об’єктів не користуються популярністю у екстремалів саме через те, що не відповідають їхнім потребам. Тому, безумовно, до проєктування таких об’єктів треба підходити з максимальним багажем знань та відповідальністю.

РОЗДІЛ ІІ.
АНАЛІЗ ІСНУЮЧИХ ОБ'ЄКТІВ ДЛЯ ЗАНЯТЬ ЕКСТРЕМАЛЬНИМИ ВИДАМИ СПОРТУ

2.1. **Вітчизняний та закордонний досвід проєктування об'єктів для занять екстремальними видами спорту.**

Проаналізувавши історію та різноманітність екстремальних видів спорту, можна дійти висновку, що спеціалізованих об'єктів потребують передусім вуличні види спорту. Інші види екстремального спорту відбуваються у різних середовищах: водному, повітряному, сніговому та висотному. Такі середовища важко штучно відтворити, та й в більшості випадків вони цього не потребують. В той же час вуличне середовище цілком можливо відтворити у спеціалізованому об'єкті, що зробить заняття більш безпечними.

У випадку вітчизняного досвіду проєктування об'єктів для занять вуличним спортом, так званих скейт-парків, ситуація не найкраща. Не можна сказати, що скейт-парків немає взагалі, але їх кількість відносно невелика, і всі вони відкритого типу, тому у холодні пори року або у дощову погоду користуватись ними не вийде. Критих скейт-парків в Україні майже немає. Майже всі існуючі скейт-парки у державі зведені за рахунок благодійних організацій, небайдужих осіб або власним коштом самих екстремалів. Тому важко сказати, чи відповідають нормам та вимогам дані об'єкти, хоча як таких норм по проєктуванню таких об'єктів просто немає.

Цікаво, що перший скейт парк в Україні був саме критим, і відкрився він у 2006 році у 12 павільйоні Експоцентру України в Києві. Щоправда, складно сказати, чи справді він є саме першим скейтпарком в Україні, але майже точно його можна вважати першим критим парком у нашій державі. Однак, на данний момент цей скейт парк схоже припинив своє існування. Умови у ньому були невибагливі, схоже що і обладнання у ньому було мінімум. Були відсутні душові і вбиральні, однак був присутній буфет. Тодішні відвідувачі називали таку обстановку "робочою", а на незручності ніхто просто не звертав уваги, і цілком

зрозуміло чому, адже альтернативного критого скейт-парку просто не було (рис.2.1).[46]

Рис. 2.1. Перший критий скейт-парк в Україні, 2006 рік.

Перший скейт-парк під відкритим небом був створений також у Києві. Його відкрили 27 серпня 2011 року у парку Нивки(рис. 2.11).[47] Знову ж таки, докорінно не відомо, що саме цей скейт-парк є першим, адже чимало скейт-парків могло бути зведено до нього у різних куточках нашої країни, однак згадок про це немає.

Рис. 2.11. Скейт-парк на Нивках у Києві, 2011 рік.

Майданчик має розмір 20х21 м, огороджений парканом, має власне освітлення. Основне покриття асфальтоване, присутні трибуни для глядачів.[47] Подивившись на фото даного скейт-парку, стає зрозуміло, що він є представником тих самих об'єктів, які зведені за невеликі кошти та без дотримання норм та стандартів, хоча його якраз звели за рахунок міського бюджету. Площа 400 квадратних метрів для скейт-парку під відкритим небом є відносно невеликою, тому і набір спортивних елементів мінімальний, їх якість також доволі сумнівна. Отже, можна зробити висновок, що активне будівництво більш-менш пристойних об'єктів для занять вуличним спортом почалося в середині-наприкінці 2010-х років. Надалі ситуація покращилася, але не сильно, адже основну масу скейт-парків у державі становлять невеликі скейт-парки на кшталт скейт-парку на Нивках. Хоча великі і якісні об'єкти мають місце, однак їх кількість можна перерахувати на пальцях.

У 2012 році було відкрито найбільший скейт-парк в Україні – «Гавань». Він знаходиться у Києві під Гаванським мостом, його площа складає 3000 квадратних метрів. Парк є безкоштовним, до того ж він поділений на три зони: для скейтбордингу, BMX та роликів(рис. 2.12). В основному парк складається з дерева та фанери. Цілком зрозуміло, що не отримуючи належного догляду, цей скейт-парк зараз знаходиться не у кращому стані. Модернізацією парку займається Українська BMX-фрістайл федерація, однак для такого великого об'єкту їх коштів може забракнути, тому нерідко самі екстремали приходять з інструментом і лагодять елементи скейт-парку.[48]

Рис. 2.12. Скейт-парк «Гавань» у Києві.

Даний скейт-парк є одним з найпопулярніших у Києві, а його розташування під мостом може захистити від дощу, правда тільки у теплі пори року. У холодні пори року займатись тут заважає не тільки холод, а й вітер, що цілком природно, адже парк знаходиться біля річки. На жаль, міська адміністрація не стежить за станом даного об'єкта, тому ці обов'язки взяли на себе небайдужі організації та особи. Дуже схожим на «Гавань» є скейт-парк «The Most», який теж знаходиться під мостом, а саме під Північним. Площа цього парку трохи менша, ніж у «Гавані» - 2500 м^2.

Чи не найкращим скейт-парком в Україні можна вважати «Скейт-плазу», що знаходиться в Одесі у парку Шевченка. Плаза була зведена у 2017 році і її площа становить 2100 м^2. Це найбільший бетонний парк у державі, також він один з найпросторніших у Європі. Його особливістю порівняно з іншими скейт-парками в Україні є наявність пула, яким також може похизуватися хіба що скейт-парк на ВДНГ у Києві(рис. 2.13).[49]

Рис. 2.13. Пул у Скейт-плазі в Одесі.

Оскільки Плаза повністю виконана з бетону, кататись там дуже комфортно, до того ж бетон дуже зносостійкий та довговічний матеріал. Ще одною перевагою даного скейт-парку є наявність на його території медпункту та туалету, що невластиво для не критих парків. У цьому криється головний недолік «Скейт-плази», адже погана погода автоматично робить його непридатним до безпечного використання.

Наступний непоганий скейт-парк розташований у Харкові і є частиною урбан-парку. Окрім зони для занять скейтбордингом там присутні майданчики для вуличного футболу, брейк-дансу, паркуру та інших активних видів відпочинку(рис. 2.14). Зведений даний парк був нещодавно, у 2021 році.[50]

Рис. 2.14. Скейт-парк в Урбан-парку у Харкові.

На фото видно, що основне покриття це бетон, а от фігури виконані скоріше за все з фанери, що звичайно не найгірший варіант, але і не найкращий для вуличного скейт-парку. Також парк відносно невеликий за площею, до того ж незрозуміло в якому він зараз стані, враховуючи те, що Харків потерпає від обстрілів. В будь-якому разі, це гарний приклад облаштування простору під потреби молоді, яким надихнулися у Києві та створили свій урбан-парк.

Отже, у тому ж 2021 році у Києві на території ВДНГ відкрили урбан-парк. На території парку чимало майданчиків для різних видів активного відпочинку, а головне - бетонний скейт-парк площею 2500 м^2(рис. 2.15). На його території діють чимало правил безпеки, зокрема туди не пускають без захисного спорядження та є обмеження за віком.[51]

Рис. 2.15. Скейт-парк на ВДНГ у Києві.

Головною перевагою цього скейт-парку є його бетонне покриття та наявність пулу, як і у парку в Одесі. Однак він має і ті ж недоліки, а саме неможливість використання у погану погоду. Саме тому наявність критих скейт-парків дуже важлива, але в Україні їх майже немає.

Єдиним пристойним критим скейт-парком можна вважати «Атріум» у Києві. Його збудовано тільки пів року тому скейтером, художником та засновником бренду Papa Power Максимом Павленко та його друзями за власні кошти та донати киян у будівлі колишнього заводу. Проєкт даного парку друзі розробляли самостійно. Площа парку складає 460м^2, ще 60 м^2 відведено під зони для відпочинку(рис. 2.16).[52]

Рис. 2.16. Скейт-парк «Атріум» у Києві.

Цілком зрозуміло, що малий бюджет вплинув на якість даного скейт-парку, однак те, що його розробляли скейтери дає надію на те, що вони зробили все аби зробити свій парк безпечним. Проте варто зазначити, що цей проєкт демонструє, що старі будівлі, які не використовуються, цілком можливо переробити під скейт-парки. На жаль, наша країна зараз перебуває у стані війни, тож коштів на такі проєкти не виділяють. Загалом ситуація зі скейт-парками в Україні не найкраща, адже основна частина якісних парків знаходиться у великих містах, левова частка у столиці. Ситуація зі скейт-парками за кордоном звичайно значно ліпша.

Найпершим офіційним скейт-парком у світі прийнято вважати “Surf city”, який відрився у далекому 1965 році у Тусоні, Аризона. Докорінно невідомо, як саме виглядав цей об’єкт, адже фотографій чи якихось документів про нього дуже мало, однак подейкують, що у ньому були присутні бетонні пандуси(рис. 2.17). Звичайно, що цей скейт-парк дуже вплинув на розвиток вуличного спорту.[53]

Citizen Photo by Art Grasberger

Surfing—Tucson Style

These youngsters tried out the 520-foot concrete skateboard runway at Surf City, 5140 E. Speedway, today in a test-run for tomorrow's grand opening. The new outdoor recreation spot is operated by William Barton and Mac Marshall, president and vice president of Arizona Surf City Recreation Enterprises, Inc. Miss Pat McGee, world champion girl skateboarder from San Gabriel, Calif., is here for the opening. The safety helmets these boys are wearing are mandatory for all customers, Barton said.

Рис. 2.17. Оголошення в газеті про відкриття скейт-парку “Surf city” та фото його експлуатації, Тусон, Аризона, 1965 рік.

Разом з ростом популярності скейтбордингу поступово почали відкриватись все більше скейт-парків різних за площею, однак перший великий критий скейт-парк відкрився тільки у 1993 році у Тампі, Флорида. Брайан Шефер переконав власника складу площею 2600 м^2 Джорджа Лекі віддати його йому в оренду. Лекі був скептично налаштований щодо ідеї створити у приміщенні складу скейт-парк, але врешті решт погодився. Це було правильне рішення, адже Шефер створив один з найбільших та найпопулярніших скейт-парків на східному узбережжі(рис. 2.18). Саме у Тампі проводили перші змагання з екстремального вуличного спорту X-Games. Ключі від того складу, який згодом перетворився на скейт-парк, зараз знаходяться у Національному музеї Американської історії, що підкреслює значимість даного об’єкта для розвитку вуличного спорту.[54]

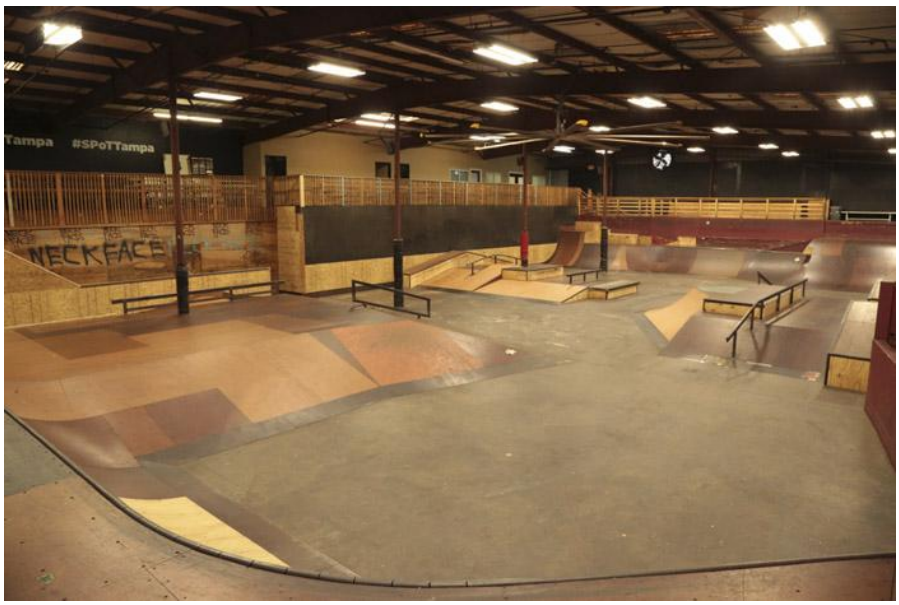

Рис. 2.18. Скейт-парк Тампи у 2015 році.

Отже, приклад Тампи показав, що криті скейт-парки користуються популярністю, тому поява нових схожих об’єктів було лише справою часу. Одним з найкращих представників критих скейт-парків без сумніву можна вважати Area 51 у Ейндховені, Нідерланди. В минулому тут була фабрика компанії Philips. Назва об’єкту навіює думки про Зону 51 у США та НЛО, однак свою назву даний скейт-парк скоріше за все отримав по іншій причині. Відкриття відбулося у 2006 році, однак на протязі років об’єкт неодноразово доповнювався новими зонами та приміщеннями. Наразі площа самого скейт-парку становить 2800 м^2, який повністю виготовлений з дерева(рис. 2.19).[55]

Рис. 2.19. Area 51 в Ейндховені, Нідерланди.

У скейт-парку присутній окремий майданчик для катання на BMX, приміщення для занять танцями, бар, різноманітні магазинчики, кінотеатр, а в підвалі створено простір для виставок. На початку функціював лише скейт-парк, але згодом почали з’являтись нові приміщення та активності. Завдяки цьому даний об’єкт перетворився на справжній культурно-розважальний центр міста. Тут усіляко підтримують розвиток вуличної культури, а все навкруги пронизане духом свободи та творчості. Якщо говорити окремо про скейт-парк, то в ньому присутні усі основні елементи, однак, складно сказати, що весь простір являє собою цілісний естетичний образ. Головною прикрасою цього об’єкту можна вважати великий пул, якому можуть позаздрити чимало інших скейт-парків(рис. 2.20). Area 51 це чудовий приклад переосмислення старих будівель та приміщень для сучасних потреб, що дає їм нове життя.[55]

Рис. 2.20. Пул у скейт-парку Area 51.

Яскравим та дійсно унікальним скейт-парком є House of Vans у Лондоні. Його головною особливістю є розташування, адже об’єкт розташований під землею у тунелях прямо під станцією Ватерлоо. Крім того, це єдиний критий скейт-парк у Лондоні. Відкриття відбулося у 2014 році, відвідування скейт-парку безкоштовне. У ньому присутні такі елементи як бетонна чаша у вигляді басейну, міні рампи та різноманітні вуличні об’єкти(рис. 2.21).[56]

Рис. 2.21. Бетонна чаша у скейт-парку House of Vans у Лондоні.

Загальна площа цього комплексу складає 3000 м^2. У п’яти раніше покинутих та занедбаних залізничних тунелях розміщений не тільки скейт-парк. Також присутні декілька барів, кінотеатр, приміщення для художників, майданчик для проведення концертів з живою музикою та художня галерея(рис. 2.22).[56]

Рис. 2.22. Художня галерея та майданчик для концертів у House of Vans, Лондон.

Цей скейт-парк навіть може похизуватися тим, що на його території був проведений концерт легендарної рок-групи Metallica. Отже, House of Vans у Лондоні це черговий приклад реновації старих та занедбаних просторів та об’єднання декількох функцій в одному комплексі, що робить цей об’єкт справжнім культурним центром.

Наступним об’єктом, на який варто звернути увагу, є Park Geelong, який відкрився у 2013 році. Він по праву вважається найбільшим критим скейт-парком у Австралііїї. На його території можна кататись як на скейтбордах, так і на BMX, роликах чи самокатах. Завдяки своїй величезній площі, він може без проблем конкурувати зі скейт-парками просто неба. Його перлиною є найбільша верт рампа на всій південній півкулі. У даному скейт-парку в принципі чимало різноманітних рамп різної висоти та ширини, причому як для дітей, так і для дорослих. Та й взагалі, у цьому парку присутні майже всі елементи з можливих, хіба що окрім пулу(рис. 2.23).[57]

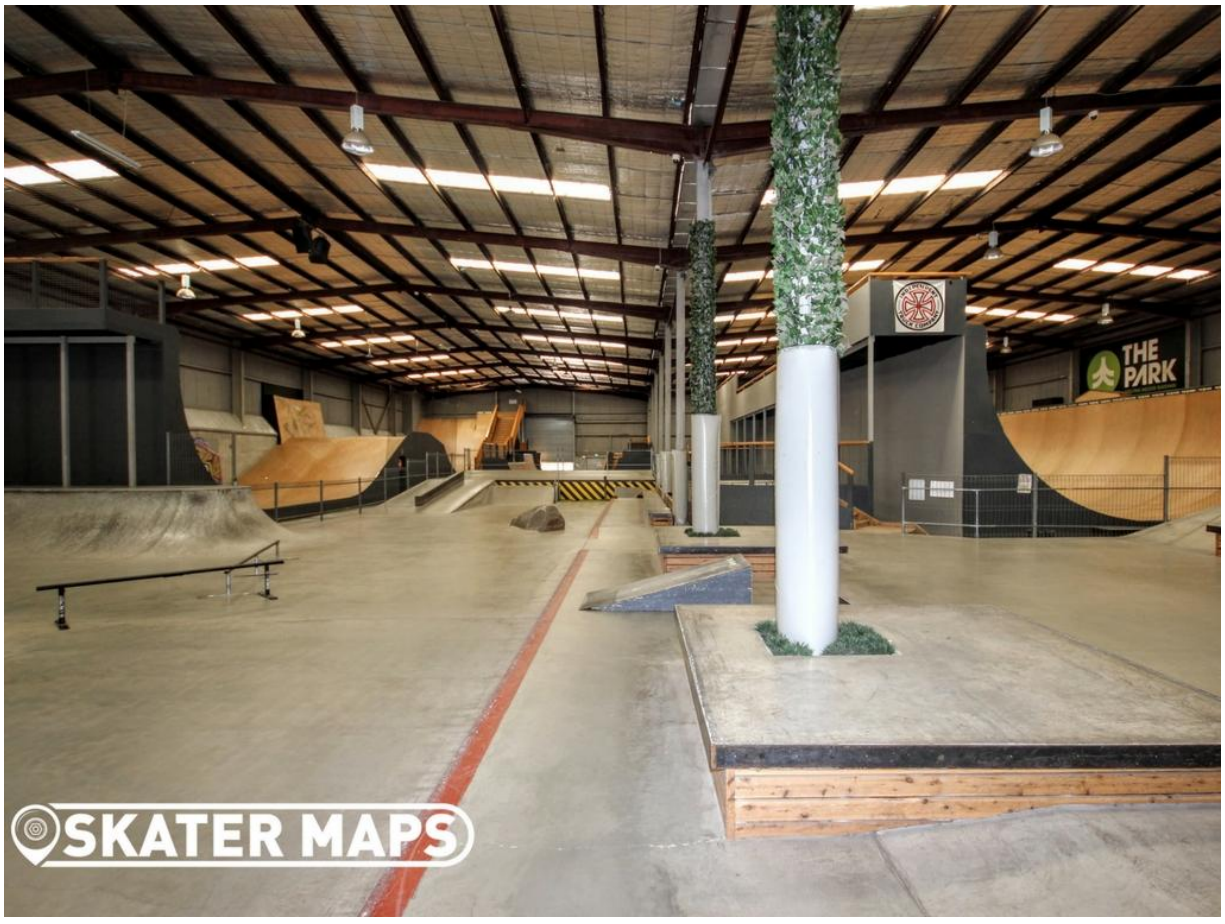

Рис. 2.23. The Park Geelong в Джилонзі, Австралія.

Даний скейт-парк не може похизуватися наявністю цілісного естетичного образу, однак він по праву може вважатись одним з кращих скейт-парків у світі завдяки величезному різноманіттю можливостей, які він може запропонувати поціновувачам екстремального спорту.

Тенденція будувати криті скейт-парки останнім часом набирає неабияку популярність, чудовим прикладом цього є скейт-парк F51, який відкрився у 2022 році у Фолкстоуні, графство Кент, Великобританія. Будівлю, яку спочатку планували використовувати як багатоповерховий паркінг, вирішили перепланувати у трьох-поверховий скейт-парк, адже місцевий скейт-парк неподалік було зачинено. Варто зазначити, що даний об’єкт поки що єдиний у своєму роді(рис. 2.24).[58]

Рис. 2.24. Зовнішній вигляд скейт-парку F51 у Фолкстоуні, Великобританія.

Скейт-парк може похизуватися загальною площею у 2000 м^2, які призначені винятково для катання. Також на території комплексу є боксерський ринг на першому поверсі та скеледром на всі три поверхи. Окремої уваги заслуговує кафе,

яке зустрічає відвідувачів у вестибюлі. Його фішкою є стеля, яка являє собою виворіт пулу, який знаходиться прямо над вестибюлем(рис. 2.25). Таким чином, знаходячись у вестибюлі, можна відчути, як по пулу зверху ганяють скейтери.[58]

Рис. 2.25. Вестибюль скейт-парку F51 у Фолкстоуні, Великобританія.

Отже, на першому рівні скейт-парку знаходиться простір з бетонними чашами та пулами. Другий рівень було спроєктовано як вуличний парк з міськими перешкодами, такими як лавки, перила та сходи(рис. 2.26). Третій рівень влаштовано як парк з невеликими перешкодами та плавними неглибокими поглибленнями.[58]

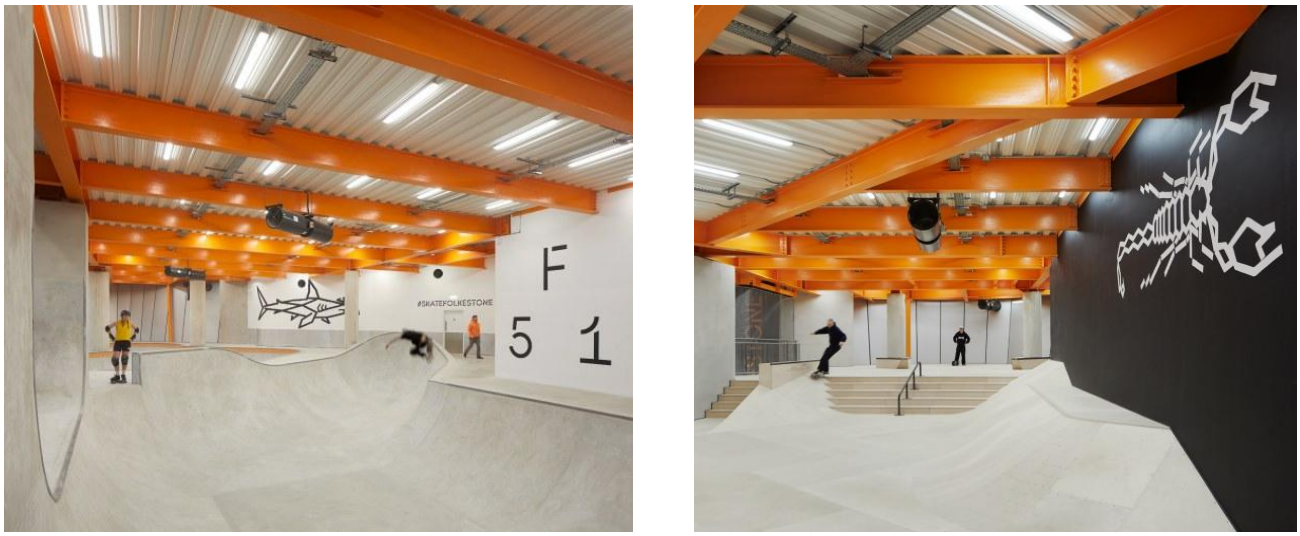

Рис. 2.26. Перший та другий рівень скейт-парку F51. Фолкстоун, Великобританія.

Скейт-парк F51 також є чудовим прикладом переосмислення функцій будівлі під більш важливі потреби. Також, переймаючи досвід попередників, він має перспективи стати центром вуличної культури у місті. Загалом, закордонний досвід проєктування подібних об'єктів показує, що це важливе завдання, яке буде корисним в суспільному та архітектурно-планувальному сенсі для кожного міста.

2.2. **Нормативні вимоги до проєктування предметно-просторового середовища об'єктів для занять екстремальними видами спорту**

Останні два десятиріччя розвиток та популярність вуличних екстремальних видів спорту стрімко зростає, отже зростають і норми та вимоги до об'єктів, які призначені для занять екстремальним спортом. Щоб запроєктований об'єкт міг безпечно експлуатуватися спортсменами, необхідно дотримуватись вимог Державних будівельних норм України на протязі усіх етапів будівництва.

На жаль, в Україні відсутні затверджені будівельні норми для проєктування спеціалізованих об'єктів для занять екстремальним спортом, таких як скейт-парки. Тому при будівництві подібних споруд залучаються закордонні фахівці та самі спортсмени.[59] Зважаючи на те, що скейт-парк можна вважати спортивним закладом, при проєктуванні треба використовувати ДБН В.2.2-13-2003 «Спортивні та фізкультурно-оздоровчі споруди». Також можна частково використовувати ДБН В.2.2-9-2009 «Будинки і споруди. Громадські будинки та споруди Основні положення», адже скейт-парки можна вважати громадськими спорудами, особливо якщо крім самого парку запроєктовані інші приміщення. Через відсутність спеціалізованих вітчизняних норм варто скористатися працею Десмонда Пуар'є "Скейт-парки: посібник для ландшафтних архітекторів та планувальників". Хоча дана праця орієнтована скоріше на проєктування скейт-парків відкритого типу, однак деякі положення цілком можна використовувати і для проєктування критого скейт-парку.

Дуже важливим завданням перед початком проєктних робіт є визначення місця розташування об'єкту. Враховуючи те, що більшість відвідувачів скейт-парків це молодь, об'єкт буде доцільно розташувати недалеко від навчальних

закладів, таких як школи, училища, коледжі та університети. Також важливо, щоб до об’єкту був організований належний доступ за допомогою громадського транспорту. При виборі місця розташування варто впевнитись, що в недалекій близькості від об’єкта відсутні різноманітні промислові зони чи споруди, адже вони забруднюють навколишнє середовище та є джерелом шумів, тому наявність таких об’єктів поряд зі спорудою спортивного призначення неприпустима.[63]

Варто зазначити, що криті скейт-парки рідко будують з нуля, найчастіше їх розміщують у старих великих спорудах, які вже не використовуються за призначенням: фабрики, ангари, склади тощо. У випадку, коли парк створюють з нуля, і у випадку, коли його проєктують в уже існуючій будівлі, варто забезпечити усі необхідні підходи до основних входів, враховуючи можливості всіх груп населення. Кількість входів та виходів також повинна відповідати призначенню споруди та пожежним нормам. Також, відповідно до ДБН В.2.2-40:2018 один з входів повинен бути обладнаний пандусом або іншим приладом для безпечного та легкого потрапляння маломобільних груп населення на рівень входу. Також, зона перед входом у будівлю повинна бути захищеною від опадів та обладнана дренажем.[61]

Враховуючи кліматичну зону, в якій знаходиться Україна, необхідно влаштовувати тамбури у спорудах громадського призначення для захисту від вітру та холоду. Розміри вхідної групи та вестибюлю повинні відповідати пропускній спроможності будівлі. У випадку, якщо в закладі більше одного поверху, згідно з ДБН В.2.2-40:2018 варто запроєктувати ліфт, щоб маломобільні групи населення могли безперешкодно потрапляти на інші поверхи. Також варто передбачити наявність санвузлів для маломобільних груп населення на кожному поверсі за можливості.[61]

Згідно з ДБН В.2.2-13-2003 «Спортивні та фізкультурно-оздоровчі споруди» у спорудах, в яких будуть проводитись змагання у присутності глядачів, варто передбачити місця вболівальників, сидячі або стоячі. Також можливо передбачити нестаціонарні місця для глядачів на балконах чи глядацьких галереях. Місця для глядачів повинні знаходитись за межами простору, на якому

безпосередньо відбувається спортивна діяльність. Балкони, які використовуються як глядацька зона, варто забезпечити огорожею заввишки не менше 1.2 м. У критих спортивних спорудах також повинні бути передбачені буфет та медпункт.[60]

У критих спортивних спорудах повинні бути присутні роздягальні для спортсменів. Приміщення душових та санвузлів для тих, хто займається, мають знаходитися при роздягальні і мати з нею безпосереднє сполучення. Також варто запроєктувати приміщення для зберігання спортивного інвентарю та обладнання. Інвентарні повинні розташовуватись суміжно з простором, де відбувається спортивна діяльність.[60]

Кількість та склад господарських приміщень, у тому числі комор і складів для зберігання спортивного обладнання та інвентарю, предметів трансформації арен, господарського приладдя, а також майстерень ремонту спортивного обладнання та інвентарю варто визначати по завданню на проєктування. Площі складських приміщень визначаються в залежності від кількості, габаритів і способів складування.[60]

Об’єкти для занять скейтбордингом, BMX, роллерблейдінгом чи кікскутерінгом повинні мати площу не менше 200 м^2 для однієї дисципліни. У скейт-парку повинні бути присутні усі необхідні елементи для занять та виконання трюків. Також варто забезпечити усі необхідні заходи безпеки для спортсменів. Елементи повинні бути розроблені з правильними радіусами, кутами нахилу та габаритами.[62]

Всі елементи для виконання трюків у скейт-парку повинні мати фаску не меншу за 3мм. На самих елементах не повинно бути ніяких отворів та нерівностей, окрім випадків, коли ці отвори чи нерівності є невід’ємною частиною для використання елементу. Максимальна допустима відстань між конструктивними матеріалами не повинна перебільшувати 5 мм. Вільне падіння з вертикальної поверхні на горизонтальну повинно становити не більше 1 метру. На горизонтальних поверхнях рамп варто влаштовувати огорожі висотою не менше

1.2 м. Огорожа має бути округлого січення, а отвори у ній не повинні бути меншими 90 мм.[62]

Норми та параметри вуличних елементів скейт-парку. Елемент для катання та виконання трюків “бордюр” має бути не вищим 1м, а заокруглення його граней повинно становити не більше 40 мм. Елемент «поручні» також повинен бути не вищим за 1м та мати заокруглення. З обох сторін від поручнів підлога повинна бути рівною на відстань не менше 1200 мм. Опори поручнів повинні бути розташовані подалі від країв поручнів. Такі елементи як виступи повинні бути не менші 200 мм у ширину не не більші 1500 мм у висоту. Рівна підлога біля виступів має простягатися не менш ніж на 1200мм. Окремим видом поручнів є рейл, який відрізняється тим, що має нижчу висоту чи складається с ділянок, які мають різну висоту.[62]

Елемент «піраміда» складається з трьох або більше трапецієподібних поверхонь, що з’єднані між собою. Висота піраміди не повинна перевищувати 1500 мм, а кут нахилу її граней не має перевищувати 40°.[62]

Елемент «сходи» повинен містити в собі не менше 3 сходинок. Сходи, висота яких перевищує 1000 мм не можуть бути обладнаними поручнями чи бордюрами. Ширина сходів висотою до 1000 мм має складати не менше 1200 мм. При висоті сходів від 1000 мм до 1500 мм ширина становитиме не менше 2400 мм.[62]

Поєднання між собою елементів піраміда, поручні, бордюр та рейл утворюють елемент фан-бокс. Елементи, встановлені на фан-боксі, мають бути доступними щонайменше з трьох сторін. Кінець поручня повинен розміщуватися не більше ніж за 300 мм від краю фан-бокса. У випадку, коли на фан-боксі встановлено декілька елементів, відстань між ними не має бути менше 1500 мм. Фан-бокс висотою 1000 мм має мати ширину грані не менше 1200 мм, якщо висота складає від 1000 мм до 1250 мм, ширина грані має становити не менше 1800 мм. У випадку, коли висота становить від 1250 мм до 1500 мм, ширина грані не повинна бути меншою 2400 мм.[62]

Норми та параметри радіальних рамп та трамплінів. При висоті рампи 1000 мм її ширина не має бути меншою 1200 мм, а її радіус при цьому не повинен перевищувати 1800 мм. Кут нахилу не має бути більшим за 40°. Трамплін, висота якого менша 1000 мм має бути завширшки та завдовжки не менш ніж 1200 мм. У випадку, якщо трамплін має висоту від 1000 мм до 1500 мм його ширина не повинна бути меншою 2400 мм, а довжина - не меншою 1200 мм. Трампліни висотою від 1500мм до 3000мм завширшки мають бути не менше 3600 мм, довжиною не менше 1200 мм. Усі трампліни та рампи вищі 1000 мм повинні бути обладнані огорожею.[62]

Два трампліни, що розташовані в протилежному напрямку один до одного, та утворюють гребінь, називаються спайн або лов-спайн. Ширина гребіню не повинна перебільшувати 140 мм та не бути меншою ніж 40 мм. Інші габаритні розміри та радіуси мають параметри відповідні до звичайних радіальних рамп, які наведені вище.[62]

У випадку, коли кінець рампи продовжується стіною, а радіус рампи становить від 1000 мм до 2000 мм, її ширина повинна бути не менше 2400 мм, висота стіни при цьому має бути не менше 2000 мм, а висота рампи повинна дорівнювати її радіусу + 5%. Якщо радіус рампи складає від 2000 мм до 3000 мм, її ширина має бути не меншою ніж 3600 мм. При цьому висота стіни не має бути меншою за радіус, а висота рампи має дорівнювати її радіусу + 5%.[62]

Дві рампи, пов’язані між собою рівною поверхнею, називаються пайпом. З обох його кінців знаходяться платформи. Для пайпу діє те саме правило, що й для рамп - якщо висота більша 1000 мм, то платформи мають бути облаштовані огорожею. Розрізняють міні-пайп та халф-пайп. Для міні-пайпу радіус переходу не має бути меншим за 1800мм. При висоті пайпу до 1250 мм його ширина повинна становити не менше 2400мм. Якщо висота складає від 1250 мм до 2000 мм, ширина має бути не менше 3600 мм. Коли висота становить від 2000 мм до 3000 мм, ширина не має бути меншою ніж 4800 мм. Глибина платформи та висота огорожі мають становити не менше 1200 мм, а довжина рівної поверхні має бути не меншою за радіус переходу. Для халф-пайпу радіус переходу становить 2400

мм - 3600 мм, при умові, якщо висота пайпу в межах від 2500 мм до 4200 мм, а ширина не менше 6000 мм. У випадку, коли висота пайпу становить від 4200 мм до 5000 мм, а ширина не менше 7200 мм, радіус переходу має бути не більшим 4500 мм. Висота огорожі та глибина платформи, як і в міні-пайпу, має становити не менше 1200 мм, а довжина рівної поверхні має бути не меншою за радіус переходу.[62]

2.3. **Забезпечення безпеки просторів для занять екстремальними видами спорту**

Забезпечення безпеки це дуже важливе завдання, особливо якщо йдеться про екстремальні види спорту. Хоча поняття безпека та екстремальність є цілком протилежними, проте необхідно знайти між ними певний баланс, щоб екстремали могли насолоджуватися улюбленим спортом у безпеці. Однак, також важливо, аби заходи безпеки не заважали та не порушували спортивного процесу.

За даними Американської академії хірургів-ортопедів, щорічно у США серед скейтбордистів та представників інших видів вуличного спорту відбувається близько 70 тисяч травм, які потребують звернення до відділення невідкладної допомоги. У середньому, майже половина усіх травм припадає на дітей до 15 років, переважно хлопчиків. Багато травм відбуваються після втрати спортсменом рівноваги та падіння на витягнуту руку.[64]

При заняттях вуличним спортом найчастіше травмуються такі ділянки тіла, як зап’ясток, щиколотки та обличчя. Травми рук, ніг, шиї та тулуба варіюються від порізів та синців до розтягувань, вивихів та переломів кісток. Переломи зап’ястя трапляються досить часто. Також поширені травми обличчя, такі як зламаний ніс чи щелепна кістка. Стаються і тяжкі травми, найчастіше це струс мозку та інші травми голови.[64]

За даними Американської академії педіатрії, дітям віком до 5 років не можна кататися на скейтбордах. Діти віком від 6 до 10 років потребують уважного нагляду дорослих, коли вони займаються вуличними видами спорту.[64]

Отже, першим заходом безпеки є захисне спорядження. Воно дозволить запобігти травмуванню чи, як мінімум, захистить від тяжких ушкоджень. Щоб захистити голову від ударів, варто надягати шолом належного розміру, оскільки він запобігає поширеним струсам мозку та більш серйозним травмам голови, які можуть призвести до серйозних пошкоджень. Крім того, шоломи не рідко використовуються для зйомки катання на скейтборді, роликах чи самокатах, встановлюючи маленьку камеру на верхній частині шолома. Шоломи слід замінювати кожні п’ять років, або щоразу, коли це вказано виробником, оскільки їздити зі зношеним шоломом може бути ризиковано.[65]

Наступним елементом захисту є наколінники. Вони дуже корисні для запобігання сильних порізів і подряпин, адже коліна часто першими приймають удар при падінні. Маючи наколінники, спортсмени можуть просто ковзати на них, уникаючи опіків від тертя, серйозних розтягнень і травм інших частин тіла.[65]

Ту саму функцію мають і налокітники. Оскільки лікті також часто приймають на себе удар, їх також варто закривати спеціальним захистом. Налокітники чудово з цим справляються. Особливо під час катання на вертикальних рампах це корисно, щоб допомогти наколінникам відскочити та ковзати по них, щоб запобігти опікам шкіри та одягу від тертя.[65]

Захисні рукавиці вдягають, щоб захистити зап’ястя і не допустити їх скручування під час падіння. Це також запобігає появі синців на долоні. Вони корисні спортсменам, які помітно більше падають на руки, а не на коліна, і новачкам, які ще не навчилися падати.[65]

Дуже важливим є носіння спеціального взуття для скейтбордингу, адже це може змінити вашу їзду. Це взуття розроблено з плоскою підошвою з багатьма канавками на ній для зчеплення, вони переважно товсті та добре пом’якшені, щоб забезпечити довговічність.[65]

Отже, повний комплект спорядження може забезпечити непоганий захист для спортсмена, не сковуючи його рухів(рис. 2.27).

Рис. 2.27. Скейтбордист у повному захисному спорядженні.

Окрім захисного спорядження, варто дотримуватись правил безпеки та поведінки у скейт-парку. Не можна знаходитись у скейт-парку у стані алкогольного чи наркотичного сп’яніння. Також не варто виконувати трюків, які можуть нести небезпеку для оточуючих, взагалі кожен відвідувач парку повинен тверезо оцінювати свої можливості і відповідно до них виконувати трюки. Усе спорядження для катання, таке як скейтборди, велосипеди, ролики чи самокати, повинні бути обладнанні захисними накладками, що запобігають пошкодженню відвідувачів та елементів скейт-парку. Окрім цього, важливо з повагою відноситись до інших екстремалів, не заважати їх руху та не ображати. Дотримання правил безпеки та поведінки у скейт-парку може мінімізувати травматизм спортсменів під час занять.[66]

Дуже важливою частиною безпеки у скейт-парку є покриття елементів та підлоги. У критих скейт-парках можливе використання різних матеріалів для конструювання елементів, однак, найчастіше використовують дерево або фанеру. Такий вибір зумовлений не тільки невеликою вартістю даних матеріалів, а їхніми властивостями. Дерево чи фанера забезпечують гладку та швидку поверхню, крім того вони гарантують гарне зчеплення з колесами та низький рівень шуму при

експлуатації. Але головним фактором при виборі даних матеріалів є те, що вони забезпечують м’яке катання та більш-менш м’яку посадку в разі падіння, на відміну від бетону чи інших матеріалів.[67] Перевагою критого скейт-парку є те, що в ньому зони безпеки перед елементами можна облицювати більш м’якими матеріалами.[62]

Зони безпеки розташовуються навколо кожного елементу у скейт-парку, на них не повинно знаходитись ніяких сторонніх предметів. Зони безпеки потрібні, щоб спортсмен після виконання трюку мав вдосталь простору аби зупинитись або скерувати свій рух у потрібному напрямку.[68]

Отже, зона безпеки для елементу «рампа» складає 2000 мм перед елементом, 5000 мм за ним, та 2000 мм з боків.

Для елементу рампа з гребінем, або «спайн», зона безпеки становить 2000 мм з кожного боку.

Зона безпеки для рампи зі стіною має складати 10 000 мм перед елементів та 2000 мм з його боків.

Елемент «піраміда» має бути облаштований зонами безпеки не менше 2000 мм з усіх сторін.

Елемент «міні-пайп» має зони безпеки 3000 мм з обох боків.

Для елементу «халф-пайп» зона безпеки перед елементом має бути не менше 2500 мм, а з боків 5000 мм.

Зона безпеки для елементу «фан-бокс» становить 3000 мм з кожного боку.[68]

Для елементів із радіусами, такими як пул, боул та пайп, важливим критерієм безпеки є кількість осіб, які можуть одночасно кататися в елементі. Таким чином, на невеликих елементах з радіусами допускається одночасне перебування тільки однієї особи. У випадку, якщо розмір елемента дозволяє, допускається одночасне використання елемента 2-3 особами, але бажано, щоб на кожному елементі одночасно перебувало не більше однієї особи. Такі правила продиктовані тим, що спортсмени у радіальних елементах можуть досягати

великої швидкості, а отже можуть зіштовхнутися один з одним, якщо їх буде декілька на елементі.[68]

2.4. **Вибір оздоблювальних матеріалів для просторів екстремальних видів спорту**

Оздоблювальні матеріали дуже важливий аспект для скейт-парків, адже від того, якою є поверхня елементу чи підлоги, залежить комфорт та безпека під час занять. Значною мірою вибір матеріалу поверхні визначатиме матеріал, який буде використовуватись в якості конструктиву та також впливає на спосіб будівництва.[69]

Матеріали поверхні, які використовуються у елементах скейт-парку:

- фанера
- м'яка сталь
- бетон
- алюміній
- ламінат[69]

Переваги фанери:

- забезпечує достатнє зчеплення з поверхнею, щоб забезпечити хороший контроль і в той же час дозволяє спортсменам вільно ковзати у разі падіння.
- зчеплення з поверхнею не сильно змінюється зі зміною температури.
- менш шумна, ніж металеві поверхні.
- легше будувати та ремонтувати.
- не випромінює тепло в спекотні дні (актуально тільки для скейт-парків під відкритим небом).
- відносно низька початкова вартість.[69]

Недоліки фанери:

- відносно високий рівень обслуговування.
- елементи з фанери, як правило, не стійкі до погодних умов (актуально тільки для скейт-парків під відкритим небом).

• відносно короткий термін служби: потрібно змінювати поверхневий шар кожні шість-вісім місяців, і кожні два роки змінювати опорні шари.

• кожні два-шість місяців (залежно від використання) поверхня повинна наноситися повторно.

• легко пошкоджуються порівняно з металевими або бетонними поверхнями - особливо велосипедами.

• складно обслуговувати стикові з'єднання врівень.

• гвинти та кріплення, як правило, ослабляються.

• можуть виникнути скалки та інші пошкодження.[69]

М'яка сталь

переваги:

• дуже міцний матеріал і навряд чи потребуватиме заміни протягом п'яти-восьми років.

• відносно низькі витрати на обслуговування.

• важко пошкодити.

• гарне покриття для катання.[69]

Недоліки

• перепади температури впливають на поверхневе тертя, і при нагріванні метал стає слизьким.

• випромінюване тепло може зробити катання нестерпним.

• відблиски від поверхні можуть ускладнити видимість покриття.

• шум від коліс доволі гучний.

• гострі краї, іржа та корозія потребують моніторингу та контролю.

• вм'ятини на поверхні можуть призвести до нерівномірної їзди.[69]

Бетон

Переваги:

• шуму значно менше.

• надзвичайно міцний.

• витрати на будівництво можуть бути меншими, особливо для міні-пандусів.

• важко пошкодити.

• графіті можна легко видалити за допомогою кислотної мийки.

• можна створювати великі наземні об’єкти різноманітної форми.[69]

Недоліки бетону:

• конструкції не можна демонтувати та перебудовувати в іншому місці (якщо не використовуються збірні компоненти).

• великі компоненти є важкими, і це може призвести до компромісів у конструкції збірних пандусів (наприклад, ширина платформ).

• контроль якості обробки поверхні має вирішальне значення.

• кількість земляного насипу, необхідного для підтримки великих пандусів на кожному кінці, зазвичай обмежує застосування бетону меншими конструкціями (наприклад, міні-пандуси висотою менше 2000 мм)

• краї схильні до сколів, якщо вони не облицьовані металом.

• бетонні елементи можуть бути схильні до розтріскування через усадку, рух ґрунту або поганий дренаж (актуально тільки для скейт-парків під відкритим небом).[69]

Алюміній. Даний матеріал забезпечує красиву поверхню для катання, але його рідко можна побачити через його високу вартість.

Переваги алюмінію:

• дуже хороша атмосферостійкість, не вимагає фарбування.

• хороша поверхня для їзди, особливо якщо вона злегка витравлена окисленням.[69]

Недоліки алюмінію.

• поверхневі відблиски можуть бути значними і заважати спортсменам.

• можливе деяке викривлення пластини, особливо навколо зон сильного удару на переході.

• рівні шуму створюватимуть проблеми, подібні до сталевих пандусів.

• може знадобитися деяка обробка поверхні кожні шість місяців або близько того, якщо при регулярному використанні поверхня стає гладкою.

• висока вартість.[69]

Ламінати

Ламінати з фенольного волокна, такі як Skatelite та Skatelite Pro, є найсучаснішими поверхнями для їзди, розроблені таким чином, щоб бути липкими, але швидкими і надзвичайно міцними поверхнями. Вони використовуються на вуличних і внутрішніх фанерних елементах.[69]

Ламінат, як правило, не тріскається і не деформується, і якщо він змок, для витирання достатньо лише ракеля. Крім того, чудова амортизація та поверхня, що не горить, зменшує ризик отримання травми спортсменом.[69]

Нові покриття

Наразі проводяться деякі експерименти з іншими прогумованими поверхнями твердого корту для основи майданчиків. Поки що немає даних щодо придатності таких поверхонь для катання. Деякі прогумовані поверхні уже використовуються навколо скейтбордингових майданчиків, щоб зупинити рух сипучих матеріалів на поверхні коліс і пом'якшити падіння.[69]

Матеріали конструктивних елементів.

Вибір матеріалу поверхні визначає матеріали, які використовуються в конструктиві, а також спосіб кріплення.

• Фанерна поверхня для внутрішніх пандусів найкраще підтримується дерев'яними конструктивними елементами, які дають змогу загвинчувати та проклеювати всі стики.

• Сталева поверхня повинна підтримуватися та приварюватися до сталевого каркасу.

• Не рекомендується укладати тонкий сталевий лист поверх фанерної основи. Важко запобігти ослабленню та жорсткому зварюванню стикових з'єднань, не завдаючи шкоди деревині під ними.

• Якщо для сталевих пандусів використовуються дерев'яний каркас, їх слід монтувати на сталевих пластинах, тримаючи каркас на відстані 10 мм від землі, щоб уникнути псування деревини.

• Алюмінієву поверхню необхідно приварити до алюмінієвого підрамника, щоб уникнути проблем зі сталлю.[69]

Отже, визначивши основні переваги та недоліки найбільш розповсюджених матеріалів для облицювання елементів та поверхонь скейт-парку, можна виділити критерії, які найбільше впливають на зручність та безпеку покриття.

Зчеплення - один з найважливіших критеріїв. При поганому зчепленні катання на скейтборді, BMX, роликах чи самокатах може становити загрозу для спортсменів. На гладкій поверхні легко втратити керування, а на шорсткій навпаки, особливо не розженешся.

Наступним важливим критерієм є глянцевість поверхні. Чим більш глянцева поверхня, тим більше вона буде відбивати світло, а отже буде заважати спортсменам. Тому варто використовувати виключно матові покриття.

Жорсткість поверхонь також грає чималу роль. Падіння це невід'ємна частина вуличного спорту, адже тільки з практикою приходять досвід та майстерність. Тому дуже важливо, щоб покриття було безпечним для падіння наскільки це можливо. Особливо у зонах для новачків та дітей покриття має забезпечувати максимально м'яку посадку.

Зносостійкість та термін служби також мають значення. Зведення скейт-парку це не дешева справа, як і його ремонт чи модернізація. Тому, матеріал для покриттів має бути максимально стійким до впливу зовнішніх чинників, однак, це не має впливати на інші критерії, такі як зчеплення чи глянцевість.

Враховуючи вищевказані критерії, можна визначити, які матеріали більше за інші підходять до покриттів критих скейт-парків. Найбільш розповсюджений матеріал покриттів у критих парках це фанера. Вона забезпечує гарне зчеплення, не відбиває світло та тепло, є безпечною при падінні, адже поглинає частину удару. Також елементи з фанери можна в разі потреби розібрати чи модернізувати. Однак вона потребує постійного нагляду і доволі швидко зношується, що загалом компенсується її відносно невеликою вартістю.

Також у якості покриття у критих скейт-парках використовують бетон, хоч і значно рідше ніж фанеру. Він дуже міцний і має довгий термін служби, однак він може відбивати світло в окремих випадках та є більш жорстким при падінні. Крім цього, у критому скейт-парку з бетону можна звести хіба що пули та боули, або

невеликі вуличні елементи такі як бордюр. При цьому, елементи з бетону дуже важко модернізувати чи розбирати. Тому фанера у цьому випадку є більш універсальним матеріалом.

Висновки до розділу 2

Було проведено аналіз вітчизняного та закордонного досвіду проєктування скейт-парків, в ході якого було з'ясовано, що цей напрям в Україні слабко розвинутий. Більшість об'єктів будуються за кошти благодійних організацій, небайдужих осіб або за рахунок самих спортсменів, через що бюджет таких об'єктів обмежений. Це призводить до того, що в процесі будівництва економлять на якості матеріалів та обладнання, що в свою чергу може призвести до травматизму під час експлуатації об'єкту. Варто також зазначити, що кількість критих скейт-парків в Україні критично низька.

В той же час ситуація за кордоном значно краща. У США, Європі та Австралії існує чимало критих скейт-парків різного розміру. До того ж, там набирає популярності тенденція перетворення подібних об'єктів на культурні центри, шляхом додавання нових просторів та функцій. Даний досвід є чудовим прикладом для наслідування.

Також було проаналізовано нормативні вимоги для проєктування скейт-парків, в процесі чого з'ясувалось, що подібних вітчизняних норм не існує. В процесі проєктування варто дотримуватись наявних норм та ДБН, які відповідають направленню споруди. За детальним розумінням норм та вимог для проєктування подібних об'єктів доведеться звертатись до закордонних фахівців та праць, також не буде зайвим залучення до процесу самих спортсменів.

В процесі роботи було зроблено дослідження заходів безпеки у скейт-парку. До них відносяться захисне спорядження, правила поведінки та безпеки, оптимальні покриття поверхонь та наявність необхідних зон безпеки біля кожного елементу скейт-парку. Безпека у скейт-парку дуже важливий критерій, тому до нього треба відноситись з відповідальністю.

В ході дослідження було проведено аналіз найпопулярніших матеріалів для покриттів у скейт-парку, було з'ясовано їх переваги та недоліки. В результаті з'ясувалось, що для критих парків найчастіше використовують фанеру, іноді бетон. Покриття елементів та поверхонь у скейт-парку має велике значення, адже від його характеристик залежить якість занять та безпека спортсменів.

РОЗДІЛ ІІІ.
ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ДИЗАЙНУ ПРЕДМЕТНО-ПРОСТОРОВОГО СЕРЕДОВИЩА ОБ’ЄКТІВ ДЛЯ ЗАНЯТЬ ЕКСТРЕМАЛЬНИМИ ВИДАМИ СПОРТУ

3.1. **Методи дослідження предметно-просторового середовища для проведення спортивних та розважальних заходів**

Протягом всього часу люди сприймають своє оточення через два типи пізнання: донаукове та наукове. Прямий зв'язок з практичним досвідом формує донаукове пізнання, яке ще називається буденним або стихійно-емпіричним. Це пізнання виникає та розвивається разом із суспільством і використовується людьми у всіх сферах життєдіяльності. З іншого боку, донаукове пізнання служить зв'язком між практикою та пізнавальною діяльністю, але фокусується лише на завданнях, які безпосередньо стосуються потреб практики.[70]

На противагу донауковому пізнанню, науковий підхід виникає на певному етапі історичного розвитку і сприяє отриманню корисних для людства раніше невідомих знань. Його поява пов'язана з відокремленням розумової праці від фізичної і виділенням духовної та розумової діяльності в окрему, самостійну сферу. Науковий підхід ґрунтується лише на перевірених фактах і базується на індивідуальній та загальній практиці. Це цілеспрямований процес, який розв'язує чітко сформульовані завдання для пізнання і застосовується протягом всього періоду дослідження.[70]

Наукове пізнання можна розподілити на два рівні: емпіричний і теоретичний. Ці рівні відрізняються застосованими методами, поставленими цілями, способами подачі знань, а також глибиною та повнотою освоєння об'єкта дослідження. Шляхом використання емпіричного рівня дослідження, який включає метод спостереження за об'єктами, здійснюється практична взаємодія, а саме проведення експериментів. Під час цього процесу встановлюються взаємозв'язки та закономірності між різними явищами. Усі отримані дані та

спостереження систематизуються у таблиці та графіки. Крім того, на основі емпіричного дослідження формуються загальні закони.[70]

На основі використання теоретичного рівня дослідження формуються теорії, концепції та принципи в науці. Цей рівень не має практичної частини і базується виключно на теоретичному досвіді та знаннях, отриманих шляхом обробки даних емпіричного пізнання. Абстрактне мислення є одним з інструментів отримання нових знань у теоретичному пізнанні, оскільки практичне застосування знань, отриманих з експериментів, обмежене. Сполучаючи комплексний підхід емпіричного та теоретичного рівнів, створюється методологія даного дослідження. Використовуються загальнонаукові методи, такі як аналіз і синтез, узагальнення, моделювання, а також спеціальні методи. Ці методи включають зміни об'єкта, узгодження матеріалів та розробку нових методів дослідження.[71]

У філософських словниках термін «метод» визначається як спосіб досягнення певної мети, що включає в себе сукупність практичних або теоретичних засобів для вирішення поставленого завдання. Це шлях, яким дослідник наближається до пізнання об’єкта за допомогою визначеної гіпотези. Метод представляє собою систему правил, принципів і вимог, якою керується дослідник.[71] Під час використання обраних методів важливо звертати увагу на особливості формування теоретичних та практичних рішень і шукати нові підходи.

Для дослідження особливостей формування предметно-просторового середовища об’єктів для занять екстремальними видами спорту були використані наступні методи:

• Комплексний аналіз теоретичних, практичних та історичних засад формування об’єктів для занять екстремальними видами спорту.

• Аналіз та систематизація даних із проєктних матеріалів, наукових джерел, публікацій та електронних ресурсів.

• Наукометричний метод.

• Метод композиційного аналізу.

• Метод історичного аналізу.

• Метод спостереження.

• Метод ідеалізації.

• Метод стилізації.

• Метод порівняння.

• Метод моделювання(рис.3.1).[5]

Рис. 3.1. Методи дослідження особливостей формування предметно-просторового середовища об’єктів для занять екстремальним спортом.

Використання методу історичного аналізу дозволяє провести дослідження терміну або об'єкту, ретельно проаналізувавши процес їх формування та розвитку в хронологічному порядку. Даний метод в поєднанні з методом комплексного аналізу історичних засад формування об’єктів для занять екстремальними видами спорту дозволив дослідити історію виникнення різноманітних видів екстремального спорту та їхній розвиток на протязі існування. Також, за допомогою даних методів було проаналізовано історію утворення та розвиток субкультур, які з’явились на базі екстремальних видів спорту.

Метод спостереження є одним з найпростіших способів отримання поверхневої інформації про об’єкт дослідження на емпіричному рівні. Внутрішні процеси об’єкта залишаються непрозорими для цього методу.

Метод порівняння є дуже поширеним методом наукового пізнання, який дозволяє визначити схожі та відмінні риси досліджуваного об’єкта чи явища в реальності, а також знаходить загальні риси між ними.

За допомогою методів порівняння та спостереження в процесі дослідження було виявлено взаємозв’язки між деякими видами екстремального спорту та встановити фактори, які вплинули на їх розвиток та зріст популярності. Дані методи також дозволили проаналізувати вітчизняний та закордонний досвід проєктування скейт-парків. Було виявлено основні проблеми даної галузі в Україні та переваги закордонного проєктування скейт-парків. Також з використанням цих методів у зв’язці з методом комплексного аналізу було проведено дослідження субкультур, які були утворені на базі екстремальних видів спорту.

Метод аналізу та систематизації даних являє собою впорядковування та обробку отриманих з різних джерел даних. Інформація при цьому подається у зручній для подальшого аналізу та узагальнення формі. Для цього отримані дані угрупують за їх деякими ознаками, представляють у вигляді переліку, таблиць, схем тощо.[72]

За допомогою методу аналізу та систематизації даних з проєктних матеріалів, наукових джерел та публікацій було зібрано докупи та сформовано мінімальні нормативні вимоги та рекомендації щодо проєктування скейт-парків, адже вітчизняних норм та вимог для проєктування подібних об’єктів просто не існує. Також було досліджено різноманітні оздоблювальні матеріали для покриттів у скейт-парку, проведено систематизацію даних матеріалів з подальшим аналізом їхніх переваг та недоліків. Крім цього, за допомогою цього методу та методів спостереження та порівняння були досліджені заходи безпеки у скейт-парках, проаналізовані статті та публікації, присвячені вуличним видам спорту, в яких висвітлюється суть та проблематика субкультур та скейт-парків.

Метод аналізу та систематизації даних допоміг впорядкувати та класифікувати скейт-парки, розділивши їх по їхнім ознакам. Також була проведена класифікація основних елементів скейт-парку.

Метод композиційного аналізу розглядає та вивчає композицію як систему, що включає в себе художні та психологічні аспекти сприйняття архітектурного предметно-просторового середовища. За допомогою методу композиційного аналізу були вивчені основні композиційні характеристики предметно-просторового середовища скейт-парків, їх обладнання та елементи, які формуються в процесі розвитку екстремальних видів спорту. Загальні риси цього середовища визначають композиційне вирішення простору та стилістичні особливості, такі як обладнання, архітектурно-конструктивні елементи, меблі для приміщень, використання предметно-декоративного наповнення та матеріалів.

Метод моделювання є засобом наукового пізнання, який включає створення моделі ситуації, що порівнюється з об’єктом або явищем, яке піддається дослідженню. У процесі проєктування предметно-просторового середовища скейт-парку метод моделювання застосовувався для всестороннього розуміння потреб представників екстремального спорту та для створення органічного, безпечного, функціонального та естетичного середовища для занять вуличним спортом.

Метод ідеалізації дозволяє вивчати ознаки та створювати ідеальний об’єкт або середовище. Якщо виключити деякі аспекти або властивості об’єктів, то можна отримати їх ідеальну модель. Можна уявити і створити моделі ідеальних об’єктів, які не існують в реальності або не можуть бути реалізовані. Завдяки цьому можливо створити об’єкт, який буде максимально наближений до ідеалу. Метод ідеалізації був використаний для створення концепції предметно-просторового середовища скейт-парку.

Використання наведених методів дозволяє зрозуміти суть предметно-просторового середовища скейт-парку та запроєктувати функціональний, безпечний та естетичний об’єкт для занять вуличними екстремальними видами спорту.

3.2. **Систематизація об’єктів та обладнання для занять екстремальними видами спорту**

Найбільш популярними та розповсюдженими спеціалізованими об’єктами для занять вуличним екстремальним спортом є скейт-парки. Хоча в даних об’єктах можна займатися лише скейтбордингом, BMX, роллерблейдингом (екстремальне катання на роликах) та кікскутерінгом (трюковий самокат), останнім часом набирає популярності тенденція створення більш універсальних об’єктів, таких як урбан-парки та центри вуличної культури, де встановлюють майданчики для занять паркуром, брейк-дансом та іншими видами вуличної культури.

Скейт-парки можна класифікувати за різними ознаками та критеріями, такими як: розмір, вид спорту, стиль їзди, тип власності, матеріал і конструкція будівництва, об’ємно-просторова композиція(рис. 3.11).[73]

Рис. 3.11. Класифікація скейт-парків.

За розміром скейт-парки поділяються на:

• Скейт-парки типу “точка” (skate dot) - найменший тип скейт-парку, що являє собою лише один елемент. Одночасно знаходитись на такому об’єкті можна 3-5 особам, але користуватися варто по одному.

• Скейт-парк “пляма” (skate spot) - площа даного об’єкту становить від 230 м^2 до 360 м^2. Цей скейт-парк являє собою декілька невеликих елементів, які спортсмен використовує послідовно за один пробіг. Також це може бути тільки один не дуже великий елемент, наприклад боул чи халф-пайп. На даному парку може одночасно знаходитись 5-8 осіб, однак використовувати по одному.

• Мікрорайонний скейт-парк (neighbourhood skatepark) - назва говорить сама за себе. Площа такого об’єкта становить 500-1000 м^2. До цього типу належать більшість скейт-парків у світі. На території таких парків присутній широкий вибір елементів. Також такі об’єкти нерідко облаштовані місцями для відпочинку, сміттєвими баками, фонтанчиками для пиття та іноді навіть санвузлами. У даному типі скейт-парку одночасно можуть перебувати десятки осіб, одночасне використання дозволено не більше 6 осіб.

• Районний скейт-парк (regional skatepark) - найбільші за розміром скейт-парки. Їх площа складає від 2300 м^2 і більше. Можуть містити чимало різноманітних елементів для різних типів їзди. Такі об’єкти нерідко використовують для проведення змагань та інших заходів. Їх будівництвом займаються надійні компанії, дотримуючись норм та вимог.[73] [68]

За видом спорту скейт-парки поділяють на:

• Скейт-парк для скейтбордингу та роликів - невеликий за розміром та найбільш поширений об’єкт з великою кількістю вуличних елементів, таких як поручні чи бордюри.

• BMX-парк - об’єкт для катання на BMX велосипедах та роликах. Такі парки облаштовують великими за розмірами елементами та чималою кількістю елементів з радіусами.

• Універсальні - скейт-парки, в яких присутні майданчики для різних видів вуличного спорту. Такі об’єкти зазвичай відрізняються дуже великою площею.[73]

За стилем їзди скейт-парки поділяють на:

• Скейт-парк ”чаша” (bowl park) - складаються з елементів, схожих на басейни з гладкими та плавними стінками, що дозволяє рухатись майже без зупинки в будь-яких напрямках.

• Вуличний скейт-парк (street plaza park) - об’єкт, в якому зроблено акцент на вуличних елементах, гармонійно поєднаних з навколишнім середовищем та невеликими ділянками озеленення.

• «Потоковий» скейт-парк (flow) - свого роду гібридний об’єкт, в якому поєднані вуличні елементи та плавні форми на кшталт боулів. В такому скейт-парку за один захід спортсмен може подолати більшість перешкод не зупиняючись.[73] [68]

За типом власності скейт-парки поділяють на:

• Приватні - зазвичай це криті скейт-парки, відвідування яких платне. Однак іноді це може бути і скейт-парк під відкритим небом.

• Комунальні - безкоштовні скейт-парки, які знаходяться просто неба.[73] [68]

За матеріалом скейт-парки поділяють на:

• Бетонні (іноді асфальтовані) - усі елементи виконані з бетону.

• Дерев’яні - усі елементи виконані з дерева та фанери. Дані парки зводяться на асфальтованих ділянках та у приміщеннях.

• Металеві або з металевим покриттям - найрідший та найменш функціональний тип скейт-парку. Металеве покриття зазвичай дуже гладке та відбиває світло та тепло, що робить такий об’єкт складним та незручним у використанні.

• Металеві з дерев’яним покриттям - несучі елементи виготовляються з металу, а покриття з фанери. Подібні об’єкти нерідко бувають розбірними.[73]

За об’ємно-просторовою композицією скейт-парки поділяють на:

• Скейт-парки під відкритим небом (Out Door) - зводяться під відкритим небом на спеціально підготовлених майданчиках. Можуть бути різних розмірів та конструкцій. У холодні пори року використання таких скейт-парків некомфортне та небезпечне.

• Криті скейт-парки (In Door) - облаштовуються у приміщеннях, площа яких становить не менше 100 м^2 та з висотою стелі не менше 4 м. Рідко будуються з

нуля, найчастіше влаштовуються у спорудах, що не використовуються за призначенням, наприклад склади, фабрики, ангари тощо.

• Частково криті скейт-парки - зводяться під мостами, шляхопроводами або іншими конструкціями, які захищають тільки від атмосферних опадів.[73]

Невід'ємною частиною кожного скейт-парку є його елементи, кількість яких доволі велика. Умовно елементи скейт-парків можна поділити на вуличні, пули та пайпи. Вуличні елементи являють собою фрагменти міського архітектурного середовища, такі як: поручні, бордюри, сходи, різноманітні виступи, лавки тощо. Пули та чаші - це елементи створені на основі порожніх басейнів з плавними стінками. Пайпи - це елементи, утворені від вуличних стокових каналів у США, які були популярним місцем для катання серед скейтбордистів.

Окрім цього, елементи можна поділити за принципом формоутворення:[74]

• Рівний майданчик (flatground) - елемент, або його частина являє собою абсолютно рівну горизонтальну поверхню.

• Перешкоди (obstacle) - звичайні міські елементи архітектурного середовища, які використовуються як перешкоди.

• Бенки (banks) - елементи, що складаються з площини, розташованої під кутом.

• Перехідні або радіальні (transition, radial) - елементи, що утворені на базі криволінійних поверхонь.

• Розрив (gap) - елементи, що являють собою дві або більше горизонтальні площини, що з'єднані вертикальною площиною.[74]

Для кожного типу скейт-парку зазвичай використовуються відповідні елементи(табл. 3.1). Варто зазначити, що це узагальнення, оскільки кожен скейт-парк відрізняється складом елементів та дизайном.

	Види елементів за принципом формоутворення				
Види скейт-парків	Рівний майданчик	Перешкоди	Бенки	Перехідні або радіальні	Розрив
Скейт-парк «чаша»	рідко	рідко	помірно	дуже часто	майже не використовують
Вуличний скейт-парк	дуже часто	дуже часто	дуже часто	рідко	помірно
«Потоковий» скейт-парк	дуже часто	помірно	дуже часто	помірно	помірно

Таблиця 3.1. Використання елементів за формоутворенням відповідно до типу скейт-парку.

Перелік вуличних елементів.

• Хенд рейл (hand rail) - один з найперших та найпопулярніших вуличних елементів, являють собою звичайні поручні(рис. 3.12).[62]

• Кінкд рейл (kinked rail) - поручень, що складається з двох або більше ділянок, різних за висотою.

• Флет рейл (flat rail) - поручень, зазвичай невисокий, який знаходиться паралельно землі.

• Полеям (polejam) - коротка зігнута труба, що стирчить з землі.

• Сходи (stairs) - звичайні сходи, в яких більше трьох сходинок. Даний елемент часто комбінують з рейлами(рис. 3.12).[62]

• Хубба (hubba) - декілька елементів типу грайнд бокс, що утворюють між собою кут. Нерідко використовуються разом з елементом сходи(рис. 3.12).

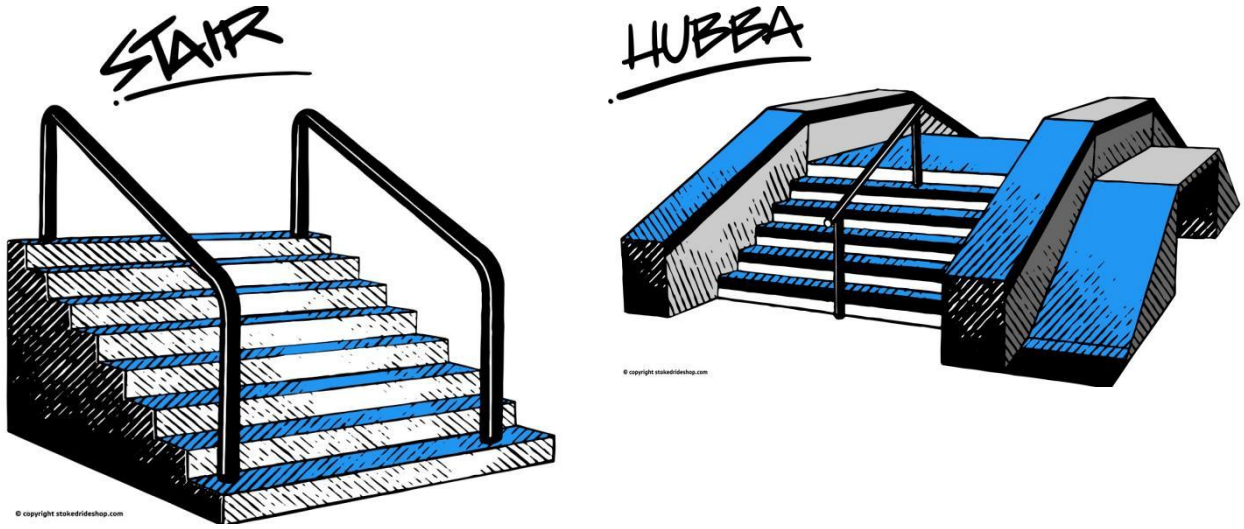

Рис. 3.12. Елементи поручень, сходи та хубба.

• Грайнд бокс (grind box) - коробка у вигляді паралелепіпеда невелика за висотою. Може бути прямим чи під кутом, також буває різним за висотою, шириною та довжиною. Часто цей елемент є пересувним. Прообразом даного елементу послужив звичайний бордюр та схожі міські об’єкти(рис. 3.13).[62]

• Ледж (ledge) - грайнд бокс, який зафіксовано на одному місці. Нерідко являє собою комплекс різних за параметрами грайнд боксів(рис. 3.13).

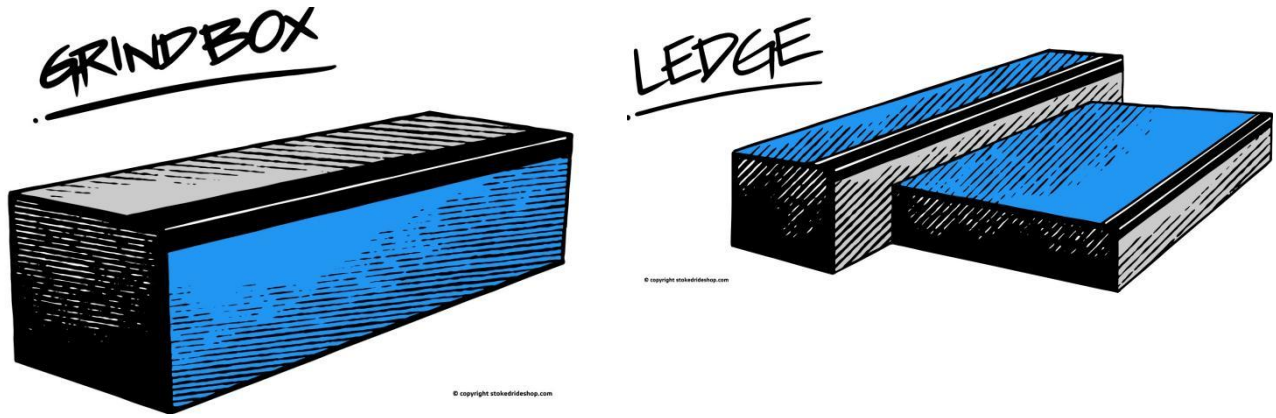

Рис. 3.13. Елементи грайнд бокс та ледж.

• Лавка (bench) - елемент у вигляді звичайної вуличної лавки.

• Джерсі баріер (jersey barrier) - елемент, який являє собою звичйний розмежувач доріг або бар’єр для перекриття доріг.

• Піраміда (pyramid) - елемент, що являє собою зрізану піраміду. Кути нахилу граней зазвичай не більші 40°(рис. 3.14).

• Бенк (bank) - елемент, який утворився від бетонних відкосів, які використовуються в архітектурі набережних річок та каналів. Може бути різним за кутом нахилу, також бувають вигнуті чи прямі(рис. 3.14).[62]

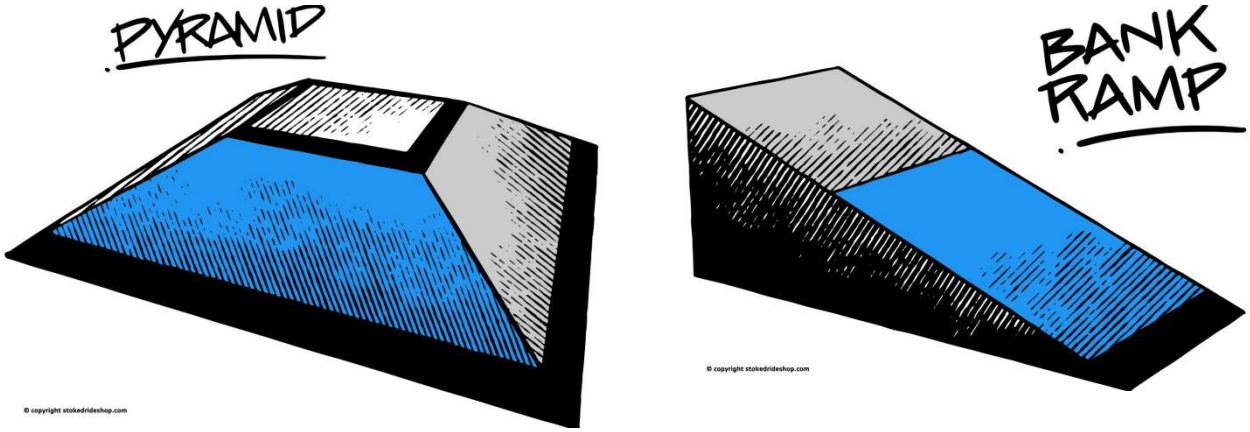

Рис. 3.14. Елементи піраміда та бенк.

• Хіп (hip) - елемент, що складається з двох бенків, з'єднаних між собою впритул(рис. 3.15).

• Кікер або лаунчер (kicker, launcher) - елемент у вигляді бенку з малим кутом нахилу, свого роду трамплін(рис. 3.15).[62]

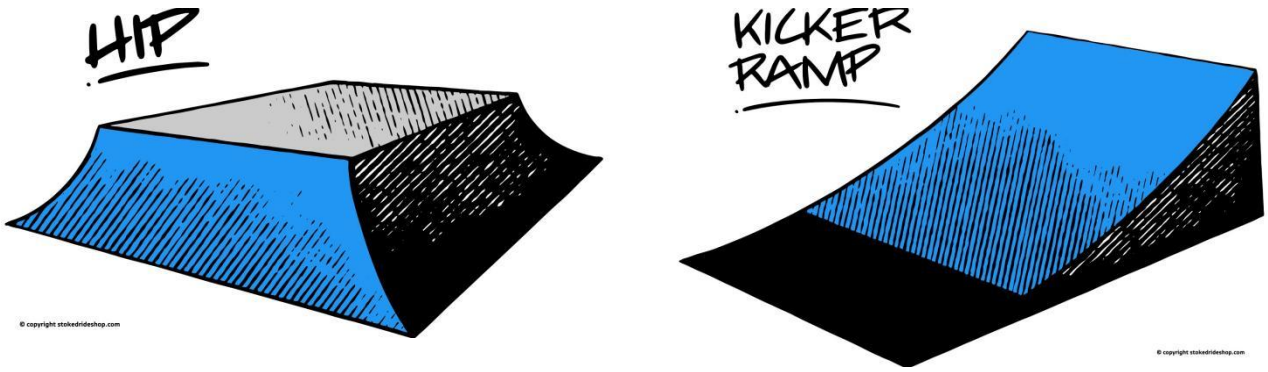

Рис. 3.15. Елементи хіп та кікер.

• Фанбокс (funbox) - даний елемент являє собою сукупність декількох елементів. Його основою виступають елементи піраміда або два протилежних бенки, з'єднані між собою плоскою поверхнею. На основі встановлюють рейли різних видів, грайнд бокси та інші елементи. Розміри фанбоксу та кількість елементів на ньому можуть бути різними(рис. 3.16).[62]

• Волбокс (wallbox) - це фанбокс, який розділений посередині стіною.

• Степ-ап або євробокс (step-up, eurobox) - елемент, який складається з фанбоксу, в основі якого два бенки різної висоти з плоскою вершиною.

• Менуал пед (manual pad) - припіднята плоска прямокутна поверхня, що служить для тренування базових трюків(рис. 3.16).[62]

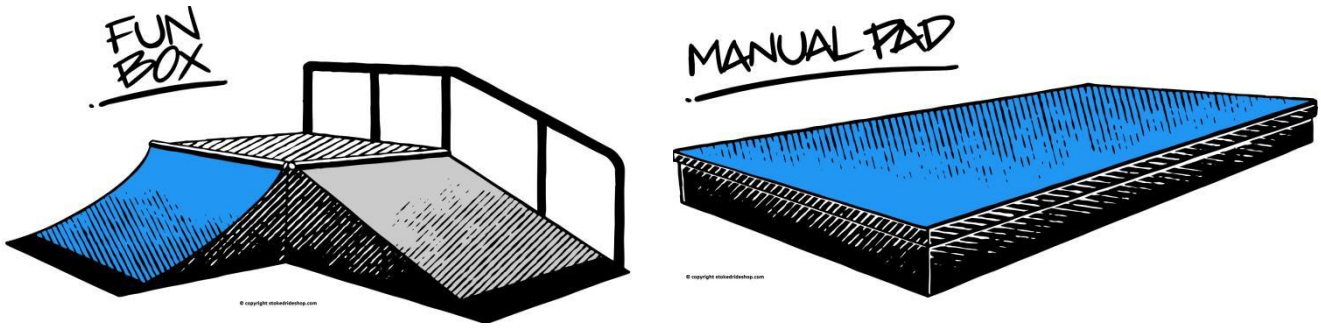

Рис. 3.16. Елементи фан бокс та менуал пед.

Перелік пулів та чаш.

• Пул (pool) - елемент, що являє собою порожній басейн з плавними стінками(рис. 3.17).[62]

• Боул (bowl) - пул, що має форму круга або іншу.

• Ег боул (egg bowl) - боул, що має форму яйця.

• Кідней боул (kidney bowl) - боул, що має форму людської нирки.

• Снейк боул (snake bowl) - боул, що має форму змії.

• Флетграунд (flatground) - горизонтальні ділянки поверхні між переходами в пулах та боулах.

• Вулкан (volcano) - елемент з зовнішнім радіусом 360° та плоским верхом, нагадує вулкан. Нерідко розташовується всередині боулів та пулів(рис. 3.17).

• Бамп (bump) - елемент, дуже схожий на вулкан, тільки з округлої вершиною.[62]

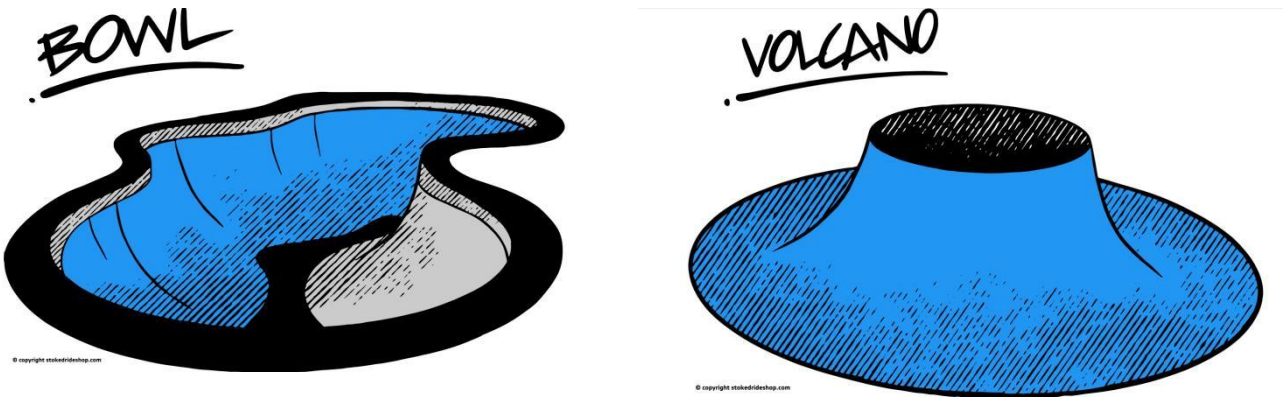

Рис. 3.17. Елементи боул та вулкан.

Перелік елементів типу пайп та елементів з радіусом.

• Фул-пайп (full-pipe) - елемент, що являє собою велику круглу трубу, в якій людина може кататися у повний зріст(рис. 3.18).

• Халф-пайп або рампа (half-pipe) - елемент, схожий на половину труби(рис. 3.18).[62]

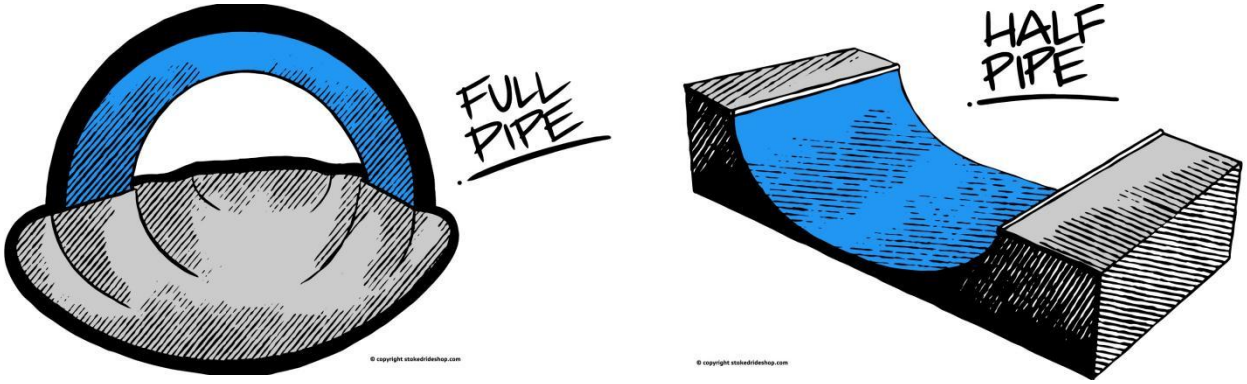

Рис. 3.18. Елементи фул-пайп та халф-пайп.

• Квотер-пайп (quarter-pipe) - елемент, що являє собою половину халф-пайпу або чверть фул-пайпу(рис. 3.19).

• Міні рампа (mini ramp) - рампа, висота якої не більша 1500 мм. Доволі популярна через те, що є універсальною, на ній можуть займатися як діти, так і дорослі, новачки та профі(рис. 3.19).[62]

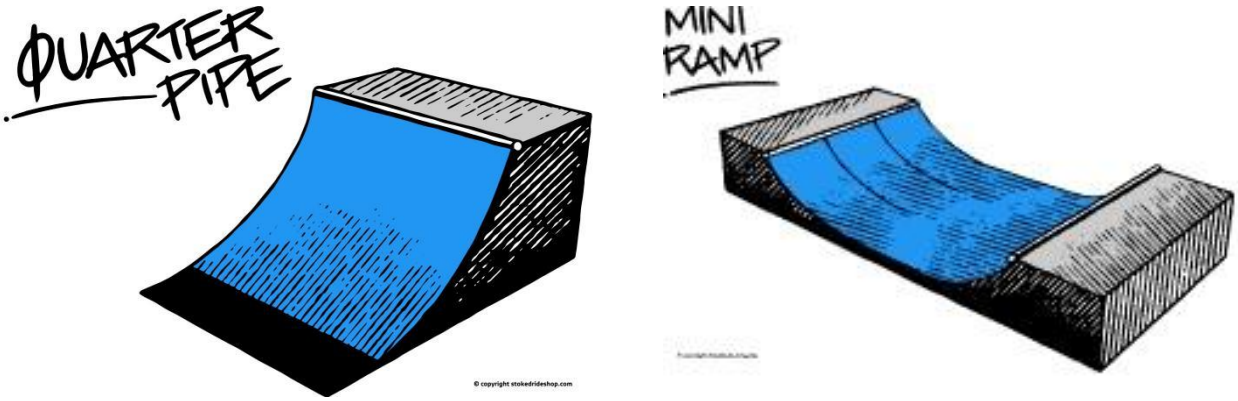

Рис. 3.19. Елементи квотер-пайп та міні рампа.

• Рол-ін (roll-in) - хвиляста рампа, що слугує для збільшення швидкості(рис. 3.20).

• Спайн рампа (spine ramp) - два дзеркально розташовані один до одного впритул квотер-пайпи(рис. 3.20).[62]

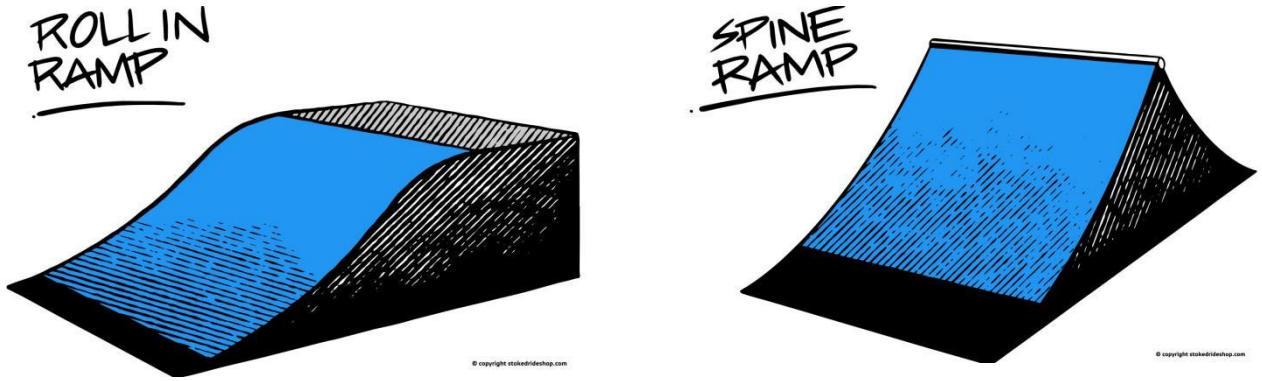

Рис. 3.20. Елементи рол ін та спайн.

• Верт рампа (vert ramp) - вертикальна стіна, в яку переходить радіус рампи. Елемент, яким можуть користуватися лише профі, адже потребує неабиякої майстерності(рис. 3.21).

• Мега рампа (mega ramp) - елемент, що включає в себе рол ін, кікер та квотер-пайп у комплексі(рис. 3.21).[62]

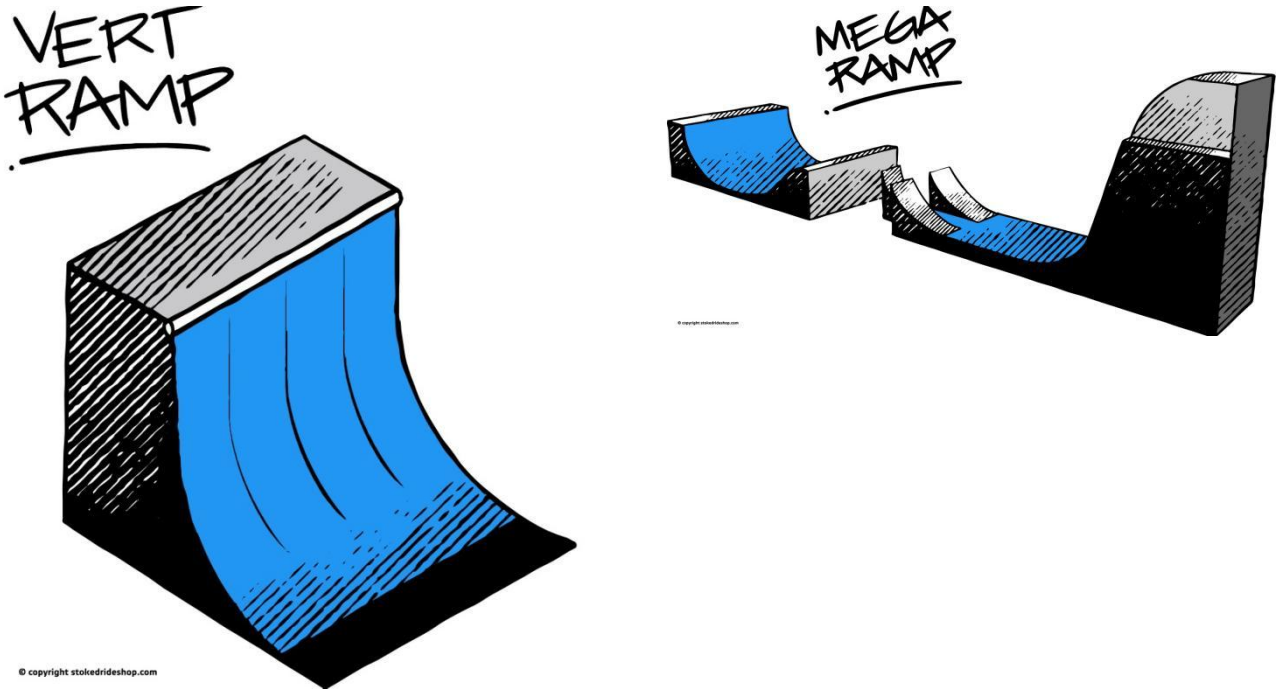

Рис. 3.21. Елементи верт та мега рампа.

• Екстеншн (extension) - в перекладі означає “розширення”. Цей елемент являє собою халф-пайп, розбитий на декілька частин різної висоти(рис. 3.22).

• Овер верт (over vert) - елемент, схожий на екстеншн, тільки в основі верт рампа(рис. 3.22).[62]

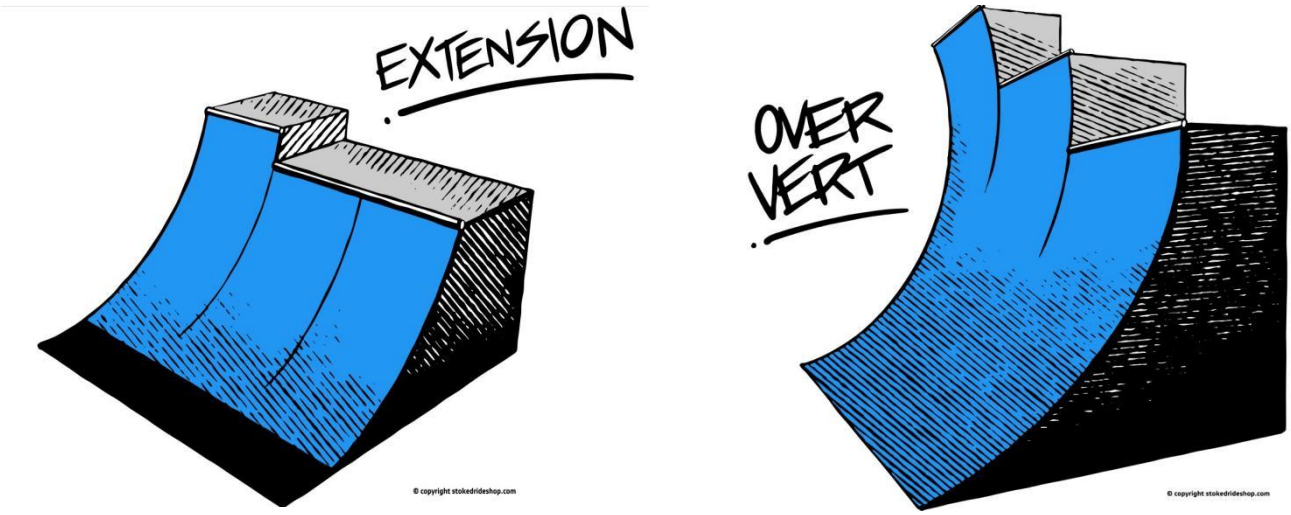

Рис. 3.22. Елементи екстеншн та овер верт.

• Нессі (nessy) - елемент, що отримав свою назву через схожість силуету на Лохнеське чудовисько. Звивистий плавний елемент, що закінчується чімось схожим на трамплін(рис. 3.23).

• Євро геп (euro gap) - клиновий бенк, що має сходинку на платформі(рис. 3.23).[62]

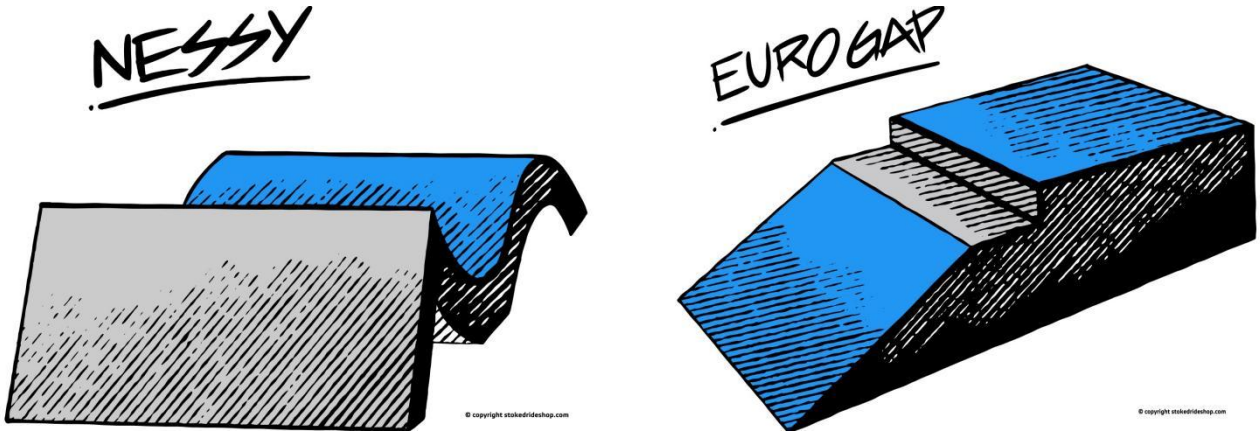

Рис. 3.23. Елементи нессі та євро геп.

• Ескалатор (escalator) - елемент, який іноді є частиною халф-пайпу чи квотер-пайпу. Він являє собою виступаючий чи заглиблений елемент, який повторює радіус пайпу, частиною якого являється.

• Фом піт (foam pit) - фактично це яма з піною. Цей допоміжний елемент дозволяє спортсменам без травмувань та ушкоджень тренуватись трюкам на рампі.[62]

Це основні елементи скейт-парків, однак все ж не всі. Повний список елементів скейт-парку практично неможливо перерахувати. Регулярно з’являються нові конструкції, які дозволяють урізноманітнити дозвілля молодих екстремалів. Всі ці фігури можна поєднувати між собою і ще більше збільшувати різноманітність можливих конструкцій. У цьому полягає справжнє мистецтво створення скейт-парків - комбінувати між собою різні фігури та елементи так, щоб вони перетворювалися на цікаву для катання концепцію, виглядали естетично і зберігали довговічність при агресивному використанні.

3.3. **Функціонально-технологічні процеси, що формують предметно-просторове середовище об’єктів для занять екстремальними видами спорту**

Предметно-просторове середовище скейт-парків відрізняється в залежності від типу скейт-парку. Наприклад, вуличні парки мають невелику кількість

функціонально-технологічних зон, тільки великі скейт-парки під відкритим небом можуть дозволити собі таку розкіш, і то не завжди. В свою чергу, криті скейт-парки за рахунок своєї специфіки мають чимало функціонально-технологічних зон, особливо якщо мова йде про об’єкт, який є не тільки скейт-парком, а центром вуличної культури.

Для критого скейт-парку можна виділити такі групи функціонально-технологічних зон: громадська зона, зона для спортсменів, зона для персоналу та зона для обслуговування. До громадської зони можна віднести прилеглу територію об’єкту, вхідну зону, вестибюль, сходові клітини та ліфти, магазини та кафе, інші громадські приміщення(якщо такі присутні), громадські вбиральні. До зони для спортсменів належить сам скейт-парк, перевдягальні, санвузли та душові для відвідувачів, зона рецепції, інші приміщення для занять спортом, майстерні та конференц-зал. Зона для персоналу включає в себе медпункт, приміщення адміністрації, майстерні, конференц-зал тощо. В склад зони обслуговування входять різноманітні технічні та підсобні приміщення, приміщення для зберігання інвентарю тощо. Варто зазначити, що майстерні та конференц-зали у подібних об’єктах цілком можуть використовуватись різними групами. Так, у майстерні завжди повинен бути присутній персонал, однак і спортсменам туди є доступ, якщо вони хочуть самостійно відремонтувати чи відрегулювати свій скейтборд чи велосипед. Так само і в конференц-зали можуть як проводитись засідання персоналу адміністрації, так і відбуватись різноманітні заходи під егідою самих спортсменів(рис. 3.24).

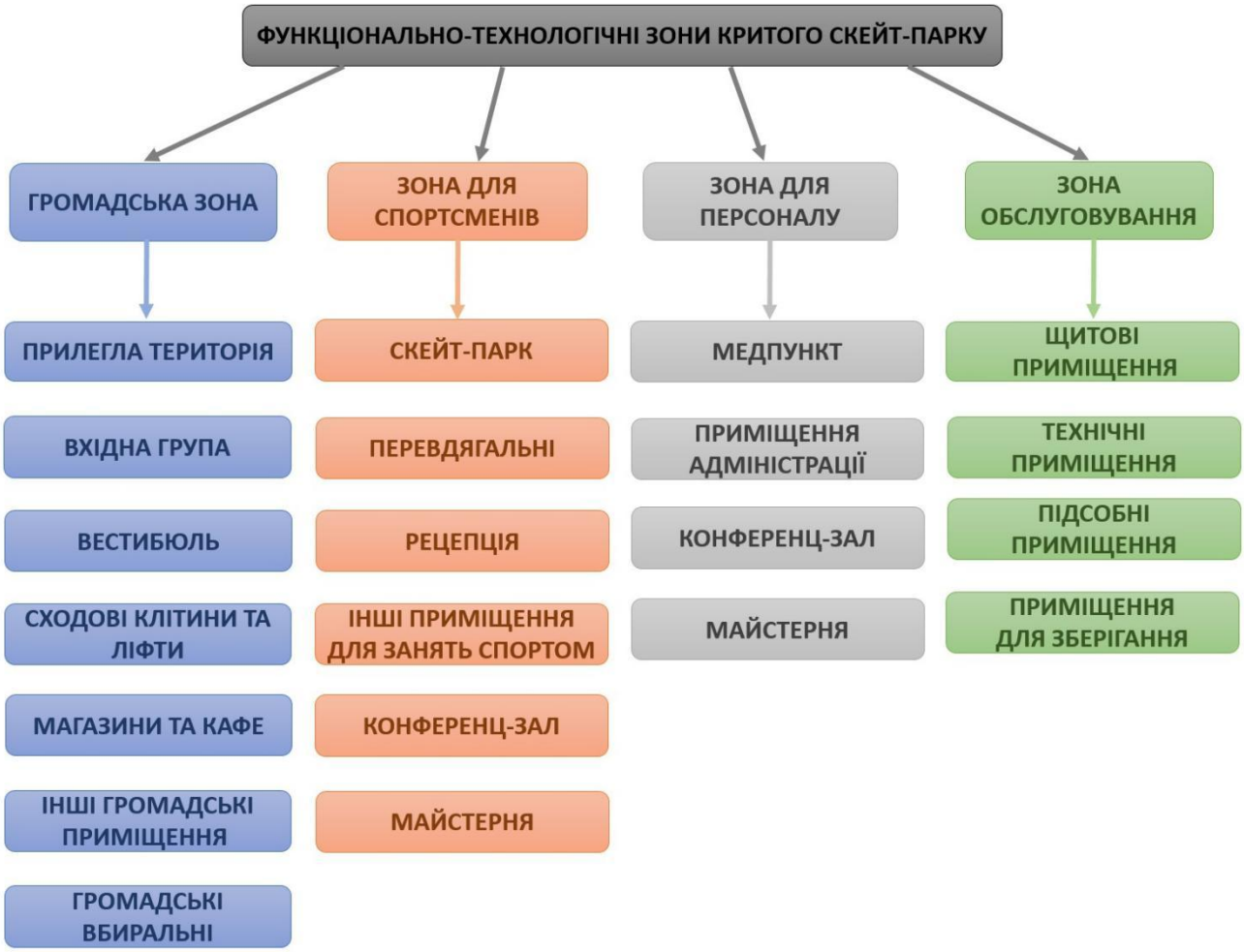

Рис. 3.24. Функціонально-технологічні зони критого скейт-парку.

Даний набір функціонально-технологічних зон представлений для скейт-парків, що претендують на звання центрів вуличної культури. Усі ці зони повинні бути чітко розмежованими та раціонально розташованими на території об’єкту. Окрім того, кожна окрема зона, в залежності від функцій, буде мати окремі норми щодо оздоблення, освітлення, умеблювання тощо.

Окрему увагу варто приділити зонуванню самого скейт-парку, де безпосередньо проводиться спортивна діяльність. Це дуже важливий та складний аспект, від якого буде залежати, скільки спортсменів зможуть одночасно використовувати даний простір за призначенням. Якщо умовно уявити скейт-парк площею 400 м^2, у якому увесь простір поділений на дві зони, то виходить наступна ситуація: у всьому скейт-парку з такою площею одночасно знаходитись можуть до 30 осіб, а одночасно користуватися елементами у кожній зоні може

тільки одна особа. Таким чином, дві особи на весь парк користуються, а інші чекають своєї черги.[75]

Насправді, це звичайна справа для всіх скейт-парків, адже одночасно кататися всім не вийде. Отже, якщо скейт-парк буде поділений на більшу кількість зон, то відповідно зможе забезпечити одночасне використання для більшої кількості осіб. Прикладом такого поділу можна вважати окремі зони з вуличними елементами та зони з пулами чи боулами. Однак, велика кількість зонувань може не кращим чином відобразитись на створенні цілісного естетичного образу та єдиного згуртованого простору. До того ж, це йде в розріз з уподобаннями самих спортсменів, яким подобаються простори, в яких вони можуть легко переміщуватись від однієї перешкоди до іншої, так званий «потік». В залежності від розміру потокового скейт-парку буде відрізнятись і кількість одночасних користувачів, однак навіть у великих потокових парках одночасно користуватись ним можуть декілька спортсменів, що зумовлено ризиком зіткнення. Отже, з одного боку, є скейт-парк з великою кількістю зонувань і великою кількістю одночасних користувачів, але з невеликим потоком. З іншого боку, є скейт-парк із великим потоком де все взаємопов’язане, але одночасно користуватись таким парком може лише декілька осіб.[75]

Однак, для великих критих скейт-парків зонування все ж корисне у невеликих кількостях. Наприклад, створення окремих зон для дорослих та дітей, чи зон для новачків та професіоналів, дозволить приваблювати представників обох груп. Також, розповсюдженим варіантом зонування у скейт-парках є поділ простору на зони для занять іншим видом вуличного спорту.[73] Наприклад, в одній частині парку можна кататись лише на скейтбордах, а в іншій тільки на BMX велосипедах. Такий універсальний скейт-парк також буде приваблювати значно ширше коло поціновувачів екстремального спорту, ніж скейт-парк, акцентований тільки на одному виді спорту.

Деякі об’єкти йдуть ще далі, влаштовуючи на своїй території майданчики для занять паркуром, брейк-дансом та іншими видами вуличної культури. Завдяки цьому формуються нові функціональні можливості об’єкта, що тільки сприяє його

популярності. Однак вершиною зонування як способу висвітлення та популяризації вуличних видів спорту є відведення приміщень, а іноді навіть цілих просторів, під громадські зони. Таким чином, у скейт-парках відкривають кінотеатри, виставкові простори, майданчики з живою музикою, магазини тощо. Такі кроки перетворюють скейт-парк на подобу торгово-розважальних центрів, що дозволяє людям, далеким від вуличної культури, познайомитися з нею та зрозуміти її. Також це допомагає показати суспільству, що не варто асоціювати вуличну культуру з криміналом чи з заняттям, в якому немає сенсу. Отже, функціонально-технологічне зонування відіграє важливу роль для критих скейт-парків, допомагаючи стати чимось більшим за просто спортивний майданчик.

3.4. **Особливості формування предметно-просторової композиції та естетичного образу об'єктів для занять екстремальними видами спорту**

Формування предметно-просторової композиції та естетичного образу є дуже важливим завданням для скейт-парків, адже це дозволить зробити парк унікальним та несхожим на інші, що посприяє його популярності та впізнаванності.

Якість дизайну критично важлива для успіху скейт-парку. Весь процес спирається на дизайнерську ідею, яка втілює в життя всі надії та мрії залучених до цього людей. Дуже важливо при проєктуванні мати хоч якісь уявлення про вуличний спорт, а ще краще бути його представником. Без цього досвіду з перших рук неможливо зрозуміти, втілити та розширити прагнення зацікавлених сторін. Саме тому, при проєктуванні до процесу залучають самих спортсменів. У скейт-парках дуже важливу роль відіграють деталі, саме вони можуть або створити об'єкт надійним, або зруйнувати його.[76]

Основи дизайну скейт-парку:

• Простота простору: прості, але функціональні простори виглядають краще і краще експлуатуються. Менше означає краще, коли справа стосується катання на скейтборді, BMX, роликах чи самокатах.

• Потік: варто зосередитися на плавних лініях та формах, які будуть з’єднуватися в єдину композицію через увесь заклад. Це одна з найважливіших частин катання в парку. Важливо, щоб лінії та форми в просторі були у потрібній кількості та відображали швидкість, свободу, почуття руху та динаміки.

• Зони: створення окремих просторів в скейт-парку дозволяє більшій кількості користувачів одночасно та безпечно користуватися об’єктом. Однак, головне щоб це зонування не порушувало єдиного естетичного образу композиції скейт-парку.

• Горизонтальні поверхні: наявність ділянок з рівною поверхнею для катання дуже важлива для спортсменів - це дозволить закладу “дихати”.

• Елементи: між елементами повинен бути забезпечений достатній простір для їх безпечного користування. Також, важливим моментом є функціональність елементів у поєднанні один з одним.

• Планування: варто ретельно продумати те, як елементи будуть поєднуватись, адже деякі фігури просто не з’єднуються. Не варто використовувати змішування елементів тільки заради того, щоб зробити їх поєднаними. Пов’язувати елементи варто невимушено, плавно та без зусиль.

• Якість а не кількість: Не варто використовувати занадто багато елементів чи функцій у просторі, адже це може не кращим чином відобразитись на загальній композиції та комфорті при експлуатації.

• Прогрес: Серед елементів у парку має бути такий, що зможе кинути виклик спортсменам та здивувати їх. Це підкреслить прогресивність скейт-парку та готовність втілювати нові ідеї.

• Колір і текстура: об’єкт можна оживити за допомогою кольорів, різних матеріалів і форм. Це допоможе створити високоякісний естетичний вигляд і відчуття єдиного образу.

• Унікальні якості: Варто запроєктувати щось унікальне, що відрізнятиме його від інши скейт-парків. Це може бути якийсь новий функціональний елемент, креативний та унікальний дизайн тощо.[76]

Виходячи з вищеперерахованих критеріїв стає зрозуміло, що дизайн скейт-парку є доволі складним завданням, яке залежить від багатьох чинників. З композиційної точки зору, чим більшою буде площа скейт-парку, тим складнішим буде створення цілісного естетичного образу в ньому. Оскільки скейт-парк це об'єкт, який повинен мати чималий простір, при побудові композиційного рішення варто притримуватись відкритого планування. Також можливе використання ізольованих просторів, у випадку, якщо вони пов'язані з відкритим простором. Будь-який відвідувач скейт-парку, чи то спортсмен, чи просто глядач, має бачити перед собою не купу непов'язаних між собою елементів, які розвалюються в різні сторони, що око не знає на чому сфокусуватись, а суцільну композицію, коли достатньо одного погляду щоб зрозуміти, що це єдине ціле.

При плануванні розташування та організації елементів скейт-парку варто розуміти функції даного обладнання та те, як саме його використовують спортсмени. Тому у процесі роботи участь практикуючих спортсменів обов'язкова. Однак, тільки коректного розташування елементів зазвичай недостатньо для утворення цілісного естетичного образу, тож необхідно сформувати з даних елементів композицію, завдяки якій даний об'єкт міг би вдало відрізнятись від інших. Створений образ має підкреслювати динаміку простору та створювати відчуття руху. Використання прийомів ритму, асиметрії, масштабу, контрасту та нюансу допоможуть у створенні подібного естетичного образу. Також у цьому може допомогти грамотно встановлене освітлення та підсвічування, однак воно не повинно заважати спортсменам під час занять. Крім того, варто пам'ятати, що вуличний спорт не стоїть на місці, з'являються нові елементи та стилі, тож не буде зайвим передбачити можливість модернізації обладнання скейт-парку при потребі.

Окремої уваги заслуговує тема стилізації елементів скейт-парку та його приміщень, адже незважаючи на велику кількість елементів, усі вони дещо схожі між собою. Існує чимало скейт-парків з гарними композиційними рішеннями з функціональної точки зору, однак майже всі з них мало чим відрізняються один від одного з точки зору естетичної унікальності. Тому вирішенням даного

питання може стати стилізація елементів скейт-парку та його оточення шляхом використання різних матеріалів та текстур, встановлення різноманітних декоративних елементів, фарбування та нанесення малюнків на об’єкти навколо парку та на самі елементи. Однак, варто зауважити, що фарбування елементів скейт-парку допустиме лише у тому випадку, якщо воно не буде впливати на якість покриття елементів та не буде заважати при користуванні. Наприклад, фарбування перешкод на кшталт поручнів чи бордюрів у яскравий колір не тільки допоможе стилістично урізноманітнити простір, а й дозволить зробити ці елементи достатньо помітними, що зробить скейт-парк доступнішим для людей з погіршеним зором.[75] Якщо у скейт-парку наявні громадські приміщення, наприклад, кафе, перевдягальні та санвузли, їх також варто виконувати у тій же стилістиці, що і сам парк.

Також, вигідно виділити скейт-парк можна за допомогою фірмового унікального елементу. Наявність подібного елементу це важлива визначальна характеристика, яку екстремали і, що важливіше, ті, хто не займається екстремальним спортом, можуть використовувати, щоб ідентифікувати об’єкт як унікальний, єдиний у своєму роді. Такий елемент характеризує даний об’єкт як місце, що належить виключно цій спільноті і більше не існує ніде. Це викликає гордість з боку екстремалів, які відвідують цей скейт-парк.[76]

Композиція та естетичний образ скейт-парку - це не лише питання зовнішньої привабливості, а й довгострокової стійкості та популяризації вуличної культури. Гарним скейт-парком по праву можна пишатися, адже створити щось унікальне нелегко, особливо у сфері екстремальних видів спорту.

Висновки до розділу 3

У процесі дослідження було визначено методи наукового пізнання, які варто використовувати для дослідження особливостей формування предметно-просторового середовища об’єктів для занять екстремальними видами спорту, а саме: комплексний аналіз, аналіз та систематизація даних, наукометричний метод, метод композиційного аналізу, метод історичного аналізу, метод спостереження, метод ідеалізації, метод стилізації, метод порівняння, метод моделювання.

Було проведено систематизацію та класифікацію скейт-парків за різноманітними чинниками, такими як: розмір, вид спорту, стиль їзди, тип власності, матеріал і конструкція будівництва, об’ємно-просторова композиція. Також було здійснено огляд, опис та класифікацію елементів скейт-парку, які поділяються на вуличні, пули та пайпи. Вуличні елементи являють собою фрагменти міського архітектурного середовища, пули та чаші - це елементи створені на основі порожніх басейнів з плавними стінками, а пайпи - це елементи, утворені від вуличних стокових каналів.

Крім цього, було виділено функціонально-технологічні процеси та зони, що формують предметно-просторове середовище критих скейт-парків, а саме: громадська зона, зона для спортсменів, зона для персоналу та зона для обслуговування. Також проведено дослідження зонувань простору скейт-парку, де безпосередньо відбувається спортивна діяльність. Було зроблено висновок, що велика кількість зонувань шкодить цілісному естетичному образу об’єкта, однак такі зонування як поділ простору за віковим обмеженням, за рівнем майстерності спортсменів та за видом спорту варто впроваджувати, адже це дозволить збільшити кількість осіб, які можуть одночасно користуватись об’єктом та зробить його привабливим для ширшого кола людей.

Також були виділені аспекти, що впливають на формування предметно-просторової композиції та естетичного образу скейт-парку. При проєктуванні подібних об’єктів потрібно мати уявлення про вуличні види спорту та залучати до роботи представників даних видів спорту. Коректне розташування елементів скейт-парку є дуже важливим аспектом, однак не гарантує естетичного образу,

тож щоб не створювати відчуття нудьги, варто використовувати різноманітні композиційні прийоми для досягнення динамічності простору та емоційного відгуку у користувачів. Також було приділено увагу темі створення цілісного естетичного образу скейт-парку, якого можна досягти за допомогою стилізації простору та його елементів. Загалом було зроблено висновок, що якісний скейт-парк цілком може бути об’єктом, яким можна пишатися.

РОЗДІЛ IV.
ЗАСОБИ І ПРИЙОМИ ПРОЄКТУВАННЯ ПРЕДМЕТНО-ПРОСТОРОВОГО СЕРЕДОВИЩА ОБ'ЄКТІВ ДЛЯ ЗАНЯТЬ ЕКСТРЕМАЛЬНИМИ ВИДАМИ СПОРТУ

4.1. **Вихідні дані. Умови та завдання на проєктування**

У даному дипломному проєкті було розроблено дизайн скейт-парку, який було розміщено за адресою вул. Антоновича 54, м. Київ. Основою для проєктування послужив скейт-парк Area 51 у Ейндховені, тому об'єкт було вирішено розмістити на порожній ділянці, яку було знайдено на перетині вулиць Антоновича та Ділової(рис. 4.1).

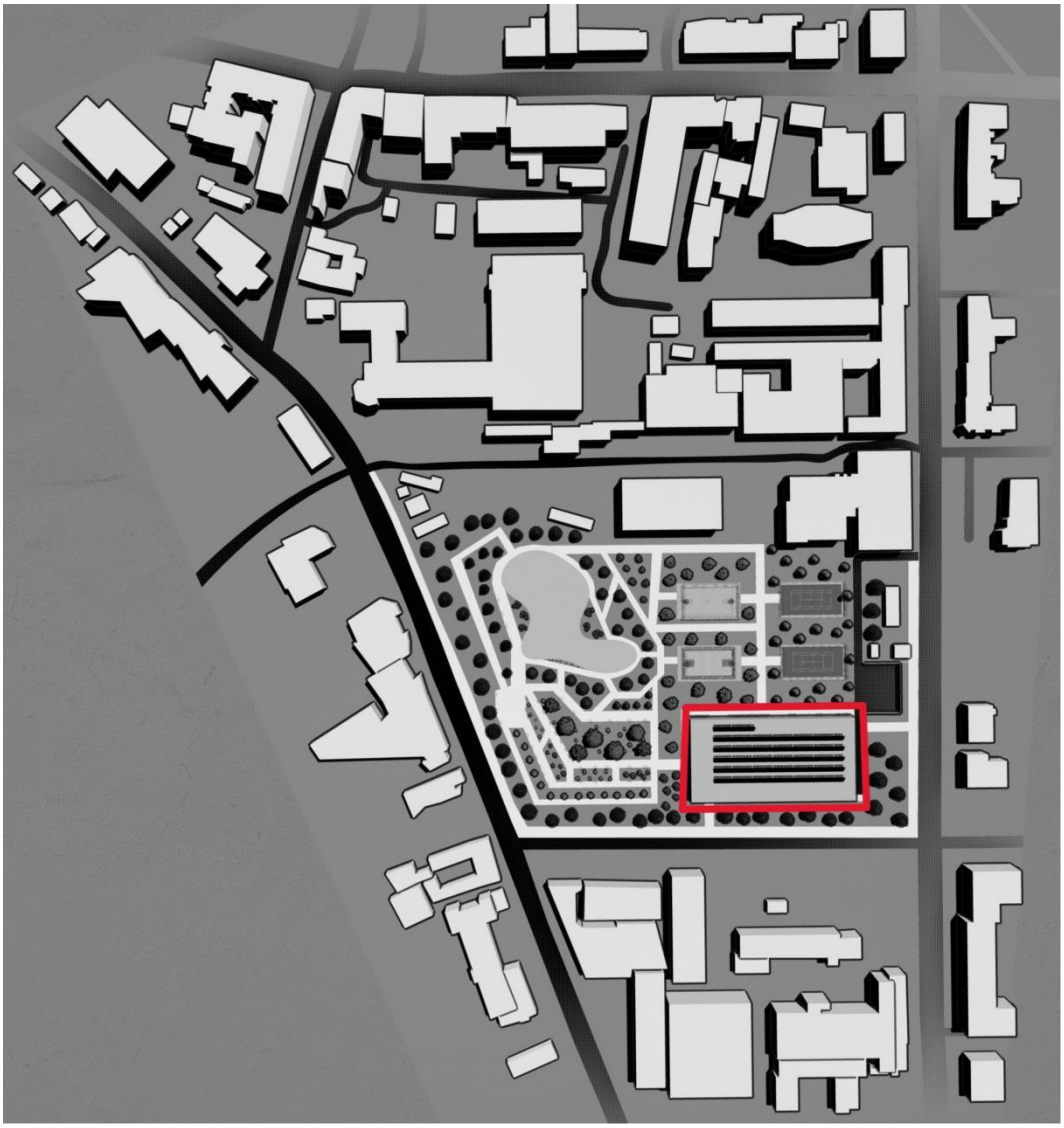

Рис. 4.1. Ситуаційна схема.

Дана територія доволі вигідна з точки зору розташування, адже знаходиться у центрі міста, поблизу метро Олімпійська, а отже туди можна відносно швидко дістатись майже з будь-якої частини міста за допомогою метрополітену. Також присутні і інші транспортні розв'язки у достатній кількості. Крім того, Олімпійська площа є одним з популярних місць, де люблять кататись київські екстремали, тож вибір місця цілком вдалий.

Запропонований проєкт скейт-парку являє собою двоповерхову будівлю з високими вікнами на 2 поверхи з однієї сторони фасаду, та з вікнами тільки на рівні першого поверху з іншої сторони фасаду. Оскільки територія, на якій розміщено об'єкт чимала, на ній буде доцільно влаштувати паркову зону, або навіть невеликий урбан-парк, що підкреслить спортивну спрямованість даної території(рис 4.11).

Рис. 4.11. Зовнішній вигляд об'єкту.

Конструктив будівлі є монолітно-каркасним. Все навантаження припадає на металеві колони двотаврового перерізу розмірами 300х300 мм. Зовнішні стіни мають товщину 300 мм, внутрішні - 200 мм та перегородки - 120-180 мм. На схемі генерального плану влаштовані всі необхідні під'їзди до об'єкту(рис. 4.12).

Рис. 4.12. Схема генерального плану.

Споруда умовно ділиться на дві частини - громадську та спортивну. Громадська частина має два поверхи, а спортивна частина - один. На першому поверсі громадської частини розташовані такі приміщення: вестибюль, гардероб, рецепцію, санвузли, перевдягальні для спортсменів, майстерня, склад, медпункт, розвантажувальна та склад з продуктами. На першому і єдиному поверсі спортивної частини розташовується скейт-парк(рис. 4.12).

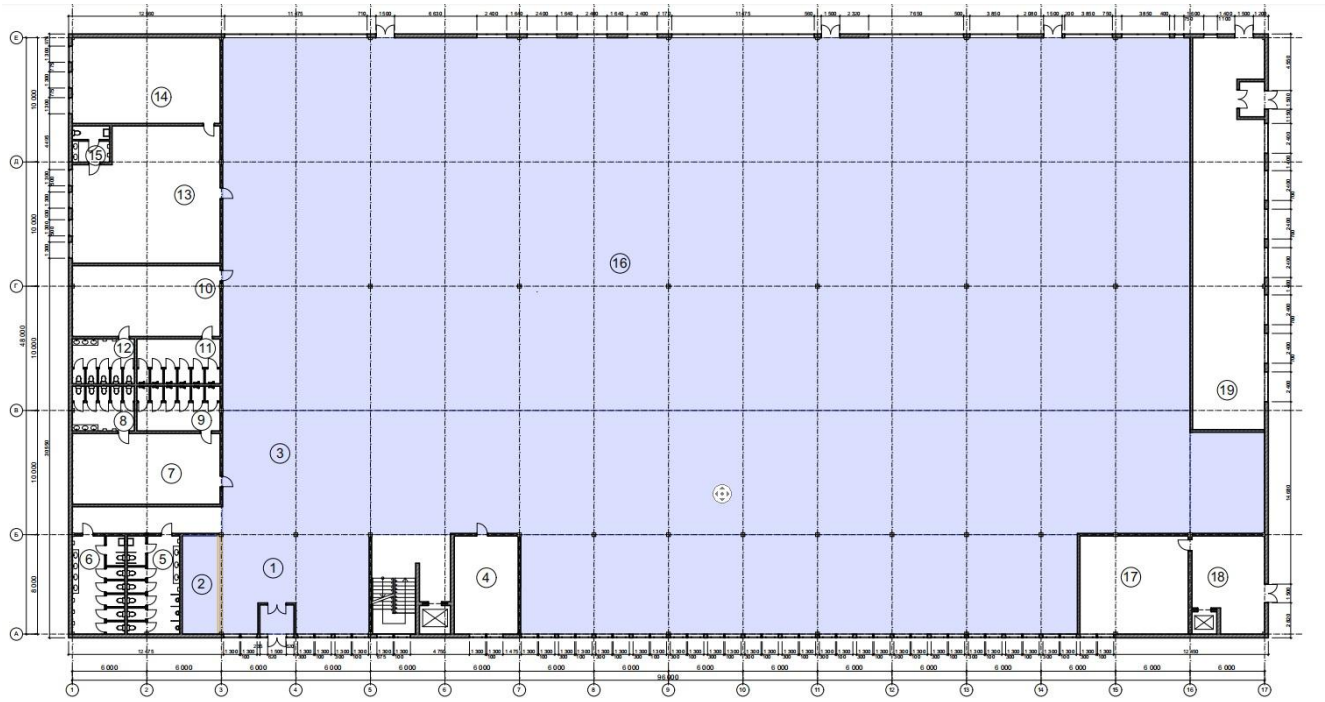

Рис. 4.12. План першого поверху.

На другому поверсі громадської частини розміщені конференц-зал, кафе, кухня та приміщення для персоналу кафе, санвузли, адміністративні та допоміжні приміщення(рис. 4.13).

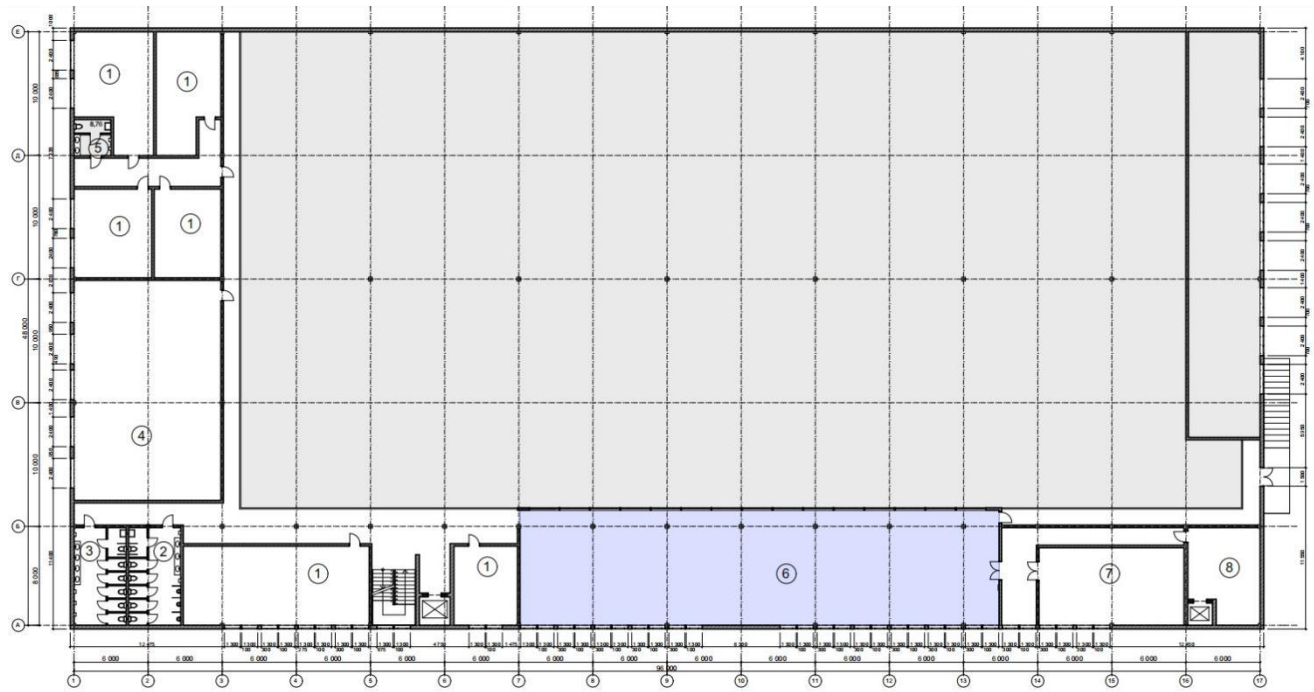

Рис. 4.13. План другого поверху.

На території будівлі запроєктовано два ліфти - один громадський, який відповідає вимогам маломобільних груп населення, другий - на території кафе, для користування персоналу та підняття вантажів.

Під час дослідження було проаналізовано історію виникнення та розвиток найпопулярніших екстремальних видів спорту, також було з'ясовано, що вуличні види екстремального спорту більше за інші потребують створення спеціалізованих об'єктів для занять. Були проаналізовані вітчизняні та закордонні аналоги скейт-парків, визначені норми та вимоги щодо проєктування та щодо використання матеріалів оздоблювання та покриттів, виконано класифікацію скейт-парків та їх елементів. Це дало змогу сформулювати особливості проєктування предметно-просторового середовища об'єктів для занять екстремальними видами спорту та використати їх у розробці дипломного проєкту.

В даному проєкті було розроблено дизайн декількох приміщень скейт-парку, а саме вестибюль, зону рецепції, кафе та сам скейт-парк. Приміщення вестибюлю, зони рецепції та скейт-парк знаходяться на першому поверсі, приміщення кафе - на другому. Площа вестибюлю становить 96,27 м2, зони рецепції - 115,4 м2, кафе - 359,91 м2, скейт-парку - 3276,74 м2(рис. 4.14). Висота стелі громадських приміщень на першому та другому поверхах становить 4 м, висота стелі скейт-парку - 8,2 м.

Головним візуальним елементом стелі у приміщенні кафе та зони рецепції є балки, що опираються на колони. Вони доволі масивні, що зумовлено великими габаритними розмірами споруди. Наявність балок може допомогти частково замаскувати інженерні мережі, щоб вони були менш помітними. Балки пофарбовані антикорозійною фарбою. У приміщенні скейт-парку на стелі також присутні балки, на яких висять полотна хвилястої форми, що розмальовані стріт-артом. Дані елементи дуже важливі, адже вони створюють загальний естетичний образ приміщення. Стеля у вестибюлі оздоблена декоративною штукатуркою. Штучне освітлення виконано за допомогою магістральних світлодіодних світильників MS-105, світильників-велосипедів Levistella та точкових світильників власного проєктування(рис.4.15).

Рис. 4.15. План стелі приміщення вестибюлю з розміщенням освітлювальних приладів.

Підлога скейт-парку оздоблена різними матеріалами. У приміщеннях вестибюлю, зони рецепції та кафе в якості оздоблення підлоги виступає бетон. Таке рішення було прийняте з огляду на габаритність приміщень та переваги бетону як покриття для підлоги, а саме:

• Міцність. На такій підлозі не залишаться сліди від ніжок меблів чи від інших механічних пошкоджень. При русі вона не прогинається, те тріщить та не скрипить.

• Довговічність. Бетонна підлога, якщо правильно зроблена, може служити дуже довго, потребуючи лише обробки воском чи герметиком.

• Екологічність. Склад бетону є абсолютно безпечним для людини.

• Легкість у догляді. Відсутність щілин дозволяє доглядати за такою підлогою будь-яким способом, крім того, бетон позбавлений статичної електрики, тож не притягає пил.

• Естетика. Бетон, незважаючи на свою грубість, цілком може бути естетично привабливим.

Основна частина елементів скейт-парку виконана з фанери. Застосовується березова водостійка фанера зі спеціальним покриттям, яка має підвищену зносостійкість робочої поверхні. Фізико-механічні показники фанери відповідають вимогам європейського стандарту EN 13986:2004. Кромки та технологічні отвори деталей з фанери обробляються спеціальними розчинами для зменшення вбирання вологи, підвищення міцності та термінів експлуатації виробів. Дерев'яні елементи конструкції виготовляються з каліброваного пиломатеріалу хвойних порід, відібраного по мінімальній сучкуватості, висушеного і обробленого струганням до заданого розміру, після чого вони обробляються спеціальними антисептичними та антипіреновими розчинами для захисту від появи плісняви, гниття та займання, що переводить даний матеріал з класу легкозаймистих матеріалів до класу важко займистих(рис. 4.16).

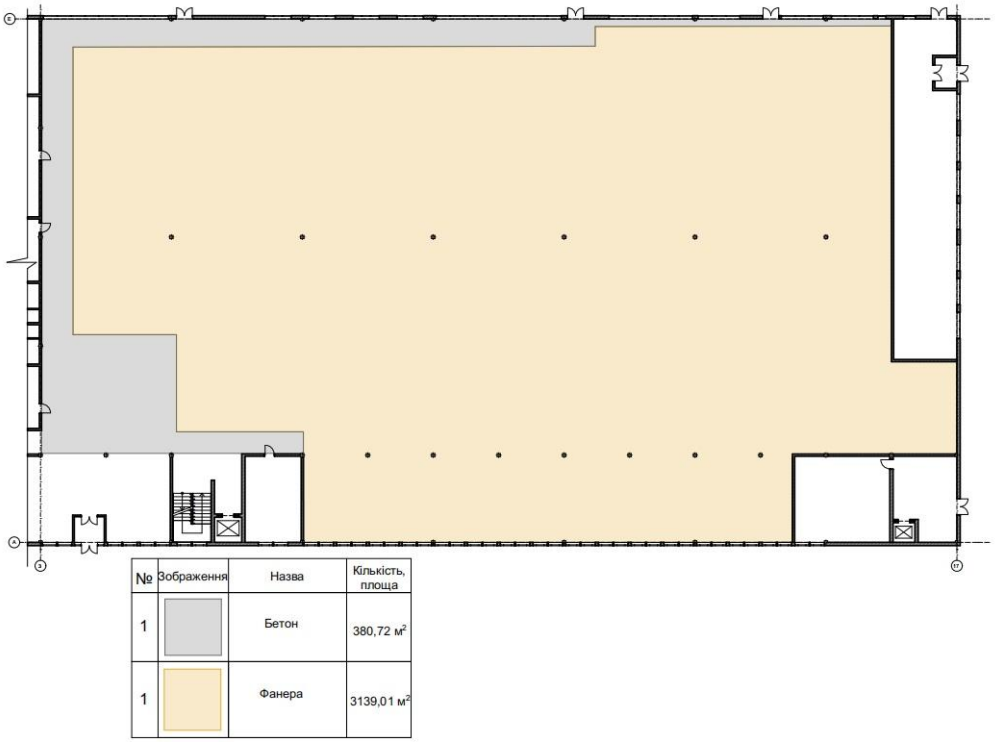

Рис. 4.16. План підлоги приміщення скейт-парку.

У елементах скейт-парку також присутні металеві деталі, які проходять процес цинкування.

Стіни приміщень вестибюлю, кафе та скейт-парку оздоблені декоративною штукатуркою, яка імітує бетон, та декоративною цеглою. На деяких ділянках стін нанесено графіті та мурали, тому вони додатково оброблені спеціальним розчином, що закріплює фарбу на поверхні та дозволяє малюнку довший час залишатися яскравим.

4.2. **Дизайн-концепція формування предметно-просторового середовища об'єктів для занять екстремальними видами спорту.**

Скейт-парк та його приміщення запроєктовані для занять вуличними видами спорту та відпочинку. Дизайн-концепція проєкту являє собою різноманітні за функцією приміщення, але об'єднані єдиним стилістичним напрямком - поєднанням вуличного стилю з стріт-артом та графіті.

В процесі дослідження було проаналізовано низку статей та публікацій на тему ставлення молодих екстремалів до скейт-парків, де було зазначено, що частина з них не визнає скейт-парки місцем для занять вуличним спортом та продовжує займатися на вулицях міст. Причинами цього може бути декілька факторів, серед яких:

• платний прохід до скейт-парків.

• вимоги щодо наявності захисного спорядження.

• нецікавий набір елементів та перешкод.

• безликий та примітивний естетичний вигляд.

• відсутність хоча б якогось фактору, завдяки якому скейт-парк можна асоціювати як частину субкультурної спільноти.

Зі зрозумілих причин перші два фактори практично неможливо змінити, однак з іншими цілком можливо працювати. Оскільки екстремальний вуличний спорт повинен давати певний виклик спортсменам, у проєкті були створені різноманітні за складністю елементи та перешкоди. Простір скейт-парку, де безпосередньо відбувається спортивна діяльність, умовно поділений на три зони:

зону боулу, зону вуличного катання та зону рамп. Було запроєктовано чималу кількість різноманітних елементів та перешкод, а саме:

• великий кідней боул(kidney bowl).

• різноманітні рампи: халф-пайпи, квотер пайпи, спайн рампи, верт рампи, тощо.

• чимала кількість вуличних елементів: поручні, грайнд бокси, фан бокс, піраміда, сходи, бенки, кікери тощо.

Усі елементи в кожній зоні розташовані з урахуванням зон безпеки, мають правильні розміри та радіуси та відповідають усім стандартам проєктування подібних об’єктів. Розташування елементів підтримує принцип потоку, коли спортсмен може подолати декілька перешкод за заїзд. Разом усі елементи формують цілісну візуальну динамічну композицію, яка гарно виглядає з будь-якого ракурсу(рис. 4.17).

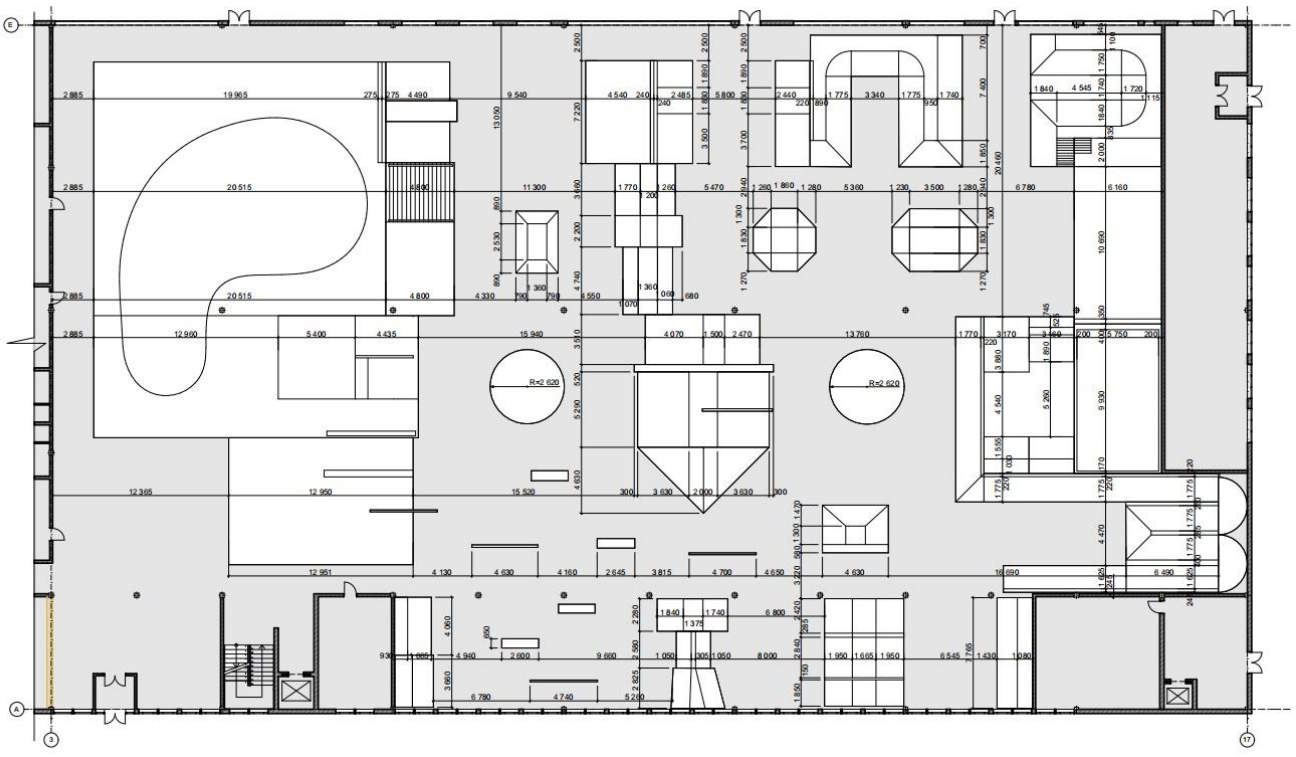

Рис. 4.17. План розташування елементів скейт-парку.

Більшість елементів виконані з фанери і мають світлий теплий бежевий відтінок, контрастом до якого виступають темні кромки елементів. Колони, які розташовані по центру вздовж приміщення, прикрашені графіті та не перетинають траєкторій руху спортсменів, однак обладнані м’яким матеріалом на висоту 2,5

метрів, щоб не допустити пошкоджень у разі зіткнення. На деяких стінах приміщення також присутні малюнки стріт-арт. Приміщення освітлюється магістральними світильниками, які забезпечують гарне штучне освітлення. На стелі знаходяться балки, до яких підвішена чимала кількість полотен різного розміру хвилястої форми, на яких зображені численні графіті та стріт арти, що задає тон усьому приміщенню та об'єднує його єдиним естетичним образом. Таким чином, приміщення скейт-парку виступає не тільки місцем для занять екстремальним спортом, а й своєрідним аналогом арт-галереї. Дані полотна доволі легко демонтується, що дає можливість періодично змінювати малюнки і організовувати тематичні виставки, що допоможе популяризувати та висвітлити мистецтво стріт-арту.

Отже, сам скейт-парк має широкий набір якісних та різних за складністю та функцією елементів. Також він має гарний естетичний вигляд і являє собою динамічну композицію, об'єднану в єдиний цілісний образ. Наявність великого боулу та стилістичне оформлення дозволить скейт-парку привернути увагу навіть безкомпромісних шанувальників катання на вулиці(рис. 4.18-4.22). Однак, в скейт-парку наявні і інші приміщення, які також повинні бути виконані на високому рівні та відповідати загальному естетичному образу.

Рис. 4.18. Візуалізація приміщення скейт-парку.

Рис. 4.19. Візуалізація приміщення скейт-парку.

Рис. 4.20. Візуалізація приміщення скейт-парку.

Рис. 4.21. Візуалізація приміщення скейт-парку.

Рис. 4.22. Візуалізація приміщення скейт-парку.

Приміщення вестибюлю та зона рецепції мають важливе значення, адже вони зустрічають відвідувачів та формують перше враження. Дані приміщення також запроєктовані згідно концепції цілісного естетичного образу у вуличному стилі. У вестибюлі присутня зона відпочинку та очікування та гардероб(рис.4.23). Підлога в цих приміщеннях виконана з бетону, що підкреслює стилістичний напрямок. Стіни оздоблені декоративною цеглою та штукатуркою з імітацією бетону. Стійка гардеробу прикрашена графіті, а зі стелі звисають світильники у вигляді обладнання вуличного спорту - скейтбордів, самокатів, роликів та велосипедів. На стінах розміщені старі скейтборди, кожен з яких має унікальний малюнок та є справжнім витвором мистецтва.

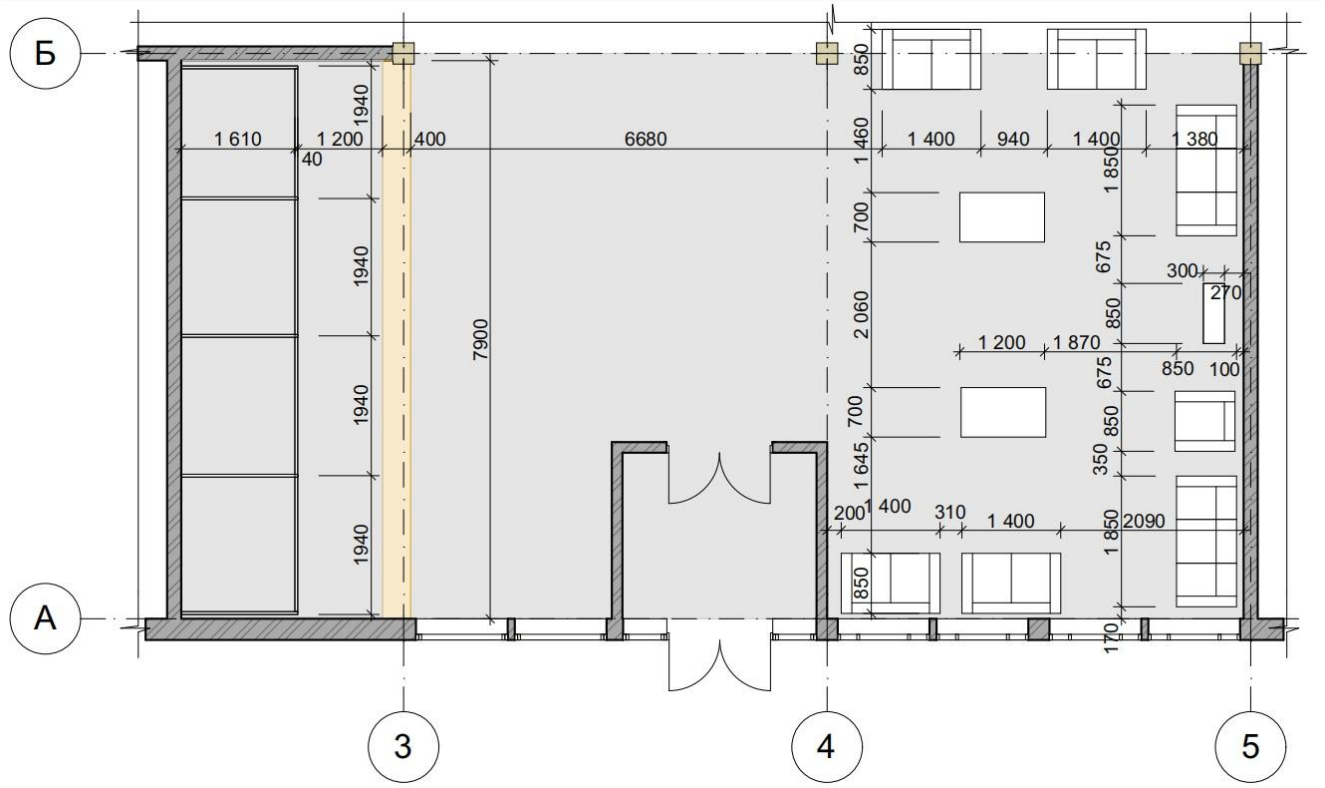

Рис. 4.23. План розміщення меблів приміщення вестибюлю.

Загалом, старі дошки від скейтбордів часто використовуються не тільки як декор, а й як елементи меблів чи обладнання, що додає в інтер’єр експресивності та вуличного шарму. Тому у вестибюлі було розташовано невеликий стелаж, виконаний зі скейтбордів, на якому розміщені книги та журнали присвячені вуличному спорту, які відвідувачі можуть почитати під час відпочинку чи

очікування. Також дошки від скейтів були використані як частина конструкції вішаків у гардеробі. У вестибюлі встановлені крісла та дивани з потертої шкіри різних кольорів, що підтримують загальний стилістичний напрямок та наповнюють інтер’єр атмосферою андеграунду та свободи(рис. 4.24-4.25).

Рис. 4.24. Візуалізація приміщення вестибюлю.

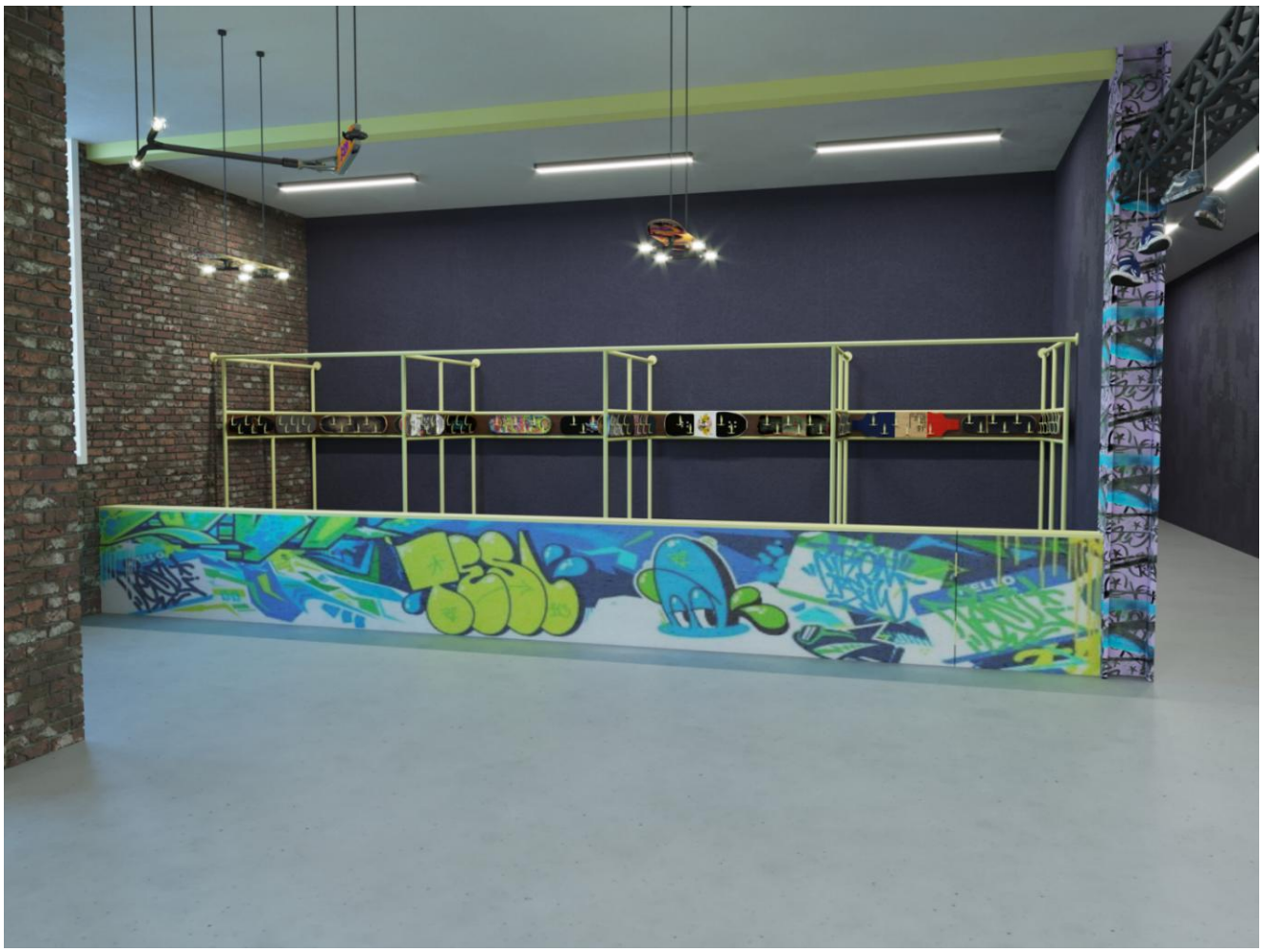

Рис. 4.25. Візуалізація приміщення вестибюлю.

Вестибюль плавно переходить у зону рецепції, яка повинна ще більше справити враження на відвідувачів. Візуально ця зона виділена металевим каркасом, що нагадує конструктивний каркас сцен, що перекликається зі зв’язком вуличного спорту з різними жанрами музики. Каркас пофарбований в чорний колір, а з нього звисають вище згадані освітлювальні прилади у вигляді скейтбордів та іншого обладнання. Також даний каркас увішаний різноманітним взуттям, таким як Converse, Vans тощо, яке популярне серед представників вуличного спорту. Така своєрідна інсталяція додає простору динаміки, демонструє бунтарський дух та віддає данину моді вуличного спорту. Сама рецепція прикрашена графіті та є центром композиції(рис. 4.26). З зони рецепції відкривається гарний вигляд на сам скейт-парк, що гарантує відвідувачам захопливе перше враження.

Рис. 4.26. Візуалізація зони рецепції.

Сходи з першого поверху ведуть на галерею, яка простягається вздовж всього скейт-парку. На цій галереї знаходиться кафе. У кафе розміщено два види місць для сидіння відвідувачів: дивани з кріслами та прямокутним столом та стільці з круглим столом(рис. 4.27). Дивани та крісла, як і у вестибюлі, виконані з потертої шкіри різного кольору. Стіл має металеві ніжки та дерев’яну поверхню, пофарбовану у білий матовий колір. Стільці також виконані з металу, окрім сидіння, яке виконане з дерева. Круглий стіл також металевий, а його стільниця з дерева.

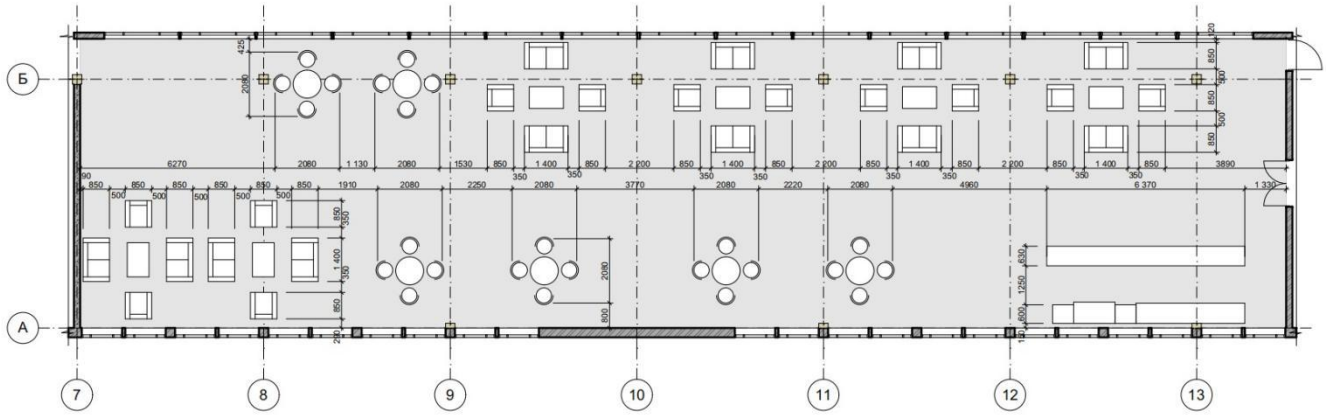

Рис. 4.27. План розміщення меблів приміщення кафе.

З обох сторін даного приміщення знаходяться вікна - одні висотою у весь поверх та виглядають на вулицю, а інші трохи менші та виглядають на скейт-парк. Вдень кафе чудово освітлене, ввечері освітлення відбувається завдяки магістральним світильникам та точковим світильникам у вигляді обладнання вуличного спорту. На стелі знаходяться балки, що підкреслюють грандіозність простору. Підлога виконана з бетону, а стіни приміщення заповнені графіті та стріт-артом. Також графіті присутні на колонах та обладнанні в зоні замовлень(рис. 4.28-4.31).

Рис. 4. 28. Візуалізація приміщення кафе.

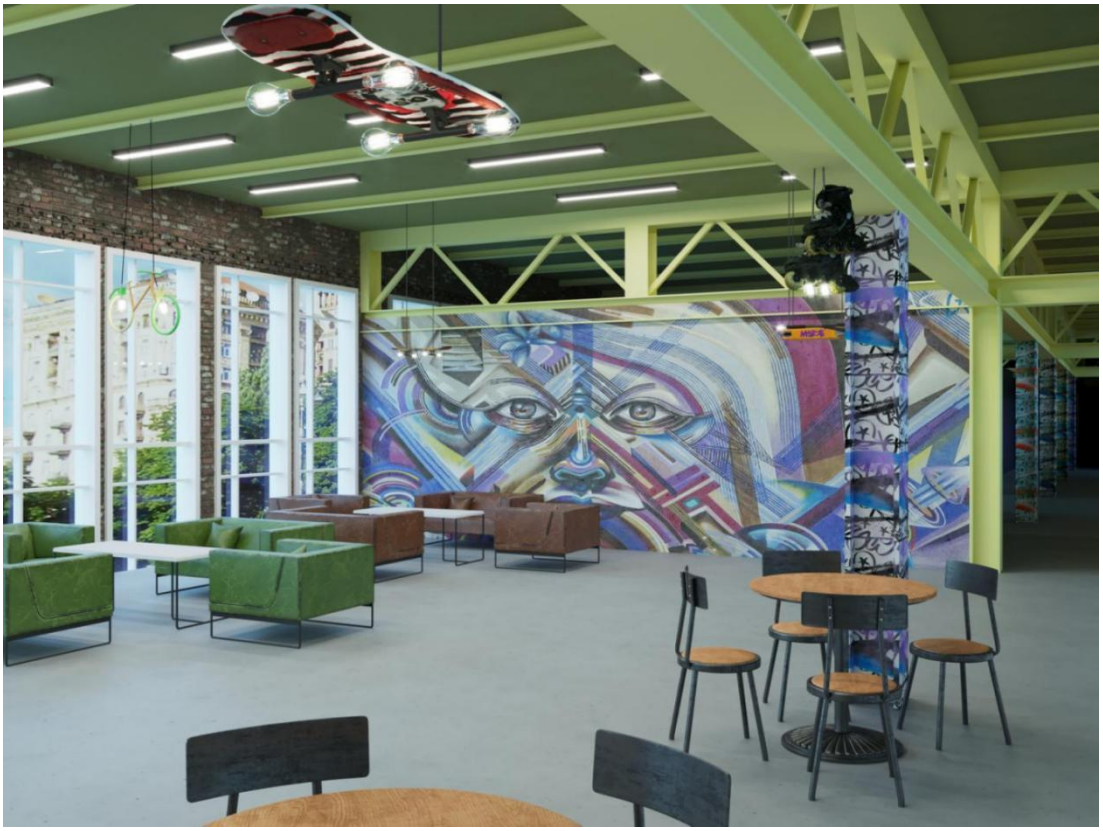

Рис. 4. 29. Візуалізація приміщення кафе.

Рис. 4. 30. Візуалізація приміщення кафе.

Рис. 4. 31. Візуалізація приміщення кафе.

Отже, даний проєкт скейт-парку цілком може запропонувати екстремалам не тільки якісне та різне за складністю місце для катання, а й цікавий та унікальний естетичний образ. Також об’єкт буде цікавим і тим, хто не займається екстремальним спортом, адже будівля являє собою своєрідну арт-галерею вуличного мистецтва.

Висновки до розділу 4.

У даному розділі було проведено опис запропонованого проєкту. Було знайдено та обґрунтоване його місце розташування, описано склад приміщень та конструктивні особливості. Також було розтлумачено причини вибору оздоблювальних матеріалів шляхом переліку їх переваг та відповідності стилістичному напрямку.

Далі було більш детально описані проєктовані приміщення, їх наповнення, оздоблення, функціональні особливості та стилістичний напрямок. Загалом було зроблено висновок, що запропонований проєкт відповідає усім вимогам, в ньому присутні усі необхідні приміщення та обладнання для занять вуличним екстремальним спортом, а його стилістичний напрямок робить його привабливим для широкого кола відвідувачів.

РОЗДІЛ V. РОЗРОБКА ЕЛЕМЕНТУ ОБЛАДНАННЯ/МАЛОЇ АРХІТЕКТУРНОЇ ФОРМИ В ПРЕДМЕТНО-ПРОСТОРОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ ОБ'ЄКТА ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ СПОРТИВНИХ ТА РОЗВАЖАЛЬНИХ ЗАХОДІВ.

5.1. **Особливості конструктивного рішення елементу обладнання / малої архітектурної форми об'єкта для проведення спортивних та розважальних заходів.**

Старі скейти зазвичай рідко викидаються їх власниками через спогади та почуття ностальгії, які вони навіюють. Тому нерідко деки від скейтів використовують у якості декора, наприклад в якості картини на стіні. Зазвичай все обмежується цим, іноді до дошки прикріплюють гачки та використовують в якості вішака для одягу. Ще рідше декілька дошок об'єднують разом, утворюючи стійки для взуття, а іноді навіть примітивні стільці. Однак, варто зауважити, що всі ці вироби зазвичай робляться власноруч, тому можуть виникати проблеми з ергономікою та естетичністю.

У даному проєкті було вирішено запроєктувати стелаж зі скейтбордів, оскільки він гарно вписується у інтер'єр вестибюлю і служить яскравим прикладом переосмисленням функцій старих речей, що може подарувати їм нове життя. Висота стелажу складає 1800 мм, довжина дорівнює довжині деки скейтборду - 800 мм, глибина - 250 мм(рис. 4.32).

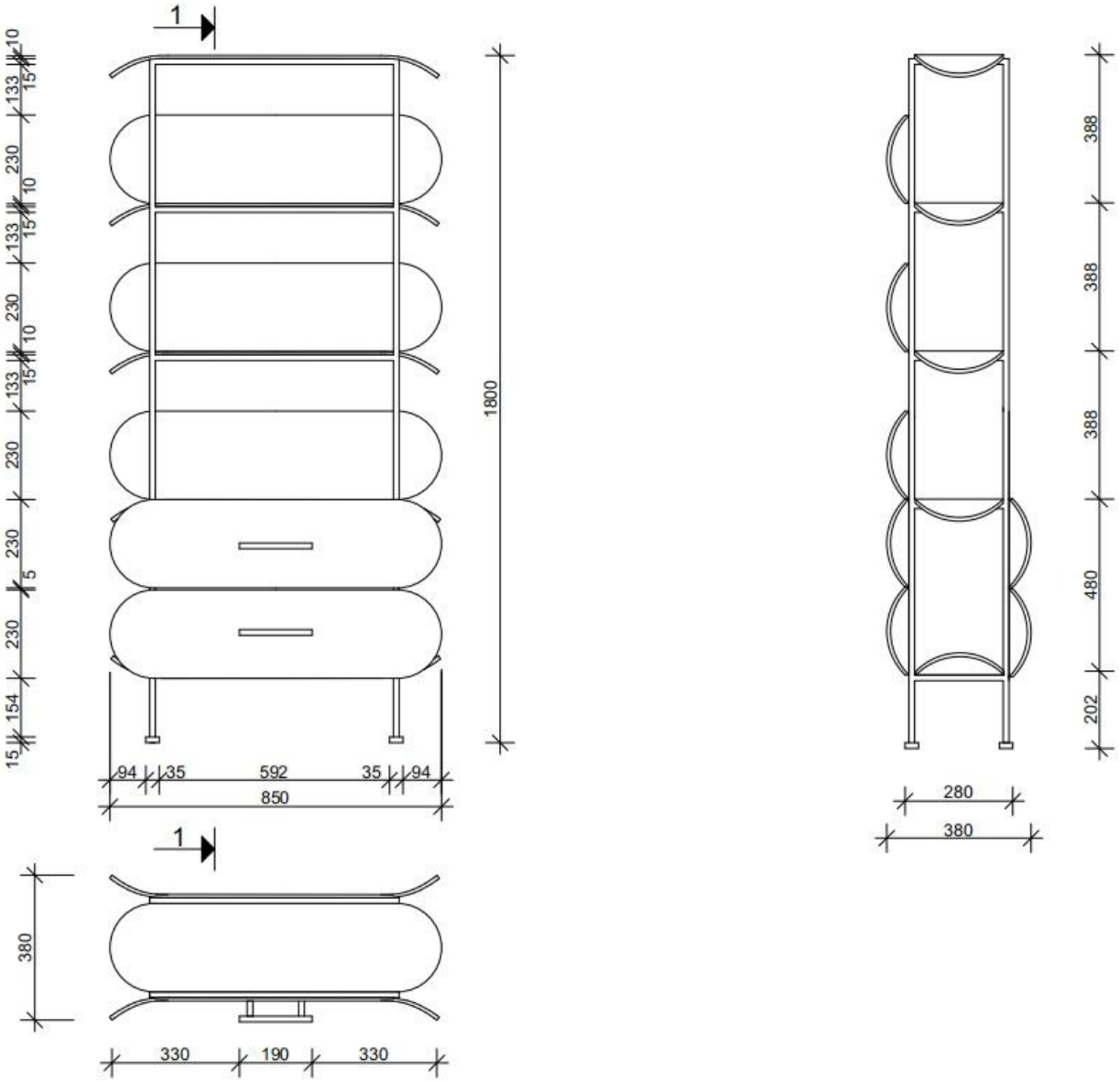

Рис. 4.32.Креслення стелажу зі скейтбордів.

Деки від скейтів комбінуються з металевим каркасом та дерев’яними елементами. Два нижніх відсіки являють собою висувні ящики, всі інші - полиці. Даний стелаж відповідає усім ергономічним вимогам(рис. 4.33).

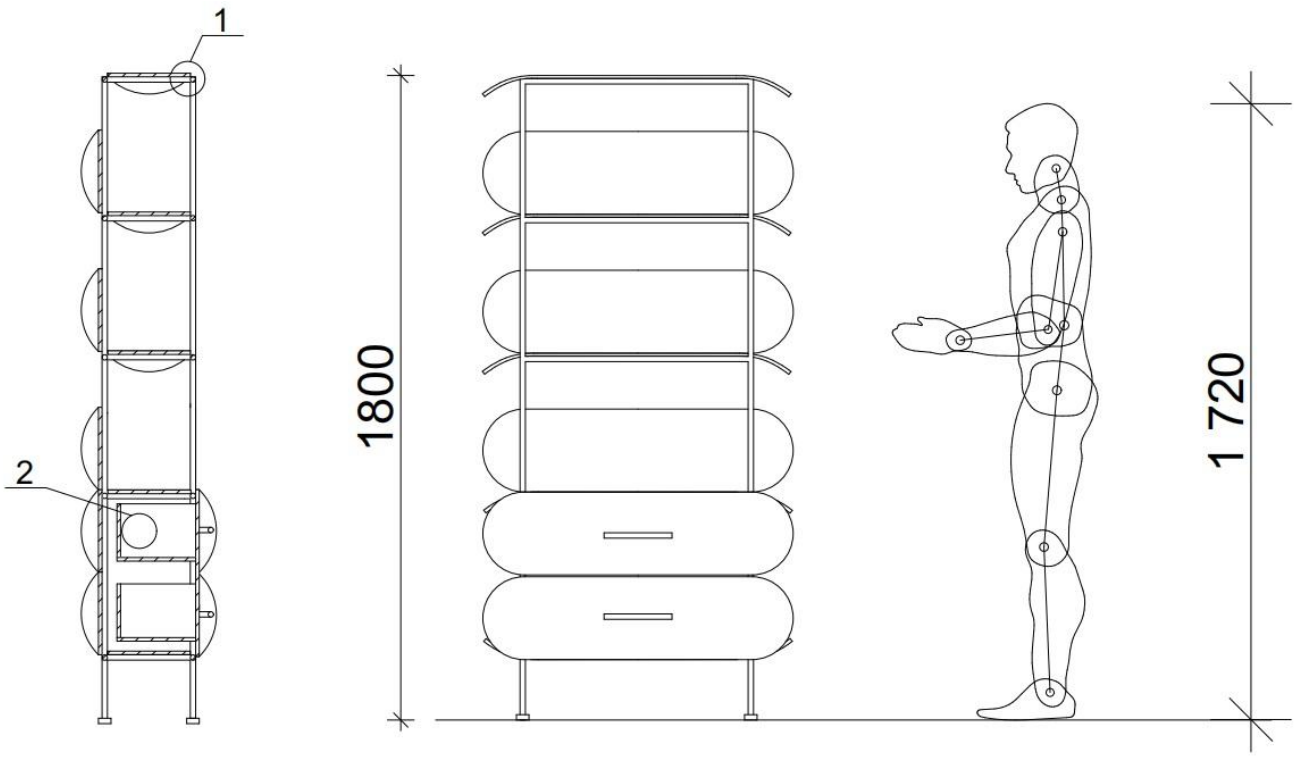

Рис. 4.33. Розріз та ергономічна схема стелажу зі скейтбордів.

Запроєктований стелаж може слугувати не тільки як місце для зберігання книжок та інших речей, а і як елемент декору, який додасть інтер’єру почуття свободи, приємної ностальгії та індивідуальності(рис. 4.34-4.36).

Рис. 4.34. Візуалізація стелажу зі скейтбордів.

Рис. 4.35. Візуалізація стелажу зі скейтбордів.

Рис. 4.36. Візуалізація стелажу зі скейтбордів.

Висновки до розділу 5.

У даному розділі було описано використання старих скейтбордів у якості елементів декору чи меблів. Були описані габарити, конструктивні особливості та ергономіка проєктованого стелажу, а також визначені його переваги.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК

Даний висновок зроблено на підставі виконаного дослідження на тему “Особливості формування предметно-просторового середовища об’єктів для занять екстремальними видами спорту”.

У процесі дослідження було проаналізовано чимало статей, наукових праць та інших джерел, що висвітлюють аспекти екстремального спорту, що дало змогу визначити нормативні норми та вимоги до проєктування об’єктів такого типу.

У **І розділі** було сформульовано актуальність проблеми створення об’єктів для занять екстремальним спортом, особливо це стосується вуличних видів спорту. Було досліджено історію та розвиток найпопулярніших видів екстремального спорту та їх вплив на утворення субкультур. Також були проаналізовані наукові статті та інші джерела, що стосуються екстремального спорту, поняття субкультур та об’єктів для занять екстремальним спортом. Було зроблено висновок, що найбільше потребують створення спеціалізованих об’єктів для занять саме вуличні види екстремального спорту.

У **ІІ розділі** було проведено огляд вітчизняного та закордонного досвіду проєктування об’єктів для занять вуличним спортом - скейт-парків. В процесі дослідження було з’ясовано, що становище зі скейт-парками в Україні бажає кращого, в той час як за кордоном тенденція зведення скейт-парків є доволі популярною та успішною.

Далі було проведено дослідження нормативних вимог до проєктування скейт-парків, в процесі чого було виявлено, що вітчизняні норми та вимоги до проєктування подібних об’єктів відсутні. Також були проаналізовані закордонні статті та матеріали, що присвячені нормативним вимогам проєктування скейт-парків. Завдяки отриманій інформації, були сформовані базові норми та вимоги до проєктування критих скейт-парків.

Також, завдяки дослідженню відповідних джерел та публікацій, були проаналізовані правила безпеки та поведінки у скейт-парках, було визначено склад захисного спорядження для спортсменів. Крім цього, було з’ясовано, що кожен елемент скейт-парку повинен бути обладнаний зоною безпеки. Отримана

інформація дала можливість сформувати основні положення щодо забезпечення безпеки просторів для занять екстремальним спортом.

Також, на основі отриманої інформації, було виділено та систематизовано основні типи покриття скейт-парків, були проаналізовані їх переваги та недоліки.

У **ІІІ розділі** були описані методи дослідження, які використовувались в процесі роботи. Далі було проаналізовано різні типи скейт-парків, що дозволило систематизувати їх за різноманітними чинниками. Також було класифіковано та описано основні елементи скейт-парків.

Далі було проаналізовано функціонально-технологічні процеси, що формують предметно-просторове середовище скейт-парків. Були визначені основні зони, які повинні бути наявні у критому скейт-парку для його комфортного користування. Також був досліджений принцип поділу самого скейт-парку за різними чинниками, були з’ясовані переваги та недоліки кожного типу зонувань та зроблено висновок, що варто шукати баланс у зонуванні.

Крім цього, в процесі дослідження було сформульовано та обґрунтовано важливість наявності правильної та безпечної композиції елементів скейт-парку, адже вона безпосередньо впливає на популярність даного об’єкту. Також було визначено значимість загального естетичного образу, якому повинен підпорядковуватись скейт-парк, що також впливає на його популярність.

У **ІV розділі** були поставлені умови та завдання для проєктування об’єктів для занять екстремальними видами спорту. Було описано планувальне, композиційне та предметно-просторове рішення дизайну скейт-парку.

Концепція авторського проєкту полягає у поєднанні вуличного стилю зі стріт-артом та графіті. Завдяки запропонованій концепції даний скейт-парк буде не тільки місцем для катання, а й виставковим простором, своєрідною арт-галереєю, що буде демонструвати та популяризувати вуличну культуру.

У **V розділі** було обґрунтовано причини та переваги використання старих речей, у даному випадку скейтбордів, у якості елементів декору чи меблів. Було запропоновано проєкт стелажу зі скейтбордів, який буде не тільки вигідно

виглядати в інтер’єрі, а й продемонструє, що старі речі ще цілком можуть приносити користь і бути естетично привабливими.

Загалом, в результаті дослідження були визначені такі особливості проєктування критих скейт-парків:

• необхідність використання норм та вимог кількох типів будівель, зокрема фізкультурно-оздоровчих споруд, громадських будівель та інклюзивність будівель та споруд. Також варто використовувати закордонні праці на тему проєктування скейт-парків та залучати практикуючих екстремалів до проєктування в якості консультантів.

• матеріали покриттів скейт-парку є дуже важливим чинником якості та безпеки скейт-парку, до вибору яких варто підходити з відповідальністю.

• при проєктуванні варто забезпечити простір гарним освітленням, яке в той же час не буде заважати спортсменам під час занять.

• при плануванні варто дотримуватися відстаней між елементами скейт-парку та враховувати наявність зон безпеки. Самі елементи повинні бути виконані з правильними розмірами та радіусами, адже це впливає на безпеку.

• композиційна складова та різноманітність елементів грає важливу роль, оскільки це не просто питання безпеки. Екстремали дуже вибагливі і потребують викликів, до того ж екстремальний спорт перебуває в постійному розвитку, що тільки посилює важливість композиційного рішення та різноманіття елементів.

• дуже важливим чинником є створення загального естетичного образу, який допоможе зробити скейт-парк не просто безликим простором, а витвором мистецтва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Олімпійські ігри 2020 у Токіо. Електронний ресурс. URL: https://olympics.com/ru/olympic-games/tokyo-2020

2. Екстремальний спорт: класифікація. Електронний ресурс. URL: https://moodle.znu.edu.ua/pluginfile.php/673985/mod_resource/content/1/%D0%9B%204.pdf

3. Прокопов О. В. Сучасний досвід проєктування та будівництва об'єктів для занять екстремальними видами спорту на прикладі скейт-парків. *Сучасні проблеми архітектури та містобудування*. Випуск 54. Київ, 2019. С.403-414.

4. Мещерякова О. М. «Неформальні» осередки рекреації в житлових районах міст. Сучасні проблеми архітектури та містобудування, вип. 51. – К.: КНУБА, 2018. - с. 299-304.

5. Ковальчук В.В. Основи наукових досліджень: навчальний посібник К.: Слово, 2009. – 239 с.

6. Бріскін Ю. А. Історія розвитку професійного спорту. Лекція з дисципліни "Професійний спорт". - ЛДУФК, 2015. Електронний ресурс. URL: https://repository.ldufk.edu.ua/bitstream/34606048/4035/1/ТЕМА%20№4-ІСТОРІЯ%20РОЗВИТКУ%20ПРОФЕСІЙНОГО%20СПОРТУ.pdf

7. Історія розвитку альпінізму. Електронний ресурс. URL: https://www.extreme.cv.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=107&Itemid=116

8. 10 найпопулярніших екстремальних видів спорту у світі. Електронний ресурс. URL: https://ukr.media/sport/409792/

9. Історія автомобільних гонок | Історичний документ. Електронний ресурс. URL: https://mykniga.com.ua/istoriya/istoriya-avtomobilnix-gonok-istorichnij-dokument.html

10. Мотоциклетний спорт. Електронний ресурс. URL: https://www.wikidata.uk-ua.nina.az/Мотоциклетний_спорт.html

11. Біллі Пікетт: ковбой-мулат, який започаткував буллрайдінг. Електронний ресурс. URL: https://nevsedoma.com.ua/uk/572523-біллі-пікетт-ковбой-мулат-який-започаткував-буллрайдінг-6-фото.html

12. Хто придумав стрибнути з парашутом? Електронний ресурс. URL: https://vnebo.ua/ua/kto-pridumal-prygnut-s-parashyutom
13. Різновиди парашутного спорту та види парашута. Електронний ресурс. URL: https://studwood.net/1127283/turizm/riznovidi_parashutnogo_sportu_vidi_parashuta
14. The History of Surfing and Its Origin. Електронний ресурс. URL: https://collectionsofwaikiki.com/history-of-surfing/
15. Серфінг - підкорення хвиль. Електронний ресурс. URL: http://hnb.com.ua/articles/s-otdyh-serfing_pokorenie_voln-2663
16. Surfing history. Електронний ресурс. URL: https://www.redstarsurf.com/surfing-history/
17. Evolution of Surfing: Tracing the Origins and Modern Innovations. Електронний ресурс. URL: https://www.htsresort.com/evolution-of-surfing/
18. Іванишин Ю., Ковальчук Л., Мальона С. Скейтбординг: історія виникнення та етапи становлення. Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : збірник наукових праць. Випуск 2 (30), 2015. - с.13-16.
19. Історія скейтбордингу: як все починалося... . Електронний ресурс. URL: https://skater-ua.blogspot.com/2009/10/blog-post_20.html
20. History of Skateboarding. Електронний ресурс. URL: https://brandonnovak.com/skateboarding-history/
21. A brief history of skateboarding. Електронний ресурс. URL: https://www.redbull.com/ng-en/history-of-skateboarding
22. The History of Skateboarding. Електронний ресурс. URL: https://www.slickwillies.co.uk/blogs/news/the-history-of-skateboarding
23. The history of BMX racing. Електронний ресурс. URL: https://www.usabmx.com/site/sections/7
24. BMX - History, Facts and Types of BMX Bikes. Електронний ресурс. URL: http://www.bicyclehistory.net/bicycle-history/history-of-bmx/
25. History of BMX [a rad guide]. Електронний ресурс. URL: https://stokedrideshop.com/blogs/stoked-school/history-of-bmx

26. The History of Skating from 1760 till Today. Електронний ресурс. URL: https://www.rollerenligne.com/en/featured-articles/the-history-of-skating-from-1760-till-today/
27. The Rise & Fall of Rollerblading. Електронний ресурс. URL: https://www.sportshistoryweekly.com/stories/rollerblading-inline-skating-x-games-recreational-sports,1104
28. The History of Scooters. Електронний ресурс. URL: https://varlascooter.com/blogs/knowledge/the-history-of-scooters
29. The Scooter, A History. Електронний ресурс. URL: https://unagiscooters.com/scooter-articles/the-scooter-a-history/
30. The History Of Kick Scooters. Електронний ресурс. URL: https://www.streetdirectory.com/etoday/-uppfpp.html
31. Звідки взявся самокат? Електронний ресурс. URL: https://boomerang-boardshop.ua/zvidky-vzyavsya-samokat/
32. Street Luge. Електронний ресурс. URL: https://sportsmatik.com/sports/street-luge/about
33. Street Luge. Електронний ресурс. URL: http://wgsa.weebly.com/streetluge.html
34. Сноубординг – історія виду спорту. Електронний ресурс. URL: https://www.extreme.te.ua/сноубординг-історія-виду-спорту.html
35. History of snowboarding: Through the years. Електронний ресурс. URL: https://www.redbull.com/us-en/history-of-snowboarding
36. A Brief & Basic History of Parkour. Електронний ресурс. URL: https://wfpf.com/history-parkour/
37. Анатолій В. Фурман, Анатолій Литвин. Субкультура. Психологія і суспільство. Випуск 3, 2011. - с. 187-192.
38. Молодіжні субкультури: ознаки, історія, види. Електронний ресурс. URL: https://www.kursak.com/molodizhni-subkultury-oznaky-istoriia-vydy/
39. Jessica Zehr. Surfing subculture. University of Mississippi. с. 1-18.
40. Thomas Slee. Skate For Life: An Analysis of the Skateboarding Subculture. University of South Florida, 2011. с. 1-24.

41. Subcultural Theory and Theorists. Skateboarding. Електронний ресурс. URL: https://haenfler.sites.grinnell.edu/subcultural-theory-and-theorists/skateboarding/
42. Is skateboarding a subculture? Електронний ресурс. URL: https://social.shorthand.com/inez_alii/3Cw1w26mrY/is-skateboarding-a-subculture
43. Ana Zimmermann and Soraia Saura. Body, environment and adventure: experience and spatiality. Sport, Ethics and Philosophy 11(2), 2016. с. 1-14.
44. Chihsin Chiu. Contestation and Conformity: Street and Park Skateboarding in New York City Public Space. Space and Culture 12(1), 2009. с. 25-42.
45. Graham L. Bradley. Skate Parks as a Context forAdolescent Development. Journal of Adolescent Research 25(2), 2010. с. 288-323.
46. З'явився перший в Україні критий скейт-парк. Електронний ресурс. URL: https://gazeta.ua/articles/kiev-life/_zyavivsya-pershij-v-ukrayini-kritij-skejtpark/102446?mobile=false
47. У Києві відкрили перший скейт-парк. Електронний ресурс. URL: https://www.unian.ua/sport/534900-u-kievi-vidkrili-pershiy-skeyt-park.html
48. Де поганяти на скейті у Києві. Електронний ресурс. URL: https://www.redbull.com/ua-uk/skate-kyiv-guide
49. Гід по кращим скейт-паркам України. Електронний ресурс. URL: https://www.redbull.com/ru-ru/best-skateparks-ukraine
50. У Харкові відкрили новий урбан-парк. Електронний ресурс. URL: https://rubryka.com/2021/07/17/urban-park/
51. Урбан-парк ВДНГ. Електронний ресурс. URL: https://vdng.ua/categories/urban-park-na-vdnh
52. На Дарниці в Києві містяни власноруч облаштували скейт-парк. Електронний ресурс. URL: https://tvoemisto.tv/news/na_darnytsi_v_kyievi_mistyany_vlasnoruch_oblashtuvaly_skeytpark_150271.html
53. The Worlds Oldest Skateparks. Електронний ресурс. URL: https://doseskateboarding.com/articles/the-worlds-oldest-skateparks

54. Keys To The Skatepark of Tampa. Електронний ресурс. URL: https://americanhistory.si.edu/collections/nmah_1448085
55. Area 51. Електронний ресурс. URL: https://www.area51eindhoven.nl/
56. House of Vans Skatepark. Електронний ресурс. URL: https://www.skateparks.co.uk/london/house-vans-skatepark/
57. The Park Geelong. Електронний ресурс. URL: http://www.theparkgeelong.com.au/about/
58. See inside the world's first three-story skate park. Електронний ресурс. URL: https://www.fastcompany.com/90734807/see-inside-the-worlds-first-three-story-skate-park
59. Прокопов О. В. Особливості організації простору об'єктів екстремальних видів спорту та їх естетичного сприйняття на прикладі скейт-парків. Технічна естетика і дизайн. Випуск 15, 2019. с. 109-116.
60. Спортивні та фізкультурно-оздоровчі споруди: ДБН В.2.2-13-2003. - Офіц. вид. - К.: вид-во: Мінрегіонбуд України, 2004. - (Державні будівельні норми України)
61. Будинки і споруди. Громадські будинки та споруди. Основні положення: ДБН В.2.2-9-2009. - Офіц. вид. - К.: вид-во: Мінрегіонбуд України, 2010. - (Державні будівельні норми України)
62. Desmond Poirier. Skate parks: a guide for landscape architects and planners. 2008.
63. Крушельницький, Р. Архітектурно-планувальна організація фізкультурно-оздоровчих споруд у структурі житлової забудови: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. арх: 18.00.02. Львів, 2014.
64. Skateboarding Safety. Електронний ресурс. URL: https://orthoinfo.aaos.org/en/staying-healthy/skateboarding-safety
65. Basic safety gear for skateboarders. Електронний ресурс. URL: https://www.redbull.com/in-en/basic-safety-gear-for-skateboarders
66. Skate park safety & rules. Електронний ресурс. URL: https://rampfest.com.au/pages/skate-park-safety
67. Skatepark Surfaces. Електронний ресурс. URL: https://www.evolutionskateparks.com/surfaces

68. Teodor Daskalov. Concrete Skateparks. Design and construction of a skateboarding recreational facility: Bachelor's thesis in Construction Engineering, Häme University Of Applied Sciences. Visamäki, 2015.
69. The Skate Facility Guide. Sport and Recreation Victoria, 2001. URL: https://skateboardingvictoria.org.au/wp-content/uploads/2011/08/skate_facility_planning_guide.pdf
70. Наукове пізнання: специфіка, форми, методи, логіка та методологія. Електронний ресурс. URL: https://osvita.ua/vnz/reports/philosophy/13026/
71. Важинський С. Е., Щербак Т. І. Методика та організація наукових досліджень. Навчальний посібник, 2016.
72. Систематизація та аналіз отриманих даних. Електронний ресурс. URL: https://stud.com.ua/175320/menedzhment/sistematizatsiya_analiz_otrimanih_danih
73. Косенко Д. Ю., Прокопенко С. В. Різновиди скейт-парків. Сучасні матеріали і технології виробництва виробів широкого вжитку та спеціального призначення. 2019. с. 431-432.
74. Factors of Skatepark Design. Електронний ресурс. URL: https://publicskateparkguide.org/design-and-construction/factors-of-skatepark-design/
75. Jesper Kuipers. Skatepark design for water-sensitive and socially inclusive public places. Master's Thesis in Landscape architecture. Wageningen University & Research Landscape Architecture Group. December 2022.
76. Iain Borden. Design and Development Guidance for Skateboarding. Creating quality spaces and places to skateboard. 2020.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ІЛЮСТРАЦІЙ

1. Альпінізм. Електоронний ресурс. Режим доступу. - (https://sport-koda.org/content/alpinizm)
2. 10 найпопулярніших екстремальних видів спорту у світі. Електоронний ресурс. Режим доступу. - (https://ukr.media/sport/409792/)
3. Формула-1. Гран-прі Канади. Текстова трансляція. Електоронний ресурс. Режим доступу. - (https://sport.ua/uk/news/445985-formula-1-gran-pri-kanady-tekstovaya-translyatsiya)
4. Біллі Пікетт: ковбой-мулат, який започаткував буллрайдінг. Електоронний ресурс. Режим доступу. - (https://nevsedoma.com.ua/uk/572523-біллі-пікетт-ковбой-мулат-який-започаткував-буллрайдінг-6-фото.html)
5. 10 речей, які змінили парашутний спорт назавжди. Електоронний ресурс. Режим доступу. - (https://free-sky.com.ua/dropzona/10-rechey-iaki-zminyly-parashutnyy-sport-nazavzhdy/)
6. Surfing history. Електронний ресурс. Режим доступу. - (https://www.redstarsurf.com/surfing-history/)
7. Історія скейтбордингу. Електронний ресурс. Режим доступу. - (https://interteam.com.ua/uk/istoriya-skejtbordinga/)
8. Jay at Del Mar contest, 1975. Електронний ресурс. Режим доступу. - (https://m.famousfix.com/post/jay-at-del-mar-contest-1975-15374069)
9. Rewind the 80's-90's. Електронний ресурс. Режим доступу. - (https://yodaprod.tumblr.com/post/669024464884891648/tony-hawk-del-mar-skate-ranch-1982)
10. Australian cyclist Martin wins men's BMX freestyle at Tokyo Olympics. Електронний ресурс. Режим доступу. - (http://www.xinhuanet.com/english/2021-08/01/c_1310100280_2.htm)
11. Is Inline Skating on the Way Out at the X Games? Електронний ресурс. Режим доступу. - (http://www.inlineplanet.com/Articles2/xgamesaxesinline.html)
12. The Scooter, A History. Електронний ресурс. Режим доступу. - (https://unagiscooters.com/scooter-articles/the-scooter-a-history/)
13. First electric scooter 1916. Електронний ресурс. Режим доступу. - (https://bsellgr.govanfolkuniversity.org/content?c=first+electric+scooter+1916&id=18)
14. Історія появи трюкових самокатів. Електронний ресурс. Режим доступу. - (https://candyboards.com.ua/istoriya-poyavy-tryukovyh-samokativ/)

15. Street Luge. Електронний ресурс. Режим доступу. - (http://wgsa.weebly.com/streetluge.html)
16. Нова Зеландія виграла перше в історії "золото" зимових Олімпіад. Електронний ресурс. Режим доступу. - (https://news.obozrevatel.com/ukr/sport/sport/vpershe-istoriya-na-olimpiadi-2022-vidbulasya-unikalna-podiya.htm)
17. Історія фрірану. Електронний ресурс. Режим доступу. - (https://www.redbull.com/ru-ru/old-parcour)
18. Surfer style: a guide to the timeless fashion. Електронний ресурс. Режим доступу. - (https://www.thefashionisto.com/surfer-style/)
19. Srateboard fashion over the years: the 70's to now. Електронний ресурс. Режим доступу. - (https://cruisincity.com/skateboard-fashion-over-the-years/)
20. About history of Dogtown. Електронний ресурс. Режим доступу. - (https://www.dogtowncoffee.com/culture/)
21. Skate like it's the seventies. Електронний ресурс. Режим доступу. - (https://yelpar.blogspot.com/2012/07/skate-like-its-seventies.html)
22. З'явився перший в Україні критий скейт-парк. Електронний ресурс. Режим доступу. - (https://gazeta.ua/articles/kiev-life/_zyavivsya-pershij-v-ukrayini-kritij-skejtpark/102446?mobile=false)
23. У Києві з'явився скейт-парк. Електронний ресурс. Режим доступу. - (https://gloss.ua/places/60880)
24. Огляд скейт-парків Києва. Електронний ресурс. Режим доступу. - (https://flash-skate.com.ua/skeyt-parki-kieva/)
25. Гід по кращим скейт-паркам України. Електронний ресурс. Режим доступу. (https://www.redbull.com/ru-ru/best-skateparks-ukraine)
26. Скейт-парк урбан-парк Харків. Електронний ресурс. Режим доступу. - (https://rightpark.com.ua/skei-t-park-urban-park-harkov/)
27. На Дарниці в Києві містяни власноруч облаштували скейт-парк. Режим доступу. -

(https://tvoemisto.tv/news/na_darnytsi_v_kyievi_mistyany_vlasnoruch_oblashtuvaly_skeytpark_150271.html)
28. The Worlds Oldest Skateparks. Електронний ресурс. Режим доступу. - (https://doseskateboarding.com/articles/the-worlds-oldest-skateparks)
29. What's Skatepark of Tampa's New 2015 Pro Course Looking Like? Електронний ресурс. Режим доступу. - (https://teampain.com/2015/10/whats-skatepark-of-tampas-new-2015-pro-course-looking-like/)
30. Area51 to be an Urban Culture centre. Електронний ресурс. Режим доступу. - (https://eindhovennews.com/news/2020/03/area51-to-be-an-urban-culture-centre/)
31. Skatepark Area 51, Eindhoven. Електронний ресурс. Режим доступу. - (https://www.skatespots.be/?skatespots=spots&region=W&country=NL&stad=Eindhoven&spotid=1)
32. House of Vans Skatepark. Електронний ресурс. Режим доступу. - (https://www.skateparks.co.uk/london/house-vans-skatepark/)
33. House of Vans skatepark opens beneath London's Waterloo station. Електронний ресурс. Режим доступу. - (https://www.designboom.com/architecture/house-of-vans-london-indoor-skatepark-08-25-2014/)
34. The Park Geelong. (https://skatermaps.com/the-park-geelong/)
35. See inside the world's first three-story skate park. Електронний ресурс. Режим доступу. - (https://www.fastcompany.com/90734807/see-inside-the-worlds-first-three-story-skate-park)
36. Basic safety gear for skateboarders. Електронний ресурс. Режим доступу. - (https://www.redbull.com/in-en/basic-safety-gear-for-skateboarders)
37. The ultimate guide to skate park ramps. Електронний ресурс. Режим доступу. - (https://stokedrideshop.com/blogs/fun/the-ultimate-guide-to-skate-park-ramps)

Додатки

КОМІТЕТ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ З ПИТАНЬ ОРГАНІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ, МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ, РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ТА МІСТОБУДУВАННЯ
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МІНІСТЕРСТВО РОЗВИТКУ ГРОМАД, ТЕРИТОРІЙ ТА ІНФРАСТРУКТУРИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БУДІВНИЦТВА І АРХІТЕКТУРИ (КНУБА)
ДП НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ БУДІВЕЛЬНОГО ВИРОБНИЦТВА (ДП «НДІБВ»)
АКАДЕМІЯ БУДІВНИЦТВА УКРАЇНИ (АБУ)
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ МИСТЕЦТВ УКРАЇНИ
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ІННОВАЦІЙНОГО БУДІВНИЦТВА (НДІ ІНБУД)
УНІВЕРСИТЕТ ПРИКЛАДНИХ НАУК (ЛЮБЕК НІМЕЧЧИНА)
БРАНДЕНБУРЗЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ (НІМЕЧЧИНА)
ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ М. БРНО (ЧЕСЬКА РЕСПУБЛІКА)
СІЛЕЗЬКИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ (SUT)
КРАКІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА ІМ. ТАДЕУША КОСТЮШКА (ПОЛЬЩА)
УКРАЇНСЬКО-КИТАЙСЬКИЙ ІНСТИТУТ НОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА МАТЕРІАЛІВ (КИТАЙ)
ДЕПАРТАМЕНТ МІСТОБУДУВАННЯ ТА АРХІТЕКТУРИ КМДА
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ТЕОРІЇ ТА ІСТОРІЇ АРХІТЕКТУРИ, МІСТОБУДУВАННЯ І ДИЗАЙНУ (НДІТІАМД)
ДП «УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ПРОЕКТУВАННЯ МІСТ «ДІПРОМІСТО» ІМ.Ю.М.БІЛОКОНЯ
ДЕРЖАВНЕ ПІДПРИЄМСТВО "ДЕРЖАВНИЙ ДОРОЖНІЙ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ІМ. М.П. ШУЛЬГІНА" (ДП "ДЕРЖДОРНДІ")

МІЖНАРОДНИЙ НАУКОВО-ТЕХНІЧНИЙ ФОРУМ
"Архітектура, Дизайн та Будівництво: Інноваційні технології"

VIII Міжнародна науково-технічна конференція "Ефективні технології в будівництві"

IX Міжнародна науково-технічна конференція "Архітектура історичного Києва. Інноваційні технології в архітектурі та дизайні"

X Міжнародна науково-технічна конференція "Нові технології в будівництві"

СЕРТИФІКАТ
підтверджує, що

CERTIFICATE
confirms that

ТОЛСТЕНЬОВ Володимир Володимирович

Volodymyr TOLSTENOV

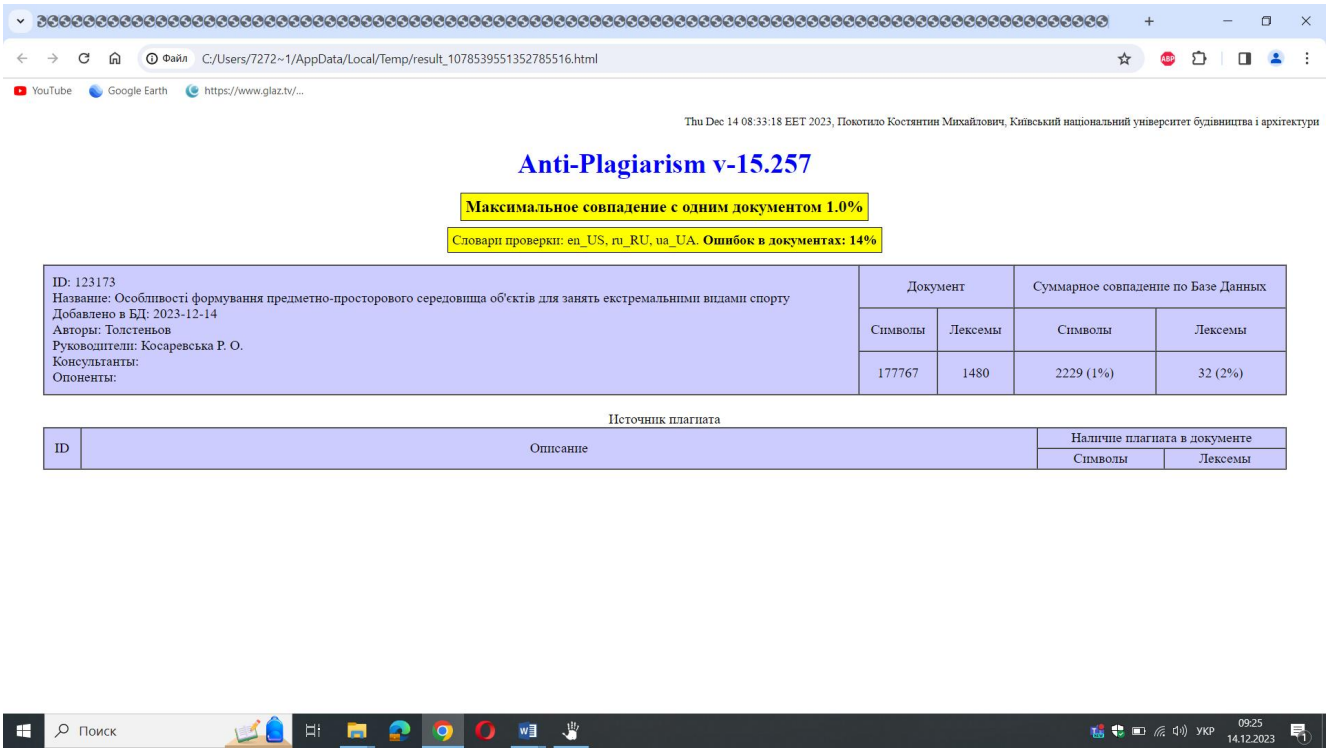
брав(ла) участь у конференціях форуму 15-16 Листопада 2023р. м.Київ, Україна

has participated in the conferences forum November 15-16, 2023 Ukraine, Kyiv

Rector of Kyiv National University of Construction and Architecture – the head of organizing committee *Petro Kulikov*

партнери:

Certificate No. KNUCA-23-11-361

Thu Dec 14 08:33:18 EET 2023, Покотило Костянтин Михайлович, Київський національний університет будівництва і архітектури

Anti-Plagiarism v-15.257

Максимальное совпадение с одним документом 1.0%

Словари проверки: en_US, ru_RU, ua_UA. **Ошибок в документах: 14%**

	Документ		Суммарное совпадение по Базе Данных	
ID: 123173 Название: Особливості формування предметно-просторового середовища об'єктів для занять екстремальними видами спорту Добавлено в БД: 2023-12-14 Авторы: Толстеньов Руководители: Косаревська Р. О. Консультанты: Оппоненты:	Символы	Лексемы	Символы	Лексемы
	177767	1480	2229 (1%)	32 (2%)

Источник плагиата

ID	Описание	Наличие плагиата в документе	
		Символы	Лексемы